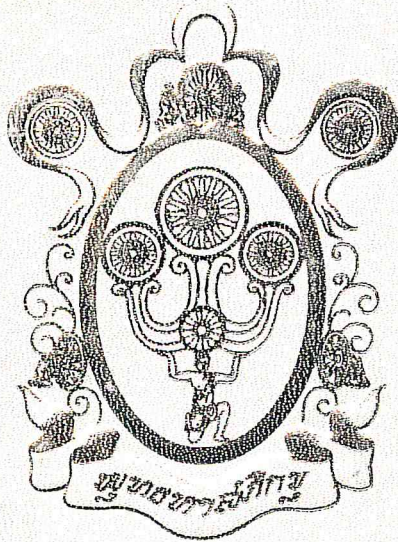

ความสูงสามระดับ

หนังสือชุดหมอนล้อธรรมจักรของพุทธศาสนิกชน

๑. ความไม่เห็นแก่ตัว

๒. ความสูงสามระดับ

๓. ชีวิตคือการลงทุนเพื่อผลอันสูงส่ง

๔. เมื่อไม่รู้รักตัวเองก็ไม่รู้ว่าตนควรจะมีหน้าที่อะไร

ความสุบสำมระดับ

พุทธทาสภิกขุ

ได้รับความเมตตาจากธรรมทานมูลนิธิ

ให้จัดพิมพ์หนังสือชุดหมุนลือธรรมจักรออกเผยแพร่

เพื่อรักษาดันฉบับเดิมของธรรมทานมูลนิธิในสมัยที่หลวงพ้อพุทธทาสยังมีชีวิตอยู่

ปัจจุบันนี้ธรรมทานมูลนิธิยังคงทำหน้าที่หมุนลือธรรมจักรอยู่ต่อไป

ธรรมสภาขอกราบขอบพระคุณธรรมทานมูลนิธิและคณะผู้จัดทำครั้งแรกเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

คำปรารภ

การวัดค่าในขั้นต้นนี้คือชุดแบบวัดของกรมวิทย์ฯ ซึ่งเคย
แพร่ กระจายไปยังหน่วยงานราชการต่าง ๆ แล้วแต่ที่
ประสงค์ ส่วนนี้เองที่โลกเรา และมีความวิเศษ ทางวิชา
การแพทย์ และสุขภาพ.

ตาม: เป็น ปัจจัยชี้ขาด ของชีวิต, แต่เราสนใจ
กับเพียงปัจจัยที่ แก้ ได้เท่านั้น ส่วนที่แก้ไม่ได้
ปัจจัยชี้ขาดนั้น เป็น ชีวิตที่เหลือ แต่เป็น ความสูญเสีย
เสีย ยิ่งไปกว่า การขาดหายไปของ เวลา เพราะ เวลาที่ผ่านไป คง
ที่จะไม่ย้อนกลับ มิได้เลย. ความ มี ชีวิต ที่ มี คุณค่า
ความ มี คุณค่า ของ แต่ละคน และ คน
อื่น ที่ ต่าง กัน และ กัน และ การ มี ชีวิต ที่ มี คุณค่า
เป็น ที่ สูง.

เป้าหมายของมนุษย์ ที่ถูกตั้งไว้คือ คือ การที่ทุก
คน มีความสุขเป็น เป็น ที่ มาก ใจ และ มี การ คิด อื่น ใน
ชีวิต ที่ มี ประโยชน์ แก่ ตน และ ผู้อื่น อยู่ ทุก การ เมื่อ
มี และ ตลอด เวลา. นี่ คือ ความ ที่ มี คุณค่า การ
ที่ มี คุณค่า คือ การ ที่ ได้ ประโยชน์ แก่ ตน และ ผู้อื่น
มี คุณค่า เป็น
มนุษย์ อัน ดี ทุก คน และ สุข สมบูรณ์.

จุด ประสงค์ ของ เรา คือ ต้อง เป็น ที่ รัก คือ รัก กัน กัน
ทุก คน ที่ ต่าง ปรารถนา ถึง ซึ่ง กัน ที่ มี ชีวิต ที่ มี คุณค่า
นี้ ดี; คือ ต้อง เคารพ ชีวิต ที่ มี คุณค่า ของ คน แต่ละ คน

คำนำในการพิมพ์หนังสือชุดหมุนล้อธรรมจักร

ความสุบสามระดับ

ธรรมสักการะในมงคลกาล ๑๐๐ ปี ท่านพุทธทาส พระพุทธศักราช ๒๕๕๙

หนังสือชุด 'หมุนล้อธรรมจักร' ชุดนี้ ธรรมทานมูลนิธิ โดย คุณเมตตา พานิช ประธานมูลนิธิฯ เมตตา มอบให้ธรรมสภา จัดพิมพ์เผยแพร่แก่พุทธศาสนิกชน เพื่อประโยชน์แห่งประชาชน ทั้งหลาย หนังสือชุดหมุนล้อธรรมจักรนี้ ทางสวนโมกขพลาราม จัดพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ แต่สาธุชนที่มาเยี่ยมชมสวนโมกข์ ในกาลสมัยที่ท่านเจ้าประคุณพระธรรมโกศาจารย์ (หลวงปู่ พุทธทาสภิกขุ) มีชีวิตอยู่ และในปัจจุบันมีผู้สนใจสอบถามมา ทางธรรมทานมูลนิธิเป็นจำนวนมาก ด้วยปรารถนามีไว้เป็นสมบัติส่วนตัวเพื่อศึกษาปฏิบัติ และเก็บไว้เป็นหนังสือประจำตน หรือ มอบเป็นที่ระลึกในงานพิธีต่างๆ อันเป็นการช่วยเผยแพร่พระ พุทธศาสนาให้แพร่หลายได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึงยิ่งขึ้น

หนังสือชุดนี้ ธรรมสภาได้จัดพิมพ์จากต้นฉบับเดิม ของธรรมทานมูลนิธิ เพื่ออนุรักษ์ต้นฉบับเดิมไว้ อันเป็นการรักษา พระธรรมคำสอนมิให้คลาดเคลื่อน โดยได้รับการตรวจสอบ และ ตรวจทานจากธรรมทานมูลนิธิแล้ว ในกาลสมัยที่ท่านเจ้าคุณ

พุทธทาสภิกขุยังมีชีวิตอยู่ และในปัจจุบันขณะนี้หนังสือหมุนล้อธรรมจักรชุดนี้ยังหมุนล้อเผยแพร่พระธรรมต่อไป โดยธรรมทานมูลนิธิเป็นผู้ดำเนินการจัดทำชุดหมุนล้อธรรมจักรชุดนี้

เพื่อเป็นการบูชาพระคุณ แห่งพระเดชพระคุณท่านเจ้าประคุณ พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ) ผู้ก่อตั้งสวนโมกขพลาราม ธรรมทานมูลนิธิจึงได้มอบหมายให้ธรรมสภาดำเนินการจัดพิมพ์เผยแพร่ เพื่อเป็นธรรมสักการะและแสดงกตเวทิตา ถวายแด่พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าประคุณพระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ) เนื่องในมงคลกาล ๑๐๐ ปี ท่านพุทธทาส ในปีพระพุทธศักราช ๒๕๔๔

ท่านสาธุชนที่ได้อ่านและศึกษาหนังสือชุดหมุนล้อธรรมจักรชุดนี้ ถือว่าได้อ่านและศึกษาพร้อมทั้งปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามคำสั่งสอนของท่านเจ้าคุณพุทธทาสภิกขุ ซึ่งธรรมสภามีความภูมิใจและถือเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ที่ทางธรรมทานมูลนิธิได้มอบความไว้วางใจให้เป็นผู้จัดพิมพ์หนังสือชุดนี้ อนึ่ง ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ธรรมสภาได้จัดพิมพ์รวมเล่มเป็นหนังสือปกแข็ง และเย็บเชือกอย่างดี เพื่อความคงทนแข็งแรง ด้วยหวังให้มีอายุยืนนานนับ ๑๐๐ ปี เพื่อในกาลต่อไปไม่มีใครพิมพ์หนังสือที่ดีเช่นนี้ออกเผยแพร่ ลูกหลานของเราก็จะมีหนังสือที่ดีไว้ศึกษาเพื่อเป็นประทีปส่องทางชีวิต

หนังสือชุดหมุนล้อธรรมจักรนี้ จัดพิมพ์เป็นชุดและจักได้ทยอยพิมพ์ออกตามลำดับแห่งเนื้อเรื่อง จนครบทั้งชุดแห่งหนังสือชุดหมุนล้อธรรมจักรของท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านสาธุชนจักอ่านและศึกษาเล่มใดเล่มหนึ่งก่อนก็ได้ เพราะแต่ละเล่มได้สาธยายธรรมไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ในตัวเองแล้ว แต่ถ้าท่านต้องการสะสม หรือมีไว้เป็นมรดกของท่านและครอบครัว ขอได้โปรดติดตามต่อไป โดยสอบถามได้ที่ ธรรมทานมูลนิธิ โทร (๐๗๗) ๔๓๐๕๕๒ และ ธรรมสภา โทร (๐๒) ๘๘๘๗๕๔๐

ธรรมสภาขอปวารณาถวายแก่ ห้องสมุดของวัด หรือสถานปฏิบัติธรรม ที่แจ้งความจำนงขอรับเป็นธรรมทานไปที่ ธรรมสภา อันถือเป็นการบูชาคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ) ผู้เป็นองค์บรรยายหนังสือชุดนี้

บุญกุศลอันจักพึงมีพึงได้จากการจัดพิมพ์หนังสือชุด หมุนล้อธรรมจักร ในครั้งนี้ ธรรมสภาขอนอบน้อมถวายแด่ท่านเจ้าประคุณ พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ) พระผู้เป็นองค์บรรยายพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้แพร่หลายไปในทั่วทุกอณูแห่งจักรวาล

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

สารบัญ

ความไม่เห็นแก่ตัว	๑
ความสุขสามระดับ	๖๕
ชีวิต คือการลงทุนเพื่อผลอันสูงสุด	๘๗
เมื่อพอใจในหน้าที่ที่กำลังกระทำ ก็มีสวรรค์อยู่ ณ ที่นั่นเอง	๑๔๑
เมื่อไม่รู้จักตัวเอง ก็ไม่ว่าตนควรจะมีหน้าที่อะไร	๑๕๘

ของ มุททาศึกษา

เรื่อง

ความสุบสำมระดับ

หนังสือชุดหมุนล้อธรรมจักร

ความไม่เห็นแก่ตัว

ณ บัดนี้ อาตมาภาพ จะได้วิสันนาพระธรรมเทศนา
ของพระผู้มีพระภาคเจ้า อันเป็นที่พึงของเราทั้งหลาย ด้วย
หัวข้อธรรมะกึ่งที่ยกขึ้นไว้เป็นนิเชบปทนั้น กว่าจะยุติลงด้วย
ความสมควรแก่เวลา.

ธรรมเทศนาในวันนี้ ท่านทั้งหลายก็ทราบได้ก็อยู่
แล้วว่า เป็นพระธรรมเทศนา ปรรายมาฆบูชา, การบูชา
อย่างยิ่งที่กระทำในวันนี้ คือวันเพ็ญมาฆมาส เป็นที่ระลึกแก่
พระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้ได้มาประชุมกัน และมีการประกาศ
หลักพระพุทธศาสนาในที่ประชุมนั้น, โดยสมเด็จพระสัมมา-
สัมพุทธเจ้า. เรามาทำในใจกันให้สำเร็จประโยชน์ สมตาม
เหตุการณ์ที่มีในวันนั้น ทุก ๆ ประการเถิด.

อาตมาขอแสดงความยินดี ในการมาของท่านทั้งหลาย จากที่ไกล หลายจังหวัดหลายภาคก็มี มาประชุมกันในที่นี้ มีเหตุผลที่ควรกระทำ คือจะได้รับผลดีกว่าที่ไม่ได้กระทำ, นี้เป็นเหตุผลง่าย ๆ ซื่อ ๆ อย่างนี้ ก็จะได้เป็นการย้ำความรู้ สึกแห่งจิตใจ ในการที่มีความเชื่อ มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา.

วันมาฆบูชา เป็นวันที่ควรจะต้องว่า เป็นที่ระลึกแก่พระสงฆ์ทั้งปวง ในพระพุทธศาสนา ดังที่จะกล่าวกันได้ว่า วันวิสาขบูชาวันแรกนั้นเป็นวันพระพุทธเจ้า มีเหตุการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า, วันถัดมาวันอาสาฬหบูชาเป็นวันพระธรรม เกี่ยวกับการประกาศพระธรรม ที่ได้ตรัสรู้ขึ้นมาในโลก, ต่อมาก็ถึงวันมาฆบูชา เป็นวันที่พระอรหันต์ทั้งหลายประชุมกันพันกว่ารูป ในลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าคณะสงฆ์เป็นบิกษุแล้ว, และมีความเป็นพิเศษอย่างหนึ่งที่ว่า *ทุกองค์เป็นพระอรหันต์* เป็นพระอรหันต์ล้วน ๆ ประชุมกันพันกว่ารูป, มันไม่ใช่เหตุการณ์ที่พิเศษหรือสูงสุดไปได้อย่างไรกัน ขอให้เราได้ทำในใจให้สำเร็จประโยชน์ในขั้นนี้.

ใจความสำคัญของวันนี้ ก็วันพระอรหันต์ หรือ วันมาฆบูชาก็ตาม ก็ได้แก่โอวาทที่พระองค์ทรงแสดงไว้เป็นหลักสำหรับยึดถือ เป็นหลักทั่วไปในพระพุทธศาสนา มีใจความสำคัญทั้งที่ท่านทั้งหลาย ได้ยิน ได้ฟัง ได้สวดกันอยู่เองแล้วว่า.

สพฺพปาปสฺส อกรณิ ไม่ทำบาปทั้งปวง

กุสลสฺสุปฺสมฺปทา ทำความดีให้ถึงพร้อม

สจิตฺตปริโยทปนํ การทำจิตของตนให้ขารอบ

แปลตามตัวว่าขารอบ *ปริโยทปนํ* แปลว่าขารอบ. ใจความสำคัญมันอยู่ที่ตรงนั้นแหละ ไม่ทำบาปทั้งปวง ข้อแรก แล้วก็ทำความดี—กุศลทั้งปวง แล้วก็ทำจิตให้บริสุทธิ์.

เอตํ พุทฺธานสาสนํ ^๕นี้เป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย.

ข้อนี้มันคล้าย ๆ กับยืนยันว่า บรรดาผู้รู้ทั้งหลาย, พระพุทธเจ้าพระองค์ไหนก็ตาม ล้วนแต่สอนเป็นใจความอย่างนี้ คือ ๓ ข้อนี้. แล้วอาตมาก็เชื่อว่า แม้แต่พวกที่ไม่ใช่พระพุทธศาสนาโดยตรง เป็นศาสนาที่มีอยู่ก่อนกว่า เขาก็มี

หลักอย่างนี้เหมือนกันแหละ ถ้าเขาเป็นผู้รู้แต่ไม่ถึงขนาด ยังไม่ถึงขนาดแห่งความสูงสุด เป็นสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่เขาก็เป็นผู้รู้ เขาก็สอน ๓ ชั้นเหมือนกัน.

ทีนี้ก็มีปัญหาว่ามันจะต่างกันอย่างไร ถ้าอย่างนั้นมันจะต่างกันอย่างไร? มันก็ต่างกันตรงที่ว่า ทำจิตให้บริสุทธิ์นั้น ทำอย่างไร บริสุทธิ์ตามลัทธิศาสนาหนึ่งเป็นอย่างหนึ่ง บริสุทธิ์ตามลัทธิศาสนาหนึ่งก็เป็นอย่างหนึ่ง. *บริสุทธิ์ตามลัทธิพุทธศาสนา* เป็นอย่างไร, เป็นอย่างไร? เราก็พิจารณากันในส่วนนี้.

ถ้าจะให้พูดให้สั้นด้วยคำเพียง ๒-๓ คำก็ว่า ทำจิตให้หมดสิ้นจากความยึดมั่นถือมั่นว่าตัวตน, ความยึดมั่นถือมั่นว่าตัวคนออกไป ออกไปจากจิตให้หมดสิ้น นั่นแหละจิตจึงจะขาวรอบ จิตจะถึงที่สุด สูงสุดตามหลักพระพุทธศาสนา. พวกอื่นเขาจะมีความบริสุทธิ์ตามแบบของเขาก็สุดแท้ ตามใจเขาซิ แต่เขาก็นิยมหลักชั้นนี้เหมือนกันแหละ ว่า *ทำจิตให้บริสุทธิ์นั้นแหละเป็นธรรมะสูงสุด.*

เราจะถือเอาตามพระบาลีที่ทรงแสดงไว้ ในเรื่องของความสุข มาเป็นเครื่องเปรียบเทียบให้เห็น, พระพุทธเจ้า

ได้ตรัสความสุขไว้เป็น ๓ ระดับ หรือ ๓ ชั้น หรือ ๓ ลำดับ
ก็ได้แล้วแต่จะเรียก

อันดับแรก เป็นความสุขเพราะไม่เบียดเบียน,
อหฺยาลฺลขณํ สุขํ โลกํ ปาณญฺเต สฺสญฺญโม ความสำรวมในสัตว์
มีชีวิตทั้งหลาย ไม่เบียดเบียนอยู่ นั่นแหละเป็นความสุขใน
โลกนี้ อันดับแรกก็ไม่เบียดเบียนเป็นสุข.

อันดับที่สอง *สุขาวีรคฺคา โลกํ กามานํ สมตฺตคฺคโม*
ที่สองก็ว่าคลายความกำหนัดยึดถือ ก้าวล่วงกามทั้งหลายเสีย
ได้ นี่ก็เป็นความสุข แต่เป็นสูงขึ้นมา เป็นอันดับที่ ๒ ว่า
จิตปราศจากกาม.

อันดับสุดท้าย อันดับที่สาม *อสฺสมิมานสฺส วินโย*
เอตํ เว ปรมํ สุขํ การนำอัสสมิมานะออกเสียได้ เป็นความ
สุขสูงสุด, มีคำว่า เว—ไว้้ย ท้าย.

ความยึดมั่นถือมั่นว่าเรามี เราเป็น เรียกว่า อัสสมิ-
มานะ อัสสมิมานะ, ความหมายมั่นยึดมั่นในจิตใจ ว่าเราเป็น
อย่างนั้น เรามืออย่างนี้ นั่นเรียกว่าอัสสมิมานะ ก็คือ ตัวตน
นั่นแหละ ว่ามีตัวตน แล้วก็เป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ ระดับ

ในระดับนี้ เรียกว่าตัวตน ฉะนั้นเป็นอย่างนั้น ฉะนั้นอย่างนั้น ;
 นำอัสสัมมิมานะอย่างนี้ออกเสียได้ เป็นความสุขสูงสุด.

ความสุขสูงสุดมันอยู่ในระดับที่ว่า หมดความยึดมั่น
 ถือมั่นว่าตัวตน ตัวตน, แล้วมันก็ไม่เห็นแก่ตน, ไม่เห็น
 แก่ตนก็ไม่มีกิเลสใดๆ เกิดขึ้นมาได้ มันจึงเป็นความปราศจาก
 กิเลสโดยประการทั้งปวง แล้วมันก็ไม่เบียดเบียนตนเองแล้วก็
 ไม่เบียดเบียนใคร. นี้เรียกว่าหมดความยึดมั่นถือมั่นว่าตัวตน
 เสียได้ เป็นความสุขสูงสุด.

ฉะนั้น การทำจิตให้บริสุทธิ์สูงสุดก็อยู่ที่ตรงนี้แหละ
 คือละอัสสัมมิมานะว่าตัวตนอย่างนั้นอย่างนี้ออกเสียได้; เราจะ
 ท่องรำชื่อน ข้อที่สูงสุดชื่อนี้ ว่าบริสุทธิ์จากความยึดมั่นถือมั่น
 ว่าตัวตน. สัจจกต ปรีโยทปนํ ทำจิตของคนให้ขาวรอบ คือให้
 เกลี้ยง ให้หมด ให้สิ้น จากความยึดมั่นถือมั่นว่าตัวตน.

ขอให้กำหนดคำๆ นี้ไว้ เพราะเป็นคำสำคัญที่สุด
 ที่เราพูดกันมาทุกปีๆ มันก็ยังไม่ค่อยจะเห็นผล ยังมีตัวตนมาก
 ขึ้นด้วยซ้ำไป. คุณให้ศรัทธา ไม่ต้องเข้าใครออกใคร ไม่ต้อง
 เชื่อใคร เชื่อลูกตาตนเอง ว่าในโลกนี้มันเต็มไปด้วยความ

ยึดถือว่าตัวตน ว่าตัวกูว่ของกู, แล้วก็เห็นแก่ตัวตน เห็นแก่
 ตัวกูเห็นแก่ของกู มากขึ้นในโลก มากขึ้นในโลก; ก็ยี่วจะ
 ใ้พิจารณาหนักให้ตีในข้อนี้ ก็ยี่วนี้เพียงแต่จะบอกให้รู้ ันมัน
 สูงสุดฝ่ายเลวที่สุด อยู่ที่ตรง มีตัวตน เห็นแก่ตน, ฝ่ายสูง
 สุดประเสริฐที่สุด มันก็อยู่ตรงที่ ความไม่มีตัวตน ความ
 ไม่เห็นแก่ตัวตน เป็นฝ่ายดีไปสูงสุด.

โลกกำลังจะวินาศ เพราะมันเพิ่มความเห็นแก่ตน
 เพิ่มความเห็นแก่ตน. ถ้าท่านดูก็จะเห็น ท่านดูเองก็จะต้อง
 เห็น ไม่ต้องเชื่ออาตมาดอก; แต่ท่านเป็นคนขี้เกียจดู ก็มี
 ไม่อยากดู ก็มี มันก็ไม่เห็นซิ. ลองทุกคนดู สนใจดูซิ จะ
 เห็นว่าโลกนี้กำลังเพิ่ม ๆ เพิ่มความเห็นแก่ตน ความเห็นแก่
 ตน ความเห็นแก่ตน ทุก ๆ ปี ทุก ๆ เดือน ทุก ๆ ปี และ
 ยิ่ง ๆ ขึ้นไปไม่ได้หยุดนิ่ง ไม่ได้ถอยกลับ นี่คือปัญหา.

ฉะนั้นเราจะต้องมีธรรมะที่ถูกต้องคือ ทำลายความ
 เห็นแก่ตน ทำลายความเห็นแก่ตน ป้องกันไม่ให้มันเกิด
 ที่เกิดแล้วก็ทำลายเสีย เรียกว่าลคมมันเสีย จนให้มันหมดสิ้นไป.

นั่นคือธรรมะ ธรรมะที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ มันก็รวม
อยู่ที่นั่นแหละ คือไม่เห็นแก่ตน.

คนทำบาปก็เพราะเห็นแก่ตน คือเห็นแก่กิเลส ไม่ใช่
เห็นแก่ตนที่ถูกต้อง มันเห็นแก่กิเลส; แม้ว่าจะบุญกุศล
มันก็เห็นแก่ตนนะ. ข้อนี้อันช่วยทั้งใจฟังให้คั้นะ อย่าให้เห็นว่า
เป็นเรื่องทำลายล้างนะ แม้แต่บุญกุศลในเมืองเทวคาในเมือง
สวรรค์ ถ้ามันบ้ำกามารมณ์กันนัก ก็มันเรื่องเห็นแก่ตน
เหมือนกัน, แม้เป็นพรหมชั้นพรหมแล้ว ถ้ายังเมาตัวตน
เมาตัวตน มันก็ไม่อยากนิพพาน, พวกพรหมไม่นิพพาน ก็
เพราะรักตัวตน มีตัวตนอันสูงส่งยิ่งกว่าพวกเรา. มันมี
ตัวตน เมาตัวตนกัน ทั้งแต่มนุษย์กระทั่งสวรรค์ชั้นพรหมโลก
ก็เมาตัวตน; แม้ว่าชั้นสวรรค์ชั้นพรหมโลก ไม่เบียดเบียน
ใคร ก็เบียดเบียนตัวเอง, ยึดถือว่าตัวตนของตนหนักอึ้งอยู่
ตลอดเวลา มีโมหะมีอวิชชา ว่าตัวตน ตัวตน ไม่อยากตาย.

มีข้อความกล่าวไว้ว่า พวกพรหมทั้งหลายพอกกล่าวว่า
สิ้นตัวตน สิ้นตัวตน หมตสักกายะ ตับสักกายะ แปลว่าสิ้น
ตัวตน กลัวที่สุด, กลัวกว่ามนุษย์ธรรมดาเสียอีก เพราะพวก

พรหมไม่อยากตาย ยิ่งกว่าพวกมนุษย์ธรรมดาไปเสียอีก เพราะ
 ได้รับความสุขสูงสุด ก็เลยยังไม่อยากตาย, มนุษย์นี้บางทีก็
 อยากตาย เพราะมันมีเรื่องยุ่งยากลำบาก.

นี่ทำเล่นกับเรื่องตัวตน ตัวตน, ถ้ามันดีเป็นที่พอใจ
 แล้วมันก็แบกไว้ยึดไว้ ไม่อยากจะตาย ถ้าไม่ถึงนิพพาน แล้ว
 ก็ไม่หมดตัวตน. ในโลกสัตว์เดรัจฉานก็มีตัวตน, ในโลก
 สัตว์มนุษย์ก็มีตัวตน, ในเมืองสวรรค์ก็มีตัวตน, ในเมือง
 พรหม พรหมโลกก็มีตัวตน.

เมื่อมีตัวตน มันก็เห็นแก่ตนไปตามแบบใดแบบหนึ่ง ;
 เห็นแก่ตนอย่างเลวที่สุด ก็เบียดเบียนผู้อื่น เบียดเบียนผู้อื่น
 ยุ่งยากไปหมด และก็เบียดเบียนตนเองด้วย. เห็นแก่ตนอย่าง
 ดี มันก็ไม่เบียดเบียนใคร แต่ก็หนักอยู่ที่ตัวนั้นแหละ
 เบียดเบียนตัวเองมันหนักอยู่ที่ตัวเอง ยึดมันถือมันตัว ไม่
 เบียดเบียนใคร อย่างนี้เรียกว่าเบียดเบียนตนเอง. ถ้าเป็น
 อย่างเลวก็เบียดเบียนทั้งสองฝ่าย คือเบียดเบียนทั้งตนเองและ
 ผู้อื่น ถ้าดีขึ้นไปที่เบียดเบียนแต่ตนเองอยู่คนเดียว ไม่เบียด

เบียนใคร ท่อเมื่อหมดความเห็นแก่ตนนั้น จึงจะไม่เบียดเบียน
ใครโดยประการทั้งปวง.

นี่เราจะต้องมีธรรมะอันสูงสุดนี้ ธรรมะสูงสุด
ธรรมะประเสริฐที่สุดนี้ ก็ความไม่ยึดมั่นถือมั่นว่าตัวตน
และไม่เห็นแก่ตน ทั้งบทบาลีที่ว่า *อสุสมิมานสสุ วินโย*
เอตัง เว ปรมิ สุขิ ละอัสสมิมานะคืออุปาทานว่าตัวตนเสียได้
ว่าฉันมีอยู่เสียได้ เป็นสุขอย่างยิ่ง, ขอให้เรามีธรรมะสูงสุดนี้.

ข้อแรกก็มีอย่างเรียนรู้ เรียนรู้ คือเรียนให้รู้, ท่อ
ไปก็ ปฏิบัติให้ ได้ ปฏิบัติให้ ได้ มีอย่างที่ปฏิบัติได้ ท่อไป
ก็มีอย่างที่ว่า ได้รับผลของการปฏิบัติ ได้รับผลของการ
ปฏิบัติ. การมีธรรมะนั้นเป็นสามชั้นตอนอยู่นะ อย่าประ-
มาท; ชั้นแรกเพียงแต่เรียนรู้เท่านั้น บางทีก็เรียนรู้เป็นบ้า
หอบฟางเสียก็มี เรียนรู้ เรียนรู้ ก็ต้องเรียนให้รู้ ก็ว่ามี มี
ธรรมะอย่างเรียนรู้, แล้วก็ปฏิบัติ ปฏิบัติให้ ได้ ก็เรียกว่ามี
ธรรมะอย่างที่ปฏิบัติ ปฏิบัติแล้วก็มีธรรมะที่การปฏิบัติ, แล้ว
ก็ได้รับผลของการปฏิบัติ เป็นความสุขสงบเย็นอยู่ นี้ก็เรียกว่า
มีธรรมะที่เป็นผลของการปฏิบัติ.

ขอแสดงความหวัง ให้ท่านทั้งหลายทุกคน จง
 ได้มีความรู้ครบทั้ง ๓ สถาน, ครบทั้ง ๓ ลำดับ, ครบทั้ง ๓
 อากาโร คือเรียนรู้ก็มี ปฏิบัติได้ก็มี ได้รับผลของการปฏิบัติ
 ได้ก็มี ทั้งนี้ด้วยกันงทุกคน. ธรรมะอะไรสูงสุดในพระพุทธ
 ศาสนา ประเสริฐที่สุด ที่จะคุ้มครองสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ให้
 พ้นจากความทุกข์ได้, ธรรมะนั้นเราจะต้องรู้จัก ๆ ๆ รู้จัก
 ยิ่งกว่ารู้จัก รู้จักโดยทำให้มีขึ้นมาในคน และเสวยผลอยู่ เรียก
 ว่ารู้จัก ๆ

มันก็อยู่ที่ว่าจะต้องฟังให้ดี ต้องฟังให้ดี ข้อแรกฟัง
 ให้ดี ให้เข้าใจ แล้วเอาไปปฏิบัติให้ได้. นี้ถ้าเราฟังไม่
 ดี, ถ้าสมมติว่าตรงนี้ก็ฟังกันไม่ดีนะ มันก็เกิดการเบ้าปีให้เท่า
 ฟังกันที่ตรงนี้ เบ้าปีให้แรกฟังกันที่ตรงนี้, ลองฟังไม่ดีก็
 เบ้าปีให้แรกฟังกันที่ตรงนี้ ; อากมาละไม่ต้องใคร เบ้าปีให้แรก
 ฟังที่ตรงนี้. ถ้าผู้ฟังฟังไม่ถูก คนพูดก็เป็นคนเบ้าปีให้แรกฟัง ;
 มันโง่ด้วยกันทั้งสองฝ่าย ไปเบ้าปีให้แรกฟังก็ไม่ใช้ฉลาด, ฟัง
 ไม่ถูกก็ไม่ใช้ฉลาด มันก็โง่ทั้งคนเบ้าและคนฟัง, ถ้าฟังไม่ดี
 ถ้าฟังไม่ดี.

ขอให้ท่านทั้งหลาย จงตั้งอกตั้งใจฟังให้ดี ฟังให้ดีให้
 เข้าใจ อย่าให้เกิดอาการเบ้าบีบให้แตกพังกันที่ตรงนี้. นี่คงจะ
 ไม่สิ้นนะ ว่าอย่าให้มีการเบ้าบีบให้แตกพัง, ให้มีการเบ้าบีบให้กัน
 พัง หรือให้ผู้รู้รู้จักความไพเราะของพระธรรม ของพระ
 ศาสนา ของพรหมจรรย์ฟัง. *อาทิกุลยานัม* ไพเราะในเบื้องต้น
มขุณเณกุลยานัม ไพเราะในท่ามกลาง, *ปรีโยสานกุลยานัม* ไพเราะ
 ในที่สุด. ถ้าเห็นว่าไพเราะใน ๓ สถานอย่างนี้แล้ว ไม่มี ไม่มี
 อาการเบ้าบีบให้แตกพัง เพราะมันพังถูก มันรู้ว่าไพเราะ.

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่แสดงไว้แต่ละบทละข้อ
 นี้ ไพเราะ ๆ; ถ้าเป็นเบื้องต้น เป็นธรรมะเบื้องต้น ก็ไพเราะ
 เบื้องต้น, ถ้าเป็นท่ามกลาง ก็ไพเราะท่ามกลาง, ถ้าเป็น
 เบื้องสุด ก็ไพเราะสูงสุด มีแต่ความไพเราะทั้งนั้น. ไพเราะ
 สูงสุดนั้นก็หมดความเห็นแก่ตัว.

ข้อนี้กล้าทำหายเลย ทำหายทั้งจักรวาล ทั่วโลกทั่ว
 สากล; ศาสนาไหนบ้างสอนอย่างนี้ ศาสนาไหนบ้างสอนสูง
 ขึ้นมาถึงกับหมดความเห็นแก่ตัว หมดตัวอย่างนี้. มันก็ไม่มี
 หาไม่พบ, มีแต่สอนมีตัวดีที่สุดในไปหยุดอยู่ที่มีตัวดีที่สุด อยู่
 กับพระเจ้าก็ได้ ไปอยู่กับตัวเองก็ได้ มีตัวดีที่สุด.

แต่พระพุทธเจ้าท่านว่า หมดตัวกันที่นี้ หมดตัวกันที่นี้ ไม่ใช่รอดตายแล้วนะ ถ้าว่าหมดตัวกันต่อตายแล้วฆ่าตัวเองตายมันก็หมดเรื่อง ; ยิ่งฆ่าตัวเองตายมันยิ่งโง่ มันก็ยิ่งตายไปทั้งยังไม่รู้จักตัว. ฉะนั้น เราจะฟังดู ก็ไม่เป็นแแรก, ฟังดูกว่า ฆ่าตัวเองตายหมายความว่าอย่างไร. ไม่ใช่เอาไม้ไปเชือกให้มันตาย แต่ว่าเอาปัญญาที่คมที่สุดมาตัดความโง่ ตัดความโง่ ให้ความโง่ว่าตัวกูว่ของกูมันหมดไปเสีย, ตัวกูไม่มีว่างจากตัวกู นี้ก็เรียกว่าตายได้เหมือนกัน แต่มันไม่ใช่ตายอย่างธรรมดา ไม่ใช่ตายอย่างฆ่าให้ตาย ตายอย่างทำให้ว่างไป ไม่มีตัวตน.

ฉะนั้นฟังให้ดี สอนกันมาผิด ๆ ว่านิพพานคือความตาย, ก็ให้รู้เถิด มันไม่ใช่ตายอย่างฆ่าตัวตาย หรือตายเข้าโลง มันตายอย่างวิ้งได้ ตายอย่างวิ้งได้อยู่นี้ ก็มันไม่มีตัวตนในจิตใจ เรียกว่ามันหมดแล้ว มันตายก่อนตาย มันตายเสียก่อนตาย ตายก่อนเข้าโลง ตายก่อนที่จะเรียกกันว่าตาย, นี่ธรรมะสูงสุด หอไม่มีตัวตน ไม่มีตัวตน ไม่มีตัวตน แล้วกูกู มันมีอะไรเกิดขึ้น มันไม่มีปัญหา, มันเกิดระคะไม่ได้ โทสะไม่ได้ โมหะไม่ได้ มันก็เกิดตัวตนไม่ได้ เกิดของตน

ไม่ได้ มันก็ไม่มีปัญหา ไม่มีความทุกข์ใดๆ, นั่นสูงสุด
ธรรมะสูงสุด.

เราเป็นมนุษย์ พวกที่ได้ธรรมะสูงสุดจากพระพุทธ
เจ้า ซึ่งพวกอื่นเขาไม่มี เขาไม่สอนกันอย่างนี้; นี่เราจง
ให้โชคดีของเรา^๕เป็นโชคดี คือให้ได้รับประโยชน์สูงสุดโดย
แท้จริง, จะได้ผูกกันเรื่อง^๕นี้ให้เป็นที่เข้าใจ เรื่อง ความไม่มี
ตัว แล้วก็ไม่เห็นแก่ตัว.

ธรรมะสูงสุด, ธรรมะสูงสุดอยู่ที่ว่า ไม่เห็นแก่ตัว
ไม่เห็นแก่ตัวเพราะว่า ไม่มีตัว. ทำไม่ไม่มีตัว เพราะมี
แต่ธาตุ ธาตุน้ำ ธาตุดิน ธาตุไฟ ธาตุอากาศ ธาตุวิญญาณ,
ธาตุน^๕เบนของธรรมชาติ เป็นของธรรมชาติ ธรรมชาติให้ยืม
มา ให้ยืมมาเป็นชีวิตหนึ่ง, แล้วก็เกิดปรากฏมาเป็นคนๆ
หนึ่ง^๕. มันเหมือนกับว่าเป็นผู้ยืมชีวิตมาจากธรรมชาติ, แล้ว
ก็พัฒนาจนเสียโดยเร็วให้ชีวิต^๕นี้ถึงที่สุด ให้ถึงที่สุดของวิชา
ความรู้^๕อย่างที่ว่า.

เห็นตัวเอง ว่ามันไม่มีตัวของมัน เพราะเป็นชีวิต
ที่ยืมมาจากธรรมชาติ, เป็นธาตุตามธรรมชาติ เป็นของ

ธรรมชาติ, ไม่ต้องมีตัว. ฉะนั้นอย่าอวดดี อย่ายกหูชูหาง
ว่ามีตัวกู มีตัวกู ๆ; มันคนโง่มันเหลือที่จะโง่ ความคิด
ที่ว่ามีตัวกูมีของกูนั้น มันเป็นยอดสุดของความโง่.

จงรู้ธรรมะข้อนี้ตามที่เป็นอย่างจริง ว่ามันไม่มีคอกตัวกู
ตัวกูนั้นมันเป็นเพียงความคิด ความคิดมาจากความโง่
เกิดจากความโง่ แล้วมันก็คิดเอาเอง. *ตาเห็นรูปมันก็ว่า
กูเห็นรูป ทั้งโง่ทั้งโกง มันทั้งโง่และทั้งโกง. ตามันเห็นรูป
ระบบประสาทตา ระบบประสาทที่อยู่ในกลุ่มตามันเห็นรูป
แต่ไอ้ชาติโง่ ชาติขี้โกงมันก็ว่า กูเห็นรูป. พอหูได้ยินเสียง
ระบบประสาทหูได้ยินเสียง มันก็ว่ากูได้ยินเสียง, ระบบ
ประสาทจมูกได้กลิ่น มันก็ว่ากูได้กลิ่น, ระบบประสาทลิ้นได้
รส มันก็ว่ากูได้รส, ระบบประสาททั่วไปได้สัมผัส ก็ว่ากูได้
สัมผัส. นึกผู้หลอก กูผู้หลอก ไม่ใช่ตัวจริง แล้วมันก็เกิด
ขึ้นมา นั่นแหละมันมีปัญหาที่ว่า มันไม่ใช่ของจริง มันไม่ใช่
ของจริง.*

ลูกเด็ก ๆ ก็พอจะเข้าใจได้นะ อยากจะพูดให้ฟัง พอ
กินข้าวเขียวไปไม่อร่อย ลืนมันไม่อร่อย แต่มันก็ว่ากูไม่อร่อย,
มันโง่ มันชิงไปเอาของลันมาเป็นของกู ถ้าอร่อยลันมันอร่อย

ก็ว่ากูอร่อย กูอร่อย. เธอคิดเลขดูซิว่า มันต่างกันก็มากน้อย
 ล้นไม่อร่อยกับกูไม่อร่อยนี้มันต่างกันก็มากน้อย? ล้นไม่อร่อย
 นี้มันไม่มีปัญหาอะไร ถ้ากูไม่อร่อยมันตีหม้อข้าวแตก มัน
 ตะแม่คร้ว ถ้ากูไม่อร่อย. ถ้าล้นมันอร่อยก็เท่านั้นแหละ
 ถ้ากูอร่อยแล้วก็บ้าเลย, ซื้อมาใหญ่กินกันใหญ่ ตะกละ-
 ตะกลามกันใหญ่ ฉะนั้นจึงว่ากูอร่อยกับระบบประสาทอร่อย
 นี้มันต่างกันมาก. ถ้าตาเห็นว่าสวยกับกูเห็นสวยมันต่างกัน
 มาก, ตาเห็นว่าสวยมันก็ทำไปตามธรรมชาติ ถ้ากูเห็นว่าสวย
 แล้ว มันก็ไปทำอย่างทีกิเลสตัณหามันจะทำ. โฟเพราะก็ตี
 เรื่องหอมเรื่องเหม็นก็ตี เรื่องอะไรก็ตีทุกๆ เรื่อง ถ้ามันเป็น
 เรื่องของกูๆ แล้วมันมีความหมายมาก มันเกิดกิเลสขึ้นมา
 ทุกชนิด.

ถ้าเป็นฝ่ายบวกฝ่ายพอใจ มันก็จะเอาเป็นของกู
 ถ้าฝ่ายลบไม่พอใจ มันก็จะฆ่าจะทำลายเสีย. นี้ เกิดกิเลส
 รากะ โลภะ ที่จะเอามาบ้าง, เกิดกิเลสประเภทโทสะ โกรธ
 ที่จะทำลายเสียบ้าง, เกิดกิเลสประเภทโมหะ ไม่รู้ว่าจะทำ
 อย่างไรดี มัวเมาอยู่ที่นั่นวิ่งอยู่รอบๆ วิ่งอยู่รอบๆ. กิเลส
 อื่นประเภทหนึ่งคือเข้ามาหาตัว, นี้พวกโลภะ รากะ นี้ช้อมมาก

แต่หัวหน้ำนันชื่อราคะ. พวกหนึ่งเป็นลบ ไม่เอา ผลักออก และจะฆ่าเสีย, กิเลสพวกนี้เรียกว่า โทสะ เป็นชื่อหัวหน้่าหมู่ เรียกว่า โทสะ. กิเลสโง่โง่อยู่รอบ ๆ ไม่รู้จะเอาอย่างไรกันแน่ เรียกว่า โมหะ. เพราะมีตัวกูเท่านั้นแหละ ถ้าไม่มีตัวกู มันก็ไม่เกิดชอบหรือไม่ชอบหรืออะไร มันไม่เกิดราคะ โทสะ โมหะได้. ถ้ามันไม่มีความรู้สึกว่าเป็นตัวกู มันไม่มีผู้ที่จะรู้สึกว่ น่ารักหรือไม่น่ารัก น่าพอใจหรือไม่น่าพอใจ มันเป็นเรื่องของ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจล้วน ๆ มันไม่มีความหมายเป็นกิเลส; แต่ถ้ามันเป็นเรื่องของกู ๆ มันก็มีความหมายแห่งกิเลส ราคะ โทสะ โมหะ ก็เป็นไฟเผาให้เร่าร้อนและเป็นทุกข์ไป. ถ้าหมดกิเลสเหล่านั้นก็เป็นนิพพาน หมดราคะ โทสะ โมหะ; ไม่มีตัวกูเหลือ มันก็ไม่มีราคะ ไม่มีโทสะ ไม่มี โมหะ นี้ก็เรียกว่านิพพาน.

ธรรมะสูงสุดก็มีอยู่อย่างนี้ มันมีอยู่อย่างนี้, ให้ท่านทั้งหลายรู้ว่าชีวิต ชีวิต ชีวิต ที่เรียกว่าชีวิต ที่รักกันรักกันหา หวงแหนกันหนา มันไม่ใช่ตัว, แล้วมันไม่ใช่ของตัวด้วย; มันเป็นของธรรมชาติ เป็นไปตามธรรมชาติ หรือเป็นไปตาม

ธรรมชาติ, ยืมมาจากธรรมชาติ มาเป็นชีวิตไม่เกิน ๑๐๐ ปี
ก็ตาย ก็กินเจ้าของ.

นี่เราจะจัดการ *ควบคุมปรับปรุง* อะไรก็ตามเถอะ
แล้วแต่จะเรียก *กับสิ่งที่เรียกว่าชีวิต, ชีวิต* อย่าให้มันเกิดเป็น
ทุกข์ขึ้นมา ให้มีแต่ความสงบเย็น สงบเย็นยิ่งขึ้น ๆ สงบเย็น
ยิ่งขึ้น เป็นที่พอใจยิ่งขึ้น. สงบเย็นส่วนตัวถึงที่สุดแล้ว ก็ช่วย
ผู้อื่นให้สงบเย็นด้วย, เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองทั้งแก่ผู้อื่น
ในลักษณะอย่างนี้ เรียกว่า *ได้สิ่งที่ดีที่สุด, ได้ทำสิ่งที่ดีที่สุด,*
ได้รับสิ่งที่ดีที่สุด, ได้มีสิ่งที่ดีที่สุด; แต่ก็ไม่ใช่ของตัว เป็นของ
ธรรมชาติ ยืมมา.

ฉะนั้น จิต ในชีวิตที่เป็นจิต จิตที่เป็นชีวิต ในชีวิต
ที่มีจิต, จิตนั้นอย่าได้โง่ อย่าได้โง่ อย่าได้โง่ว่าตัวกูเป็น
ตัวกู หรืออะไร ๆ เป็นของกู, มีตัวกูเป็นของกู ชีวิตเป็น
ของกู. ให้อำนาจมันเป็น ชาติตามธรรมชาติ ส่วนหนึ่งเป็น
ร่างกายส่วนหนึ่งเป็นจิตใจ; ส่วนที่เป็นจิตใจนั้นคิดได้สารพัด
อย่าง คิดโง่ ๆ ก็ได้ คิดฉลาด ๆ ก็ได้ คิดผิดก็ได้ คิดถูก
ก็ได้. บัญญัติกันเป็นที่แน่นอนว่า ถ้ามันเป็นไปเพื่อความ
ทุกข์แล้วก็เรียกว่าคิดผิด การกระทำนั้นก็ผิด พุทธนั้นก็ผิด ถ้ามัน

เป็นไปเพื่อความทุกข์ ไม่ต้องตามใคร ; ถ้ามันไม่เป็นไปเพื่อ
ความทุกข์ แต่มันเป็นไปเพื่อความสงบเย็นไม่มีปัญหา ก็เรียก
ว่ามันถูก ๆ ๆ เป็นกุศลเป็นฝ่ายถูก. จิตอย่าได้หลงโง่คิด
ว่าเป็นตัวกู แล้วอะไรเกิดขึ้นแก่จิต ก็อย่าเอาเป็นของกู,
ให้เป็นของตามธรรมชาติ ให้เป็นของธรรมชาติ ซึ่งเป็นของ
สากลอยู่ตลอดกาลนิรันดร.

สรุปใจความสั้น ๆ ก็ว่า *ธรรมะสูงสุดนั้นก็สอนเรื่อง
ไม่มีตัวตน ไม่เป็นของคน ; แล้วมันลึก มันพังกยาก, มันลึก
ที่สุดในการที่จะรู้ว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่ของคน มันลึกมันพังก
ยาก. เมื่อยังพังกไม่ออก ก็เป็นแรคไปก่อน, เราจะเข้าปีกัน
สักเท่าไร แรคก็ยังพังกไม่ถูกอยู่นั้นแหละ, หรือเพราะพังกไม่ถูก
อยู่นั้นจึงเป็นแรคกันไปก่อน. จนกว่าเมื่อไรก็ไม่ทราบบอกไม่
ได้ก่อนนี้ เมื่อโรมันจะพังกถูก, จึงจะค่อย ๆ คลายหายไปจาก
ความเป็นแรค แล้วก็พังกถูก แล้วก็รู้จักใช้ให้เป็นประโยชน์.*

พูดอย่างนี้จะดีไหม *ว่ามาทำมาฆะ วิสาขะ กันแต่ละ
ปี ๆ, มากันทุกปี มาทำวิสาขะ อาสาฬหะ มาฆะนี้ มาเพื่อลด
ความเป็นแรค, มาเพื่อลดความเป็นแรค ให้น้อยลง น้อยลง
น้อยลง จนกว่าจะหายแรค, หายความเป็นแรค เป็นแรคที่ไม่*

เป็นแรด คือปลุขนมันจะกลายเป็นพระอริยเจ้า; ถ้ายังเป็นแรดอยู่ก็ยังเป็นปลุขนมอยู่เรื่อยไป. ให้ลดความเป็นปลุขนม ลดลงไป ลดลงไป ความเป็นอริยเจ้าก็เข้ามาแทน.

ขอให้พยายามกันอย่างนี้แหละ ทุกปี ทุกปี ทุกปี, ขอให้มันลดความเป็นแรดลงไป ให้มันเพิ่มความ เป็นพระอริยเจ้าขึ้นมา ๆ, ถ้าอย่างนี้คุ้มค่า. บางคนอุส่าห์มาจากภาคเหนือ ภาคอีสานก็มี, นี่คุ้มค่าไหม คุ้มค่าเวลา คุ้มค่าเหนื่อย คุ้มค่าเงินไหม? อาตมาก็คิดว่าถ้าลดความเป็นแรดได้สักชนิดหนึ่ง คุ้มค่าไม่ต้องทงหมคตออก, ลดได้สักชนิดหนึ่ง พอเห็นรำไรว่า โอ มันไม่ใช่ตัวสักหน่อย คุ้มค่าแล้ว คุ้มค่า ค่าเงิน ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าเหน็ดเหนื่อย เวลาที่เสียไปจะคุ้มค่า. ถ้ามาแล้วมันทำให้มีธรรมะอันแท้จริง อันสูงสุดในพระพุทธศาสนา มาเกิดขึ้นในจิตใจแล้วก็คุ้มค่า.

นี่ไม่ต้องพูดถึงคนที่มาแต่ไกลคอก คนที่อยู่ใกล้ ๆ นี้ก็เหมือนกันแหละ มันก็ไม่คุ้มค่าเหมือนกัน ถ้าไม่ลดความเป็นแรด, มันไม่ลดความเป็นแรด ต่อให้อยู่ที่วัดนี้ ถ้าไม่ลดความเป็นแรด ก็ไม่คุ้มค่า. และในวัดนี้ก็มีแรดอยู่ฝูงหนึ่งเหมือนกัน พวกกันเท่าไรมันก็ไม่รู้เรื่อง พวกกันเท่าไรมันก็ไม่

รู้เรื่อง, มีแต่ตัวกู มีแต่ของกู มีแต่ตัวกูยกหูชูหางอยู่เรื่อยไป; อย่างนั้นมันก็เป็นเรดด้วยเหมือนกันแหละ แม้มันจะไม่เท่ากัน หรือเหมือนกัน มันก็อยู่ในความเป็นเรด ตัวกูของกู มีแต่ความถือมั่น ประชดประชัน บิดพลิ้ว ไม่เอาความจริงเป็นหลัก, ไม่เอาความจริงเป็นหลัก เอากิเลสมาเป็นหลัก.

ขอภัย พุดแรงไปหน่อยแล้วใช่ไหม? ที่พุดแรงไปหน่อยนี้ ก็ต้องขอความเห็นใจด้วย เพราะมันจะตายแล้ว, มันจะตายแล้ว อีกไม่กี่ปีมันจะตายแล้ว. อาตมาารู้สึกว่า อีกไม่กี่ปีจะต้องตายแล้ว ไม่แน่ว่าจะไม่ก็เกือบก็ไ้, เต็มวันมันไม่มีแรง มันอยู่อย่างไม่มีแรง สบายดีแต่ไม่มีแรง, นี่มันจะตายแล้ว. มันเป็นบาป มันเป็นบาป ที่ว่ามันมีอายุเกินพระพุทธเจ้าไป ๕ ปีแล้ว, นี่เป็นบาป มันก็ต้องได้รับความยุ่งยาก ลำบาก; มีอายุเกินพระพุทธเจ้าไป ๕ ปีแล้ว มันจะไปไม่ได้ก็ปี มันก็ต้องตายแล้ว.

นี่เพราะเห็นว่ามันจะตาย, มันจะตายจากกัน เสียก่อน จึงขอพุดอะไรตรง ๆ สักหน่อย พุดตรง ๆ ให้ทันแก่แก่เวลา; ว่าให้ทุกคนพยายามรู้ธรรมะ รู้ธรรมะ รู้ธรรมะอันประเสริฐ

อันสูงสุด ไม่มีอะไรยิ่งไปกว่าธรรมะ. ธรรมะเรื่องสูงสุด ก็คือธรรมะเรื่องไม่มีตัวตน ไม่ใช่ตัวตน, ตัวตนเป็นความรู้สึก เป็นเพียงความรู้สึกของจิตใจ ของจิตที่เป็นผีหลอก ผีหลอก, มันโง่ก็มากน้อย.

สมมติว่าหนามตามธรรมชาติแทงเข้าไปที่เท้า, มันก็ไม่คิดว่าหนามแทงเท้า มันก็ว่ากูเจ็บ หรือหนามแทงกู. นี่ตัวกูมันมาแต่ไหน? ตัวกูมันไม่ได้ร้ออยู่ มันเพิ่งโง่ เมื่อถูกหนามแทงแล้ว มันจึงว่าตัวกูๆ ตัวกูเป็นปฏิกิริยาของความโง่. เมื่อมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วก็ตาม หรือได้มีความรู้สึก เสวยผลทางความรู้สึก อย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม ตัวกูก็ไหลหัวออกมา ออกมารับ เป็นตัวกูเป็นของกู เป็นตัวกู ของกู.

เมื่ออยู่ในท้องแม่มันนึกอย่างนี้ไม่เป็นคอก เมื่ออยู่ในท้องแม่มันไม่มีความนึกอย่างนี้ เพราะมันไม่มีอะไรกระทบ. พอออกมาจากท้องแม่ มันมีอะไรมากระทบตา กระทบหู จมูก ลิ้น แล้วมันก็มีความรู้สึกเป็นบวก และเป็นลบ รู้สึกเป็นบวก ก็มีตัวกูบวกเกิดขึ้น กูพอใจ, ความเป็นลบเกิดขึ้นก็มีตัวกูลบ

เกิดความไม่พอใจ. ฉะนั้นเด็ก ๆ จึงเริ่มมีความรู้สึกเป็นท้าว ๆ
ตามบวกตามลบ, หรือตามที่ไม่วู้อจะเป็นบวกหรือจะเป็นลบ
มันก็เป็นพวกโมโหไปตามเรื่อง; เกิดมาแล้วก็ถูกสอนข้อนี้.

คนเลี้ยงเด็กนั้นแหละจะสอนเด็กให้ใจ ว่าอะไร ๆ ก็
ของหนู อะไร ๆ ก็ของหนู, บ้านของหนู พ่อของหนู แม่
ของหนู เงินของหนู อะไรของหนู เด็กก็ใจหนักขึ้นไปอีก.
นี่ถ้าเด็กวิ่งไปชนเสาชนเก้าอี้เจ็บ ตะเก้าอี้ คนเลี้ยงก็ช่วยตี
เก้าอี้ คนเลี้ยงเด็กก็ช่วยตีเก้าอี้ ว่ามันทำมันเจ็บ ทุช่วยตีด้วย
ทุช่วยตีด้วย, มันสอนให้เด็กใจขึ้นไปอีก ให้เด็กใจขึ้นไปอีก
ใจคนเดียวไม่พอ สอนให้เด็กใจขึ้นไปอีก ทุก็ช่วยตีเก้าอี้ เป็น
อย่างนี้.

พ่อแม่ไม่ควรทะเลาะกัน ให้ได้ทำตามที่ต้องการในฝ่าย
บวก, ให้ได้สบายที่สุด ให้ร่อยที่สุด ให้สนุกที่สุด; ความโง่
ชนิดนี้ยังมีมากขึ้น ก่อนนี้มันไม่ค่อยมีเท่าไร, ความเจริญ
แผนใหม่มาถึงแล้ว ความโง่อย่างนี้ก็มีมากขึ้น. มีพ่อแม่คน
ไหนบ้าง ที่พาลูกไปที่ร้านสรรพสินค้า ขายสินค้าวิเศษร้อย-
อย่างพันอย่าง สวยสดงดงาม น่าเล่นน่าหัว, พาไปที่ร้าน

สรรพสินค้า แล้วบอกลูกว่า มึงจะเอาอันไหน กูจะซื้อให้ทั้งนั้น; หรือว่ามีพ่อแม่คนไหนที่พาไปที่ร้านสรรพสินค้า แล้วบอกลูกว่า *ทั้งหมดนี้เขามีไว้ให้เราโง่ นะลูกเอ๊ย*, มีพ่อแม่คนไหนทำอย่างนี้บ้าง. มีแต่พ่อแม่ที่พาไปแล้วบอกว่า มึงจะเอาอันไหนกูจะซื้อให้ แพงก็ไม่ว่า, แล้วยึก ๆ มันจะเป็นอย่างไร ก็ก ๆ มันจะเกิดนิสัยอย่างไร; ไปที่ร้านอาหารอร่อย ๆ จะเอาอย่างไหนก็ได้ จะซื้อให้, ไม่ได้บอกว่า *นี่เขามีไว้สำหรับให้เราโง่ ไม่มี, เด็กมันก็โง่มากขึ้น โง่มากขึ้น โง่มากขึ้น.*

พอพ้นจากการควบคุมของบิตามารดา มันก็โง่ ฟรี, สนุกกันใหญ่. *นี่ความมีตัวตนอย่างบวกก็ดี มีตัวตนอย่างลบก็ดี มันก็มากขึ้นมากขึ้น จึงเต็มไปด้วยอารมณ์โกรธ อารมณ์รัก คู่ตรงข้าม, รักหรือโกรธ โกรธหรือรักก็แล้วแต่ มันเป็นคู่ตรงกันข้าม, ถูกใจมันก็เป็นบวก ไม่ถูกใจมันก็เป็นลบ มันก็เป็นอารมณ์คู่ตรงกันข้าม; มีผลให้บางที่ก็นั่งร้องไห้อยู่ บางที่ก็หัวเราะร่าอยู่, มีผลบางที่ก็ดีใจ ๆ บางที่ก็เสียใจ ๆ เป็นคู่กันอยู่อย่างนี้. *ไม่ได้รู้ความจริงว่า อารมณ์เหล่านี้เกิดจากความโง่ อย่าไปหลงบวกหลงลบ ก็จะไม่เกิดตัวตน. ไม่**

เกิดตัวตนบวกหรือตัวตนลบ ไม่เกิดทั้งนั้น ก็ไม่เกิดความ
เห็นแก่ตัวอย่างบวก หรือความเห็นแก่ตัวอย่างลบ.

ความเห็นแก่ตัวอย่างบวก มันจะเอา มันจะยึดครอง
มันจะเอาทุกอย่าง, ความเห็นแก่ตัวอย่างลบ มันอยากจะฆ่า
มันอยากจะทำลาย ตรงกันข้ามอย่างนี้; ใช้ไม่ได้ทั้ง ๒ ตัว
ไม่ว่าบวกหรือลบ. ต้องเหนือบวกเหนือลบ มันจึงไม่มีอาการ
๒ นี้, จึงจะมีสันติสุข มีสันติภาพ.

อสุสมิมานสุส วินโย เอก เว ปรมิ สุขี แรททงหลาย
ทองไต้มาก แรทหลายทัวทองบทนไต้มาก อัสสมิมานัสสะ
วินะโย เอกัง เว ประระมัง สุขัง แรทในวัคเป็นฝูง ๆ ก็ทองไต้ แต่
ก็ไม่วู้อะไรอยู่นั้นแหละ, เพราะฉะนั้นขอให้ ละความยึดมั่น
ถือมั่นตัวกู - ของกู, มันไม่เป็นบวกไม่เป็นลบ มันก็ไม่เป็น
กิเลสประเภทใด ๆ กิเลสบวกหรือกิเลสลบ มันก็ไม่มี. อย่างนี้
สรุปเรียกสั้น ๆ ว่า มีธรรมะ มีธรรมะ มีธรรมะ มีธรรมะ
ที่ดับทุกข์ได้, ความรู้ข้อนี้ช่วยให้ดับทุกข์ได้, การปฏิบัติ
ข้อนี้มันดับทุกข์ได้, ปฏิบัติข้อนี้เสร็จแล้วจะไม่มี ความทุกข์เลย.

ขอให้ทายกทายิกา ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย ได้
 รู้ว่า พระพุทธศาสนามีหัวใจอยู่ที่ตรงนี้ มีความมุ่งหมายอยู่ที่
 ตรงนี้. นับถือพระพุทธศาสนาเพื่อจะได้สิ่งนี้ คือ ความพ้น
 จากกองทุกข์ทั้งปวง ออกจากความทุกข์ทั้งปวง สัพพ
 ทุกข นิสุตฺตณ นิพพาน ได้บรรลุนิพพานซึ่งเป็นเครื่องออกเสีย
 จากความทุกข์ทั้งปวง ไม่มีความทุกข์เหล่านั้นเกี่ยวข้องได้ นั่น
 เรียกว่า นิพพาน ไม่ต้องตาย นิพพานต้องได้กันที่นี้และเกี่ยว
 หมดตัวตนเมื่อไรมันก็เป็นนิพพานเมื่อนั้น. นิพพานแปลว่า
 คับไม่เหลือ แต่ไม่ใช่คับไม่เหลือแห่งชีวิต มันคับไม่เหลือ
 แห่งตัวตน คับไม่เหลือแห่งตัวกูบ้าง ใจๆ เขาๆ ตัวกูๆ
 ของกูๆ อะไรนั้น คับไปเสีย อย่าให้มีเหลือ นั่นแหละคือ
 นิพพาน นิพพาน.

เรามันรับผิดชอบร่วมกันนะ คิดดูให้ดี, พระพุทธ
 ศาสนานี้ พระพุทธเจ้าทรงมอบไว้ ในกำมือของพุทธบริษัท
 ทั้ง ๔ คือภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา. แม้จะเหลืออยู่
 เพียง ๓ บริษัท ก็รับผิดชอบกันอย่างเต็มที่, ช่วยกันสืบไว้
 ให้ยังคงมีอยู่ ก็มีการศึกษาอยู่ มีการปฏิบัติอยู่ มีการ
 ได้รับผลของการปฏิบัติอยู่ แล้วก็สอนต่อๆ กันไป เป็น

สี่ความหมายอย่างนี้. มีความรู้อยู่ แล้วก็ปฏิบัติอยู่ ได้ผลอยู่
แล้วก็สอนต่อๆไป.

แล้วคุณจะสอนอะไร? ถ้าคุณเป็นแรคคุณก็สอน
ความเป็นแรคเท่านั้นแหละ, ต่อเมื่อมีความไม่ใช่แรคมันจึง
สอนความไม่ใช่แรค. ถ้าตัวเองยังเป็นแรคอยู่จะสอนอะไร
มันก็สอนความเป็นแรค, มีตัวกูของกู, ตัวกูของกูยกหูชูหาง
อยู่ในที่ทั่วไป จนทุกหนทุกแห่งเต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว.

ข้อนี้ช่วยฟังให้คินะ เพราะมันมีความรู้สึกที่ว่าตัว ตัว
ตัว ตัว มีความรู้สึกที่ว่าตัว แล้วจึงมีความเห็นแก่ตัว, ถ้ามัน
ไม่มีความรู้สึกที่ว่าตัว มันจะเห็นแก่อะไร มันก็ไม่เห็นแก่ตัว
อยู่ก็. เพราะฉะนั้น พุทธศาสนา ของเราวิเศษมาก ก็สอน
อย่างดีมาก สอนเรื่องไม่มีตัว เข้าถึงให้ได้โดยแท้จริง ว่า
ไม่มีตัว มันก็จะไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ตัว มันจะเป็นนิพพาน
ทันทีที่นั่นเมื่อนั้น. ถ้าศาสนาอื่นใดเขาจะสอนว่า มีตัวๆ;
รักษาตัวให้ดี ทำตัวให้ดีก็ได้เหมือนกัน; แต่เขาก็ลำบาก
มากกว่าเรา เพราะมีตัวที่จะไปทำตัวให้มันดี, มีตัวแล้วจะไม่
ให้อีกถือว่าตัวนั้นมันยาก. แต่เขาก็มีเหมือนกันแหละ เขา

ก็มีวิธีว่าปล่อยให้ตัวไปอยู่เสียที่ไหน มอบตัวให้พระเป็นเจ้า เสียอย่าเอาไว้อเอง ก็ไม่มีตัว; อย่างนี้ก็พอไปได้เหมือนกัน แต่คุณมันไม่ค่อยจะซื่อตรงนัก มันเล่นตลก สู้ไม่มีตัวอย่างแบบของพระพุทธศาสนานี้ไม่ได้.

เมื่อใดมีความรู้สึกตัว เมื่อนั้นจะมีความวิตกกังวล หวาทระวาง ความกลัว ความอะไร; กลัวจะตาย หรือกลัวจะเสียหาย หรือกลัวจะไม่ได้ หรือกลัวจะไม่ก้าวหน้า กลัวจะล่าหลัง กลัวจะสอบไล่ตก, นั้นมีตัว มันก็ต้องมีความทุกข์. ไม่มีตัวมีแต่สติปัญญา ทำด้วยสติปัญญาให้ดีที่สุด ให้ถูกต้องที่สุด มันก็จะได้, ได้ทุกสิ่งที่จะได้ โดยไม่ต้องอยาก โดยไม่ต้องหวัง โดยไม่ต้องปรารถนาให้มันกั๊กหัวใจ.

คนโง่ๆ เขาสอนให้อยู่ด้วยความหวัง พวกฝรั่งก็สอนให้คนอยู่ด้วยความหวัง. เราเป็นพุทธบริษัทอย่าอยู่ด้วยความหวัง จงอยู่ด้วยสติปัญญา ไม่ต้องหวัง, รู้ว่าอะไรเป็นอย่างไร ควรทำอย่างไรก็ทำไป ทำไปโดยไม่ต้องหวังให้มันกั๊กหัวใจ พอหวังหรือหิวหรือต้องการมันก็กั๊กหัวใจ. นี่ชีวิตมันกั๊กเจ้าของตรงนี้ เพราะมันโง่ มันก็หวังด้วยความโง่ มันก็อยากด้วยความโง่ ความโลภมันก็เกิดขึ้น ตัณหาที่ก็เกิดขึ้น.

ทรง^๕ต้องเข้าใจกันเสียให้ถูกต้องสักหน่อยนะ สังเกต
 กูยังเข้าใจผิดๆ กันอยู่, เพราะคนบางพวก อาจารย์บางพวก
 หรือบางกลุ่มเขาสอนว่า ถ้ามีความอยาก แล้วเป็นความโลภ
 เป็นคัตถะทั้งนั้น. อย่าไปเชื่อนั้นสอนผิดๆ มันต้องเป็น
 ความอยากด้วยความโง่ อยากด้วยวิชา จึงจะเป็น โลก
 จึงจะเป็น ตัณหา; ถ้าอยากด้วยปัญญา อยากด้วยวิชา
 ทำให้ถูกต้อง^๕มันไม่เรียกว่า ความโลภ ไม่เรียกว่า ตัณหา เขา
 เรียกว่า สังกัปปะ. เช่นเราเห็นความทุกข์แล้วเรา
 อยากจะพ้นทุกข์ ความอยากนี้^๕ไม่เรียกว่า ตัณหา ไม่เรียกว่า
 ความโลภ แต่เรียกว่า สังกัปปะ สังกัปปะ สังกัปปะ.

พระมาฉน์เมื่อไรที่ไหนก็ให้พรว่าอย่างนี้ ยถา วรวิหา
 ปุรา ปริปุเรนฺติ สาครํ เอวเมว อโศทินันํ เปตานํ อุกกปฺปติ...
 สหฺพฺเพ ปุเรนฺตุ สกฺกปฺปา ให้สังกัปปะของท่านทั้งหลายเต็ม,
 จนฺโท ปณฺณรโส ยถา เหมือนดวงจันทร์, มณฺโฬ โขติรโส
 ยถา เหมือนแก้วมณี. นี้ก็ให้มีสังกัปปะเต็ม, ความอยากที่
 ฉลาดความต้องการที่ฉลาดด้วยสติปัญญา สัพเพปุเรนฺตุ สกฺก-
 กปฺปา จงเต็ม เต็ม เต็ม ไม่ใช่ตัณหาเต็ม ไม่ใช่โลภะเต็ม.
 แยกกันให้ดี เทียวจะเป็นแรกอีกแบบหนึ่งไม่ทันรู้ จะให้ตัณหา

เต็ม ให้โลหะเต็ม, นี้ทำไม่ได้คอก. ความปรารถนาที่ถูกต้อง
ไม่เป็นไปด้วยวิชา จึงจะว่าเต็ม ๆ เต็มได้, แล้วก็ดับทุกข์
ได้ แล้วก็ เป็นนิพพาน แล้วก็มีความเยือกเย็นกันที่นี้.

ขอให้เราเห็นธรรม รู้จักรรณะตัวนี้ ขอใช้คำว่าตัวนี้
ข้อนี้ บทนี้จะไว้ก็ตาม ว่าความเห็นแก่ตัวนั้นมาจากความโง่ว่า
มีตัว, ความโง่ว่ามีตัวเป็นเหตุให้เห็นแก่ตัว คือเห็น
แก่กิเลส. เห็นแก่ตัวในที่นี้ มันเห็นแก่กิเลส มันไม่ใช่ความ
ถูกต้อง ก็ทำไปตามอำนาจกิเลส; เพราะความเห็นแก่ตัว มัน
ก็เบียดเบียนตัวเอง, เบียดเบียนผู้อื่น, เบียดเบียนทุก
อย่าง, เบียดเบียนตลอด ในที่ทุกหนทุกแห่ง เรียกว่าความ
เห็นแก่ตัว.

แล้วที่น่าหวั่นยิ่งก็คือมันทำลายตัว, ความเห็นแก่ตัว
มันฆ่าตัว มันทำลายตัว. ช่วยไปกิดกุให้คืนะ ช่วยไปกิดกุ
ให้ดี, ถ้าไม่เข้าใจ ข้อนี้เป็นแรงตัวโทษนะ ความเห็นแก่ตัว
นั้นแหละมันฆ่าตัว; ไม่ใช่มันฆ่าตัวเองตาย หรือให้ตำรวจ
ยิงตายอะไรก็ตาม มันฆ่าตัวเอง ทั้งนั้นแหละ, ความเห็นแก่
ตัวนั้นแหละมันฆ่าตัว ไม่ต้องมาจากที่อื่น.

อย่าเห็นแก่ตัว ทำให้มันถูกต้อง ถูกต้อง มันก็มีแต่
 ความเจริญ เจริญ เจริญ โดยไม่ต้องมีตัว ไม่ต้องเห็นแก่ตัว. จะ
 สมมติเรียกว่าเห็นแก่ตัวก็ได้ แต่ขอให้เรียกว่าโดยสมมติ โดย
 สมมติ พระพุทธเจ้าแม่จะตรัสกับชาวบ้าน ท่านก็ต้องตรัส
 อย่างมีตัวเหมือนกัน ตรัสว่าอาคมว่าอะไรเหมือนกัน ; แต่ไม่
 ได้ยึดถือว่ามีตัว คือ ตัวซึ่งมิใช่ตัว. ข้อสำคัญมากเป็น
 มนต์ศักดิ์สิทธิ์ ใครถือมนต์นี้ได้แล้วหมดความเป็นโรค, ใคร
 มีความรู้ข้อนี้ ได้ถือมนต์ข้อนี้ได้ คนนั้นจะหมดความเป็นโรค
 คือมีตัวซึ่งมิใช่ตัว เท่านั้นเองแหละ ตัวซึ่งมิใช่ตัว.

ความรู้สึที่เกิอกอยู่ใใจ ว่าตัวกูว้าของกุนั้นมันมิ
 ใ้ตัว ตัวซึ่งมิใช่ตัว ตัวของความใงั้นเป็นตัวซึ่งมิใช่ตัว,
 ตัวซึ่งจะพุกกันตามธรรมคาภาษาคนที่ยังไม่รู้ธรรมะ ก็ต้อง
 พุกว้าตัว ว่าตัวทั้งนั้นแหละ แก่ตัวนั้นมันมิใช่ตัว, ท่านจึง
 ได้ใช้คำว่า อนัตตา, อนัตตา ตัวซึ่งมิใช่ตัว. มีตัวไปเสีย
 หมด มันก็บ้าสุดเหวียง, ไม่มีตัวเสียเลยก็บ้าสุดเหวียง, มีตัว
 ซึ่งมิใช่ตัวนั้นเป็นพุทธศาสนา มันอยู่ตรงกลาง มันมีตัวซึ่ง
 มิใช่ตัว ตัวซึ่งมิได้ยึดถือว้าตัว, มันถูก. ถ้ามีตัวจริง ๆ เสีย
 หมด มันก็บ้าสุดเหวียง เป็นทุกข์เหลือประมาณ, ไม่มีตัวเสีย

เลย ก็ทำอะไรไม่ถูก ก็บ้าสุดเหวี่ยง มันอันตรายเป็นอย่างยิ่ง.
 ไม่มีตัวเสียเลย เรียกว่า นิรัตตา นิรัตตา นิรัตตา ไม่มีตัว
 เสียเลย, ถ้ามันมีตัวเต็มที ก็เรียกว่า อัตตา อัทตา อัทตา นี้
 มีตัวเต็มที สุดเหวี่ยงทางมี, นิรัตตา นิรัตตา สุดเหวี่ยงทาง
 ไม่มี. ที่ถูกต้อง อยู่ตรงกลาง เรียกว่า อนัตตา แปลว่า
 ไม่ใช่ตัว, อนัตตา แปลว่าไม่ใช่ตัว; อย่าแปลว่าไม่มีตัว
 แปลว่าไม่ใช่ตัว. ถ้าแปลว่าไม่มีตัว อธิบายยาก มันต้องอธิบาย
 ชับซ้อนว่าไม่มีตัว ซึ่งเป็นตัวแท้ มันพูดยาก ยุ่งยากเปล่าๆ,
 พูกว่าไม่มีตัวซึ่งเป็นตัว ก็ไม่ใช่ตัว ใช้คำสั้น ๆ ว่าไม่ใช่ตัว.

รูปร่าง อนัตตา รูปไม่ใช่ตัว, เวทนาอนัตตา เวทนา
 ไม่ใช่ตัว, สัญญาอนัตตา สัญญาไม่ใช่ตัว, สังขารอนัตตา
 สังขารไม่ใช่ตัว, วิญญาณัง อนัตตา วิญญาณไม่ใช่ตัว. มัน
 มีความรู้สึกทั่วๆ ไป รู้สึกได้ที่รูปก็ได้, เมื่อร่างกายมันทำอะไร
 ได้ คนโง่มันก็ว่าร่างกายนั้นแหละเป็นตัว มันกระตุกกระตัก
 ได้ หรือมันทำอะไรได้ มันเอาร่างกายเป็นตัว เรียกว่าเอา
 รูปเป็นตัว. พอมันมีความรู้สึกอะไรขึ้นมา รู้สึกสุขทุกข์ขึ้นมา
 อะไรรู้สึก ก็ตัวอีกแล้ว เอาเวทนาเป็นตัวอีก, สัญญามันหมาย
 อย่างนั้น อย่างนี้ อย่างโน้น สัญญามีความหมายขึ้นมา เอา

เอาเป็นตัวอย่าง มันก็ไม่ใช่ตัว, สังขารคือความคิดจะทำอย่าง
 นี้ อย่างนี้ ก็ไม่ใช่ตัว, วิญญาณที่รู้แจ้งทางตา หู จมูก ลิ้น
 กาย ใจ ก็ไม่ใช่ตัว. นี้ คืออนัตตา, อนัตตา ตัวซึ่งมิใช่ตัว.

ใครมีความรู้ชั้นแล้ว คนนั้นจะหมดความเป็นเรด,
 จะเป็นมาก็บีแล้วก็ตามใจ ยึดมันถือมัน เป็นตัวกู เป็นของกู
 มากี่บีแล้วก็ตามใจ. พุทธเรื่องอนัตตาฟังไม่ถูก, เป่าปี่ให้เรด
 ฟัง เพราะว่าเรดมันไม่รู้เรื่องความไม่มีตัว; พอมันรู้เรื่อง
 ความไม่มีตัว มันก็ช่วยกันได้, มันไม่มีการเป่าปี่ให้เรดฟัง.
 นี้อรรมะเป็นอย่างนี้ ยังมีลักษณะเหมือนเป่าปี่ให้เรดฟังอยู่
 เป็นอันมาก.

ขอแสดงความยินดี ท่านมาจากที่ไกลเหน็ดเหนื่อย
 มาก แต่ขอร้องให้ท่านได้รับผลกุ่มกัน, ได้รับผลของการมา
 กุ่มค่ากุ่มเวลา กุ่มค่าเหน็ดเหนื่อย กุ่มค่าเงิน กุ่มค่าอะไร. ได้รู้
 เรื่องความไม่ใช่ตัว ก็คือไม่มีตัวที่จะยึดถือว่าตัว แล้วก็ไม่เห็น
 แก่ตัว, พอไม่เห็นแก่ตัวก็หมดปัญหา, หมดความทุกข์ หมด
 ปัญหาทุกอย่างทุกประการ.

ปัญหาและความทุกข์ทุกอย่าง มันมาจากความเห็น
 แก่ตัว, ความเห็นแก่ตัว มันมาจากความโง่ โง่ว่ามีตัว มีตัว

มีตัว, มีตัวก็เห็นแก่ตัว ในทางบวกก็ได้ในทางลบก็ได้ เป็นเหตุให้ต้องหัวเราะบ้างร้องไห้บ้าง ให้จิตใจบ้างเสียใจบ้าง. มีเรื่องที่จะชวนให้จิตใจเสียใจ หัวเราะร้องไห้ มากขึ้นทุกที มากขึ้นทุกที, เพราะว่าสมัยนี้เขามีเรื่องที่จะชวนให้เป็นอย่างนั้นมากขึ้นทุกที. เขาเจริญทางวัตถุๆ ก็สิ่งที่ช่วยให้หลงความเป็นบวกหลงทางเป็นลบมากขึ้นทุกที, ความเป็นบวกเกิดขึ้นก็มีเป็นตัวอย่างบวกหนักขึ้นไป ความเป็นลบเกิดขึ้นก็มีความเป็นตัวอย่างลบมากขึ้นไป, มันมีตัวกুবวก มีตัวกูลบ มากขึ้นๆ. ขอร้องเถิดว่า อันนั้นจะเป็นเครื่องทำลายโลก.

ขอให้เห็นธรรมะ คำสั้น ๆ เห็นธรรมะ เห็นธรรมะ สั้น ๆ คำสั้น ๆ เห็นธรรมะ เห็นธรรมะ คือเห็นอะไร? คือเห็นความไม่มีตัว พอเห็นความไม่มีตัวความทุกข์ก็ไม่เกิด, เห็นว่าความทุกข์เกิดเพราะมีตัว ความทุกข์ดับเพราะไม่มีตัว. นี้เรียกว่า เห็นธรรมะ, เห็นธรรมะ แล้วก็ไม่มีเกิดแล้ว แล้วก็ไม่มีเกิดความเห็นแก่ตัว แล้วก็ไม่มีเกิดไฟคือกิเลสขึ้นมาเผาตัว กิเลสเปรียบด้วยไฟ เผาให้ร้อน. ถ้าเห็นธรรมะเสียแล้วก็ไม่มีเกิดกิเลสใดๆ. นี้มีประโยชน์อย่างยิ่งอย่างนี้ มันก็ได้สิ่งสูงสุดที่มนุษย์ควรจะได้ คือความสงบเย็น ความ

สงบเย็นไม่มีไฟ, นี่คือสงบเย็น สงบเย็น แล้วก็ยังเป็นประโยชน์ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วย ตัวเองด้วย แก่ทั้งสองฝ่ายด้วย.

ผู้มีธรรมะมีความสงบเย็น จะเป็นที่ประโยชน์ทั้ง ๓ ฝ่าย คือตัวเองด้วย ผู้อื่นด้วย และที่เกี่ยวข้องกันอย่างแยกกัน ไม่ได้อีกด้วย, มันเป็น ๓ ฝ่าย อย่างนี้.

บรรดาสิ่งที่เรียกว่าประโยชน์ ประโยชน์นี้ พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้เป็น ๓ ฝ่าย อย่างนี้ :

อัตถประโยชน์ ประโยชน์แก่ตัวเอง,

ปรัตถประโยชน์ ประโยชน์แก่ผู้อื่น,

อุพยัตถประโยชน์ ประโยชน์ที่ผูกพันทั้ง ๒ ฝ่ายอย่าง
แยกจากกันไม่ได้ มันมีประโยชน์อยู่ ๓ ชนิด.

ขอให้เราได้ทำประโยชน์ทั้ง ๓ ชนิด, ถ้าเราละตัวกู ละตัวคนได้ มันก็เห็นแก่ผู้อื่น มันก็ทำประโยชน์เหล่านั้นได้. ถ้ามันยังเห็นแก่ตัวกู เห็นแก่ตัวกู, มันไม่ทำประโยชน์ใคร มันทำประโยชน์ตัวกูทำเดียว, หรือถ้าจะไปช่วยเหลือใครบ้าง มันก็จะเอามาเป็นพวก เป็นพวกอันธพาลด้วยกัน; มันสร้างประโยชน์ตัวกูให้มันยิ่งขึ้นไป ไม่ได้เรียกว่าทำประโยชน์ มันหาพวกทำเลวให้มากขึ้นไป ไม่ใช่บำเพ็ญประโยชน์. ถ้า

บำเพ็ญประโยชน์ ก็มาช่วยกันดับทุกข์ ดับทุกข์ให้กว้างออกไป กว้างออกไป, นี่ประโยชน์ของธรรมะ.

เราได้อะไร ที่เรียกว่าประโยชน์ของธรรมะ? มีความเยือกเย็น เยือกเย็น เยือกเย็น, แล้วเป็นประโยชน์ เป็นประโยชน์ เป็นประโยชน์; ลักษณะอย่างนี้เรียกว่ามีสุขภาพอนามัยที่สุก ทั้งทางกาย ทั้งทางจิต ทั้งทางวิญญาณ. ถ้าว่าท่านผู้ใดมีจิตใจสงบเย็น สงบเย็นเพราะไม่มีไฟ คือกิเลส, ผู้นั้นก็จะมีสุขภาพดี อนามัยดี มีความไม่มีโรค หรือการป้องกันการเกิดโรคดี, ทางกายก็ไม่เกิดโรคนกาย ทางจิตก็ไม่เกิดโรคจิต ทางสติปัญญาที่ถูกต้องความคิดความเห็น ก็ไม่เกิดโรคนิจฉานที่ถูกต้อง, นี้เรียกว่าไม่มีโรคทั้งทางกาย ทั้งทางจิต ทั้งทางวิญญาณ. ธรรมะช่วยให้ได้อันนี้ ถ้าพูดกันอย่างเป็นรูปธรรมตรงไปตรงมา ธรรมะจะช่วยให้เราได้รับสุขภาพอนามัยทั้งทางกาย ทางจิต ทางวิญญาณ มันมีค่าเท่าไร.

มาจากภาคเหนือ ภาคอีสาน เสียค่ารถมาเท่าไร เสียเวลามาเท่าไร กิดคู้ กิดคู้ กิดคู้, ถ้าท่านได้สิ่งนี้มันเกินค่าหรือไม่เกินค่า คู้มค่าหรือไม่คู้มค่า. ฉะนั้น ขอให้ทำให้ได้รับ

ประโยชน์คุ้มค่า ของการที่เสียสละหมกเปลือง ให้ได้รับ
สุขภาพอนามัยดี ทั้งทางกาย ทางจิต ทางวิญญาณ.

แล้วข้อต่อไปก็อยากจะพูดว่า *ทำให้ได้มีสมรรถนะ*
สมรรถนะ สมรรถภาพดี ทั้งทางกายทางจิตทางวิญญาณ,
คนที่มีความรู้อย่างนี้แล้ว จะมีความสามารถทั้งทางกายทั้งทาง
จิต ทั้งทางวิญญาณ, สามารถจะทำหน้าที่เสร็จลุล่วงไปด้วยดี
ทั้งทางกาย ทั้งทางจิต ทั้งทางวิญญาณ, นี้เรียกว่ามีสมรรถนะ
ที่ดี ทั้งทางกาย ทั้งทางจิต, และทั้งทางวิญญาณ.

เฮ้! ที่นี้ข้อต่อไป มันก็เย็น สนุก ชีวิตเย็นและสนุก
ด้วย, มีความเยือกเย็น สนุกในการทำหน้าที่. ปฏิบัติ
หน้าที่ ก็คือการปฏิบัติธรรม ปฏิบัติหน้าที่ เพื่อคนหรือเพื่อผู้
อื่นก็ตาม เรียกว่า ปฏิบัติธรรมะ ก็ปฏิบัติธรรมะสนุก,
ปฏิบัติธรรมะสนุกชีวิตก็เต็มไปด้วยธรรมะ มันช่วยให้ทำงาน
สนุก ไม่มีความรัก โกรธ เกลียด กลัว ในชีวิตประจำวัน มีแต่
ความเยือกเย็นพอใจ สนุกในการทำหน้าที่, สนุกในการ
ปฏิบัติธรรม, สนุกในการปฏิบัติประโยชน์.

คนเขาไม่เชื่อ ทำงานสนุกนี้ ไม่มีใครเชื่อ, เขาว่า
ไม่ทำงาน นอนเสียดีกว่า. นี่เราไปพูดว่าทำงานสนุก ไม่
ค่อยเชื่อ แต่ขอให้มึนธรรมะเถอะ, มีความเข้าใจถูกต้อง ความ
กิดความเห็นความเข้าใจถูกต้อง, แล้วก็จะทำงานสนุก ทำ
งานสนุก ไม่ต้องทำด้วยความกลัว ไม่ต้องทำด้วยความหวัง
ไม่ต้องทำด้วยความทิว ไม่ต้องทำด้วยความมอยาก ไม่มีวิตก
กังวลใดๆ มารบกวนจิตใจ จิตมันสงบเย็น.

ธรรมะให้ผลอย่างนี้ ดังนั้นจึงกล่าวได้อีกอย่างหนึ่ง
ว่า ธรรมะนี้เป็นคู่ชีวิต, ชีวิตนี้มีธรรมะเป็นคู่ ธรรมะเป็น
คู่ชีวิต ชีวิตเป็นคู่กับธรรมะ. ธรรมะต้องมีชีวิตเป็นคู่ คือ
ถ้าไม่มีชีวิต มันไม่รู้จะไปตั้งอยู่ที่ไหน, ฉะนั้น ชีวิตนี้ต้องมี
ธรรมะ เป็นคู่ชีวิต เป็นคู่ชีวิต ชีวิตนี้มีธรรมะเป็นคู่ชีวิต.

แล้วมันนำหัว ท้าวถ้าธรรมะเป็นคู่ชีวิต ชีวิตมี
ธรรมะเป็นคู่, ชีวิตที่มีธรรมะ เป็นคู่นี้ ชีวิตนั้นจะไม่กััด
เจ้าของ. ฟังดูให้ดี ชีวิตที่ไม่มีธรรมะเป็นคู่ชีวิต ชีวิตนั้น
จะกััดเจ้าของ. ชีวิตที่ไม่มีธรรมะ เคี้ยวมันรักบ้าง, เคี้ยวมัน
โกรธบ้าง เคี้ยวมันเกลียดบ้าง, เคี้ยวมันกลัวบ้าง, เคี้ยวมัน

ตื่นตื่นบ้าง, เคี้ยวมันวิตกกังวลบ้าง, เคี้ยวมันฮาล์ยอวารณ์
 บ้าง, เคี้ยวมันอิจจาริชยาบ้าง, เคี้ยวมันหวงบ้าง, เคี้ยวมัน
 หิงบ้าง มันก็กักเจ้าของ ชีวิตที่ไม่มีธรรมะ ชีวิตนั้นเองกัก
 เจ้าของ กักเจ้าของ. ถ้าชีวิตมีธรรมะ สงบเย็น สงบเย็น
 ไม่ถูกกักด้วยความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว
 ความตื่นตื่น วิตกกังวล ฮาล์ยอวารณ์ อิจจาริชยา หวงหิง
 ไม่มี ชีวิตไม่กักเจ้าของ เป็นชีวิตที่มีธรรมะ แล้วไม่กักเจ้าของ.

อยากจะบอกเป็นพิเศษสักหน่อย คือพวกฝรั่งบรรดา
 ที่เขามาศึกษาและปฏิบัติธรรมะที่นี้กันทุกเดือน ๆ มาก ๆ นั้น
 ชอบข้อนี้ ได้ตามคุณแล้วฟังคุณแล้ว เขาชอบข้อนี้. ที่เขามา
 ศึกษาธรรมะ พบธรรมะ รู้ธรรมะ แล้วเขาชอบใจข้อนี้ คือ
 ได้มีชีวิตที่ไม่กักเจ้าของ, เขาเรียกว่าชีวิตใหม่ หรือวิถีชีวิต
 ใหม่ ซึ่งไม่กักเจ้าของ. ที่แล้วมาแต่หนหลัง เขามีชีวิตที่มัน
 กักเจ้าของ มีงานทำ มีครอบครัว มีอะไร ๆ หมด ก็ยังกัก
 เจ้าของ, ที่กระเสือกกระสนมาเที่ยวดูเที่ยวหานี้ ก็จะหาว่า
 เมื่อไรจะพบชีวิตที่น่าพอใจ. พอมาพบชีวิตที่มีธรรมะเป็นคู่
 ชีวิต ก็พอใจ ไม่กักเจ้าของ ไม่กักเจ้าของ จึงถือว่าเป็น
 ของใหม่ เป็นวิถีชีวิตใหม่ หรือทิวชีวิตที่มันใหม่ ที่มันไม่

กักเจ้าของ, ^๕นี่เป็นที่พอใจสนใจของชาวต่างประเทศ เป็นพิเศษ
คือชีวิตที่ไม่กักเจ้าของ.

ถ้ามันกักเจ้าของ มันก็เร็วกว่าหมาแหละ เพราะ
หมามันยังไม่กักเจ้าของ. นี่ก็คอกุ หมาแท้ ๆ ยังไม่กักเจ้าของ
แล้วชีวิตจะกักเจ้าของได้อย่างไร. ถ้าชีวิตกักเจ้าของมันก็เร็วกว่า
หมา เอาไปทำไม เอาไปทำไม มีทำไม, จัดการเสียให้มัน
เสร็จสิ้นเด็ดขาด ไม่มีอาการที่เรียกว่า ชีวิตกักเจ้าของอีกต่อไป
ไม่มีอาการที่เรียกว่า ชีวิตกักเจ้าของอีกต่อไป.

มันก็เป็นอย่างที่ว่า ต้องเป็นชีวิตที่ไม่เียงเรื่องมี
ตัวตน มันไม่มีตัวตน, ไม่มีความเป็นบวก ไม่มีความเป็น
ลบในความรู้สึก. เมื่อไม่มีความเป็นบวกหรือเป็นลบ ไม่มี
positive ไม่มี negative ในความรู้สึก, มันก็ไม่เกิดความรัก
ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความตื่นเต้น วิตก
กังวล อาลัยอาวรณ์ อิจฉาริษยา หวง หึง. ชีวิตมันไม่
กักเจ้าของก็เพราะเหตุนี้ มันไม่มีความรู้สึกเป็นบวกเป็น
ลบ, มันเห็นเช่นนั้นเอง มันเห็นเช่นนั้นเอง, อร่อยก็เช่น
นั้นเอง ไม่อร่อยก็เช่นนั้นเอง หอมก็เช่นนั้นเอง เหม็นก็

เช่นนั้นเอง ไพอะก็เช่นนั้นเอง ไม่ไพอะก็เช่นนั้นเอง. มี
 แต่ว่าจัดการลงไปให้มันถูกกับเรื่อง ไม่ต้องไปเสียเวลาเป็น
 บวก เป็นลบ กับมัน ก็ไม่ไปเสียเวลาพอใจหรือไม่พอใจกับ
 มัน. เกิดอะไรขึ้นมา ก็จัดการให้มันถูกกับเรื่องของมันก็แล้ว
 กัน ไม่มีโอกาสที่ให้อชีวิตกักเจ้าของ. เมื่อว่ามันไม่กักเจ้าของ
 แล้ว ก็ไม่ทุกข์ตอก ชีวิตจะ เย็นเป็นนิพพานที่นี้และ
 เต็มวัน อยู่ตลอดเวลา ก็เลยหมดปัญหา หมดปัญหา, ความ
 เป็นมนุษย์ถูกต้องที่สุด สมบูรณ์ที่สุด เยือกเย็นและเป็น
 ประโยชน์ กรบทุกอย่างทุกประการ.

เราก็พัฒนาชีวิตนี้ให้ทันแก่เวลา, ธรรมชาติให้
 ยืมมาไม่เกินร้อยปีนะ ธรรมชาติให้ยืมชีวิตมาใช้พัฒนานี้ไม่
 เกินร้อยปี ต้องรีบทำให้มันเสร็จทันเวลา ให้ได้รับประโยชน์
 สูงสุด คือเยือกเย็นและเป็นประโยชน์. แล้วก็รู้จัก ขอบคุณ
 ธรรมชาติ ผู้ให้ยืมเสียบ้าง, ธรรมชาติให้ยืมมานะ แล้ว
 สัจชาติญาณโง่ สัจชาติญาณโกง มันว่าของกู มันไม่ว่า
 ธรรมชาติให้ยืมมานะ มันว่า ตัวกูของกูนะ. มันคคโกงอย่าง
 นี้ มันจึงถูกลงโทษให้มีความทุกข์เหลือประมาณ, มันคคโกง
 ธรรมชาติให้ยืมมา มันว่าตัวกู มันว่าของกู. ฉะนั้นจะไม่คคโกง

อย่างนั้น ให้ยืมมาร้อยปีเป็นอย่างมาก เอามาพัฒนาๆ, ขอบใจ
 ธรรมชาติ ขอบใจธรรมชาติ, ให้ยืมมาไม่คิดดอกเบี้ยนะ
 ธรรมชาติให้ยืมมานี้ไม่ได้คิดดอกเบี้ยนะ ยืมมานี้ไม่ได้คิดค่า
 สีกหรอนะ ไม่คิดค่าอะไรหมด. ให้ยืมมาให้มันพัฒนาตาม
 ความพอใจ แล้วมันก็โกงว่า ของกู ของกู ไม่ใช่ธรรมชาติให้
 ยืมมา. เลิกเป็นคนโกง เลิกเป็นคนอันธพาล กตโกง
 เนรคุณเสียที, ขอบใจธรรมชาติให้ยืมมาภายในเวลาอันจำกัด
 ฉันจะศึกษา ฉันจะ ปฏิบัติธรรมะให้ถึงที่สุด แล้วก็สำเร็จ
 เรื่องที่จะต้องทำ, อย่างนี้เขาเรียกว่า จบกิจพรหมจรรย์.

มุสตีวา — จบกิจพรหมจรรย์, กตกรณีย — กิจที่ควร
 ทำ ทำสำเร็จแล้ว, โมหิตภาโร — ปลงของหนักลงได้แล้ว,
 อนุปตฺตปทฺฏโจ — มีประโยชน์ของคน อันคนได้แล้ว, ปฏิจิณ-
 ภาสวโยชโน — เครื่องผูกพันให้ติดอยู่ใน การ เวียนว่ายใน มห
 ตัดขาดแล้ว, สมมุปปฺลวฺฉา วิมุตฺโต — หลุดพ้นด้วยปัญญาอัน
 ขอบ.

นี่เป็น ลักษณะของพระอรหันต์ จบกิจจบเรื่องที่
 จะต้องจ้ะจะต้องทำอันเกี่ยวกับชีวิต, ไม่มีหน้าที่ใดเหลืออยู่
 นี้เรียกว่าเป็นมนุษย์สูงสุดสุดท้าย จบกิจพรหมจรรย์เป็นพระ-

อรหันต์. นี่มันให้ประโยชน์ถึงอย่างนี้ ก็คุ้มค่าหรือไม่คุ้มค่า
 ขอให้ลองกึกดู, พิจารณาอย่างซื่อตรงไม่ลำเอียง ว่าธรรมะนี้
 คืออย่างไร ธรรมะนี้มีอานิสงส์อย่างไร ธรรมะนี้จะให้ประโยชน์
 อย่างไร, ปฏิบัติให้ถึงที่สุดให้ได้รับประโยชน์นั้น ๆ.

นี่มันกินาหั่ว ที่มันเป็นประโยชน์แก่ชีวิตนั่นเอง
 มันเป็นประโยชน์แก่ชีวิตนั่นเอง มันยังไม่เอาเนี่ย ชีวิตที่จะได้
 รับประโยชน์นั้นเอง มันยังไม่เอา, มันยังคดโกง มันยังคดโกง
 มันยังประพฤติกิเลสกรรมะ ฉ้อฉลเจ้าของเคิม, เป็นตัวกู เป็น
 ของกู เกิดกิเลส ตัณหา, แล้วทำอย่างนั้น ทำอย่างนี้ กิเลส
 พันห้าตันหาร้อยแปดมันเกิดขึ้น จนไม่มีสักนึกเดียว ที่จะมี
 ความสงบสุข.

เรามาทำมาฆบูชา วันพระอรหันต์ วันนี้เป็นวันที่
 ระลึกถึงแต่ พระอรหันต์ เรียกว่าวัน มาฆบูชา. ขอให้เอา
 คุณของพระอรหันต์มากกระทำไว้ในใจ, อรหฺ โหติ ขัณาสโว
 ท่านเป็นพระอรหันต์ สันอาสวะแล้ว.

อรหัง ทัวหนังสือแท้ ๆ แปลว่าไม่มีความลับ แปล
 อย่างอื่นก็ได้ แต่ไม่ตรงตามตัวหนังสือ ตามทิวพยัญชนะแท้ ๆ,

อะว่าไม่ ระหะ แปลว่าลับ อะระหะ ไม่มีความลับ, ก็แปลว่า
 ไม่มีความโง่ใดๆ เหลืออยู่ ความที่ไม่รู้ ความไม่รู้ ไม่มีเหลือ
 อยู่ ถ้ายังเหลืออยู่มันเป็นความลับ. พระอรหันต์รู้หมด
 จนไม่มีสิ่งใดจะเป็นความลับต่อท่าน ท่านจึงถูกเรียกว่า อรหันต์
 ผู้ไม่มีความลับเหลืออยู่ คือท่านรู้หมดคนนั่นเอง ; แต่รู้เฉพาะสิ่ง
 ที่ต้องรู้เท่านั้น ไม่บ่าบอไปรู้สิ่งที่ไม่ต้องรู้ เหมือนคนสมัยนี้
 ไปรู้สิ่งที่ไม่ต้องรู้ สิ่งที่ควรจะรู้ไม่รู้, ถ้าเป็นพระอรหันต์ รู้
 หมดทุกสิ่งที่ควรรู้ ก็เรียกว่า ไม่มีความลับเหลืออยู่ ความรู้ที่
 จำเป็นจะต้องรู้ไม่เหลืออยู่ ไม่เหลืออยู่ นี้เรียกว่า อรหันต์.

ขีณาสโว ขีณาสโว ไม่มีอาสวะไหลออก. เรื่อง
 อาสวะนี้ต้องอธิบายหน่อยว่า คนเมื่อหลงบวกหลงลบ มันมี
 ทั่วๆ แล้วก็เกิดกิเลส โลก โกรธ หลง นี้เรียกว่า กิเลส,
 ความโลก ความโกรธ ความหลง ที่เกิดอยู่เดี๋ยวนี้เรียกว่ากิเลส.
 ครั้นเกิดกิเลสเสร็จแล้ว มันก็เหลืออยู่เป็นความชิน ความ
 เคยชินที่จะเกิดกิเลสอีก ที่จะเกิดกิเลสอย่างนั้นอีกเหลืออยู่,
 ความเคยชินนั้นเหลืออยู่ ความเคยชินนี้ เรียกว่า อนุสัย
 อนุสัยเก็บไว้ในใจ. อนุสัยเก็บไว้มาก เก็บไว้มาก มันจะออกมา
 พอได้เหตุปัจจัยจากภายนอกยั่วสัคนิดเดียว มันก็พลุ่งออกมา

ทันที นี่คืออาสวะ. อนุสัยที่เก็บไว้ในภายใน พอได้เหตุบังจ้าย
ภายนอกอะไรหน่อย มันก็พลุ่งออกมา ไหลออกมาเป็น
อาสวะ.

พระอรหันต์ไม่มีกิเลส ไม่มีอนุสัย อะไรมันจะไหล
ออกมาได้เล่า กิติกุชิ. พระอรหันต์ ไม่มีอาสวะไหลออกมา
เพราะไม่มีกิเลส เพราะไม่มีอนุสัยที่เก็บอยู่. เรามันเก็บเอาไว้
มากนี่ ความเคยชินที่จะเกิดโลภ เกิดโกรธ เกิดหลง เก็บไว้
เต็มอึด เต็มอึด มันก็ไหลร่วออกมาเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วพอได้
เหตุบังจ้ายเต็มที่ก็ไหลพลุ่งออกมา. เหมือนกับว่าไหลไปหนึ่ง
ใส่น้ำลงไปเรื่อย เติมลงไป เติมลงไป เติมลงไป มันเต็มไห
น้ำก็ปริ่มที่จะร่วออกมา, ถ้ามีรอยร่วตามตักหนึ่งมันก็ออก
มา ๆ นั่นแหละอนุสัยออกมา, อย่างนี้เป็นนิวรรณ์. แต่ถ้ามัน
มีเหตุบังจ้ายดีกว่านั้น เจาะรู, เอาอะไรมาเจาะรูผลุง มันก็พลุ่ง
ออกมาเลย นี่เรียกกิเลสออกมาใหม่เป็นอาสวะ อาสวะ คือ
กิเลสที่ไหลกลับออกมา.

พระอรหันต์เป็นชีณาสโว ไม่มีอาสวะจะไหลออกมา
เพราะว่าในจิตใจนั้นไม่มีอนุสัย เพราะไม่มีกิเลสที่สร้างอนุสัย.

เรายังไม่เป็นพระอรหันต์ แต่สามารถหรือเหมาะสม หรือว่ามี
เหตุผลที่จะทำตามพระอรหันต์, ไม่ทำกิเลส ไม่สะสมอนุสัย
คือ ทำตามพระอรหันต์ แล้วในที่สุดก็จะ ไม่มีอาสวะ ไหล
ออกมาเหมือนกัน.

อรหํ โหติ ชีณาสโว, แล้ว มุกตวา จบพรหมจรรย์, เรื่อง
ปฏิบัติจบ กตกรณียะ บรรดาสิ่งที่มีชีวิตจะต้องทำ ทำเสร็จ
แล้วเรียกว่า กตกรณียะ, โอหิตกาโร ปลงของหนักลงได้แล้ว
ของหนักนั้นคือตัวกูคือของกู ที่ยึดถือไว้ด้วยความโง่งนั่นแหละ
เรียกว่าของหนัก, นี้ปลงโยนลงไปหมดแล้ว โอหิตกาโร,
อนุปตฺตปทญฺโจ ประโยชน์ใดที่ควรจะเป็นประโยชน์ที่ตนควร
จะได้รับ ก็ได้รับแล้ว เกิดมาเป็นมนุษย์ควรจะได้รับประโยชน์
อะไร ก็ได้รับประโยชน์นั้นแล้ว เรียกว่า อนุปตฺตปทญฺโจ
ที่นี้จะผูกพันให้เกิดใหม่ ตายเกิด ตายเกิด ก็ไม่มี เรียกว่า
ปชฺฌณวสฺสโยชโน. สรุปในที่สุดเรียกว่า สมมุပ္ปญฺญา
วิมุตโต วิมุตติแล้ว หลุดพ้นแล้ว ด้วยปัญญาอันชอบของตน
เอง ที่ได้สะสม สะสม สะสมไว้ นี้เป็นปัญญาอันชอบของ
ตนเอง.

พระอรหันต์ก็คือผู้ไม่มีปัญหาเหลือ ไม่มีความทุกข์เหลือ มีแต่ความสงบเย็นและเป็นประโยชน์, นี้ขอให้ภิกษุให้คิดว่า เราได้รับประโยชน์อันนี้กันแล้วหรือยัง.

ความสุขมีสามอย่าง บอกแล้วข้างต้น ความสุขอันหนึ่ง เกิดเพราะไม่เบียดเบียนกัน, ความสุขชั้นสอง เกิดเพราะไม่กำหนด ไม่มีวาระกำหนดในสิ่งเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด คือ กาม ล่วงกามเสียได้, ความสุขที่สาม หมดตัวกุหมดของกู, หมดตัวกุหมดของกู พระอรหันต์มาถึงนี้กัน ก็หมดกิจ หมดกิจ จบกิจที่จะต้องทำ.

ที่นี้ เรามาพูดกันถึงเรื่องของเรา, เรื่องของเราที่เหลืออยู่เฉพาะหน้าในบัดนี้ ปัญหาที่เหลืออยู่เฉพาะหน้าในบัดนี้ว่ามันคืออะไร, มันคืออะไร? มันก็คือ ความเต็มอึดอยู่ด้วยตัวตน ด้วยตัวกูด้วยของกู, เต็มอึดอยู่ด้วยความรู้สึกเป็นตัวกูเป็นของกู อย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้น. มันมีความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัว แล้วก็ออกมาไม่มีที่สิ้นสุดสารพัดอย่าง ร้อยอย่าง พันอย่าง หมื่นอย่าง แสนอย่าง ล้านอย่าง เป็นความเห็นแก่ตัว เป็นปัญหาทั้งนั้น. มันมาจาก ความมีตัว

อย่างโง่เขลา ถ้ามีตัวมันก็โง่เขลา เพราะว่าตัวเกิดจากอวิชา
 ทั้งนั้นแหละ มันไม่เกิดจากวิชา ไม่เกิดจากปัญญา แต่มัน
 เกิดจากโมหะ มันเกิดจากอวิชา ถ้าชื่อว่า ทั่ว ๆ ๆ. นี้เรา
 ก็มีตัว รู้สึกว่ามีตัว มีตัวกู ได้รับความบอกเล่าว่า นิพพาน
 เป็นสุขที่สุด เหลือกับเขาสักหน่อย มาเที่ยวแสวงหานิพพาน ;
 แต่ถ้าพอสละตัวกู มันก็ไม่เอาสิ มันยังรักตัวกูอยู่ ยัง
 เห็นแก่ตัวกูอยู่.

เล่านิทานย่อ ๆ อีกที ผู้หญิงคนหนึ่งเขาอยากไป
 นิพพาน อาตมาบอกว่าในเมืองนิพพานไม่มีรางวัล เขาบอกว่า
 อย่างนั้นไม่ต้อง ไม่ต้อง ไม่ไปแล้ว. กิจธุชิมันเพื่อที่จะไป
 นิพพานกับเขา ได้ยินเขาเล่าบอกมา พอบอกว่าในเมือง
 นิพพานไม่มีรางวัล ก็ไม่เอา ไม่เอา เพราะแกชอบรางวัลเป็น
 ชีวิตจิตใจเลย.

นี่ระวังให้ดีนะ ที่จะหมดตัวกูมันหมดไม่ได้ เพราะ
 มันยังรักตัวกู ยังรักตัวกู, ยังหลงตัวกู ยังหวงแหนตัวกู,
 ยังเอร็ดอร่อยสนุกสนานอยู่ด้วยตัวกู เพราะเกิดมามันโง่. ไม่
 ได้โง่มาแต่ในท้อง มันเพิ่งมาโง่ เมื่อเกิดมาแล้วได้รับอารมณ์
 ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เกิดบวกเกิดลบ แล้วโง่ ๆ ไปหลง

บวกหลงลบ หลงบวกจะเอา หลงลบจะฆ่าจะทำลาย นี่มัน
 เพิ่งโง่แล้วก็มาโง่ โง่ โง่; ความเห็นแก่ตัวนี่เพิ่งเกิด
 เมื่อเกิดมาแล้วจากท้องแม่ ฉะนั้นระวังให้ดี.

เฮ้! เวลาเหลืออยู่หน่อยหนึ่ง ก็พูดกันถึงเรื่อง
 สักที เรื่องตัวกู่นี้, โลกกำลังจะวินาศ เพราะความเห็น
 แก่ตัวของคนในโลกที่เพิ่มขึ้น. คนในโลกเพิ่มขึ้น ๆ ก็
 เพิ่มความเห็นแก่ตัว เท่านั้นยังไม่เท่าไร, มันมีสิ่งที่ล่อหลอก
 ให้เห็นแก่ตัวมันมากขึ้น ๆ สิ่งสวยงาม สนุกสนาน เอรีตอร้อย
 ที่ส่งเสริมกิเลสสินนี้ มันเพิ่มขึ้นในโลก สมัยคนบ้ำโน่นไม่มี
 ฝ่าไม้ต้องนุง. เกียนมันมีอะไรบ้าง ในบ้านในเรือนเต็มไปด้วย
 ถ้วยอะไร เต็มไปด้วยความบำรุงส่งเสริมความเอรีตอร้อย
 สนุกสนานเบิกบานทั้งนั้น แล้วก็ผลิตกันด้วยเครื่องจักร
 เขาสร้างเครื่องจักรมาผลิตสิ่งเหล่านี้; คนก็หลงซื้อกันเพราะ
 ว่ามันทำให้ดีกว่าเก่าทุกที.

เสื้อผ้าอาหาร เสื้อผ้าก็สวยงามกว่าเดิม อาหารก็
 อร่อยกว่าเดิม, เครื่องใช้ไม้สอยก็สนุกสนานสวยงามอร่อย
 กว่าเดิม, แม้แต่ หยุกยา เกียนนี้ก็เกือบจะไม่ใช่เป็นหยุกยาแล้วนะ
 ไม่ขมไม่เหม็น มันทำให้เอรีตอร้อยสวยงามกว่าเดิม ผลิตด้วย

เครื่องจักร. แล้วเขาก็โฆษณาเก่ง จนคนโง่ต้องซื้อ มีวิทยุ อยู่แล้ว ฟังได้ก็อยู่แล้ว ยังต้องซื้อเครื่องใหม่ มันออกมาดีกว่านั้น, มีตู้เย็นอย่างนี้ ใช้ได้ก็อยู่แล้ว ก็ซื้อเครื่องใหม่ที่ มันดีกว่านี้อีก. มันโง่สองชั้น สามชั้น สี่ชั้น ห้าชั้น เป็น ลำดับ ๆ เพราะว่า โลกเจริญด้วยการหลอกลวง โดยคิดเหยื่อของกิเลสในทางวัตถุ จึงพูดได้ว่า ยิ่งเจริญทางวัตถุ ยิ่งเห็นแก่ตัว, ยิ่งเจริญด้วยวัตถุยิ่งเห็นแก่ตัว. เกยวน ยิ่งเจริญด้วยวัตถุเหมือนอย่างกับวิ่ง เขาสร้างเครื่องจักรขึ้น ผลิตนั่นผลิตนี่ผลิตโน่น ให้สวยงาม เอิร์ตอ่วย ยั่ววนไป ทั้งนั้น จนเด็กวัยรุ่นจะบ้าตายอยู่แล้ว. เด็กวัยรุ่น รุ่นนี้ น่าสงสาร มันไม่รู้จะเอาอย่างไร. มันหลงบวกลงลบ ที่เขา ผลิตขึ้นมามาก่อน รู้แต่ว่าน่ารัก น่าพอใจเท่านั้น ไม่รู้คุณโทษอะไร, นี่ โลกมันกำลังจะวินาศ เพราะความเห็นแก่ตัว.

ที่น่ากลัวอย่างยิ่งอย่างหนึ่ง คือ การโฆษณา, ศิลปะของการโฆษณามันเหลือเกิน อาตมาก็ยังกลัว ไม่ได้ซื้ออะไรสักชนิดแต่กลัว กลัวโฆษณาตามหน้าหนังสือพิมพ์นั้นกลัวที่สุดเลย, กลัวแทนคนโง่ ที่มันจะต้องซื้อสิ่งที่ไม่ต้องซื้อ. มันโฆษณาเก่ง โฆษณาให้ขายแก่เขเห็นยวชิตคิด ซื้อตู้เย็นก็

ทำได้ มันก็ทำได้ มันโฆษณาเก่ง, นี่ มันทำได้สารพัดอย่าง
เรื่องโฆษณา โฆษณา โฆษณา. โลกนี้เจริญด้วยศิลปะแห่ง
การโฆษณา, คนก็เห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัว.

ที่นั่น พินเพ่าพิศของความเห็นแก่ตัวนั้น มันเป็น
ความเลวร้าย เป็นศัตรู เป็นความเลวร้าย เป็นปัญหา; มี
ความเห็นแก่ตัวที่ไหน ก็มีความเลวร้ายที่นั่น, มีความเห็น
แก่ตัวในโลกนี้ ก็มีความเลวร้ายในโลกนี้ มีความเห็นแก่ตัวที่
เมืองนี้ ก็มีความเลวร้ายที่เมืองนี้ ที่ครอบครัวที่บ้านเรือนนี้
มีความเห็นแก่ตัวที่ไหน มันก็เลวร้ายที่นั่น.

ขอโอกาสพูดให้หมดนะ ออกทนนิดหน่อยนะ ว่า
ความเห็นแก่ตัวนี้ มันมีสักกี่เรื่อง พอเห็นแก่ตัวมันก็ชกเกียด
ไม่ยอมทำงาน ยากนอน. เมื่อก่อนอาตมาเห็นคนหนึ่ง
เป็นเจ้านาคอยู่ที่พุมเรียง วัดโพธาราม นอนตะพืด นอนตะพืด
ไม่ต้องทำอะไร นอนตะพืด มันไม่ทำอะไรเลย มันเห็นแก่ตัว,
กินนอนซนมากก็กินข้าวเหลือบาคร แล้วมันก็นอนตะพืด คน
เห็นแก่ตัว มันไม่ต้องการจะทำอะไร มันให้คนอื่นทำ มัน
ชกเกียด.

คนเห็นแก่ตัว มันก็เอาเปรียบ เอาเปรียบ ไม่ทำ
 แล้วยังเอาเปรียบอีก; นำหัวใหม่ ไม่ทำเองแล้วยังเอาเปรียบ
 อีก คอยจ้องจะเอาเปรียบ คอยจ้องจะเอาเปรียบไปเสียทุก
 อย่าง.

แล้วมันก็ อิจฉาริษยา ความโง่ของคนเห็นแก่ตัว
 มันก็อิจฉาริษยา ทั้งที่ตัวเองไม่มีอะไรจะดี แล้วยังอิจฉาริษยา
 คนที่ดี.

แล้วมันก็ ไม่สามัคคี กับใคร ๆ มาชวนคนเห็นแก่ตัว
 ให้ทำความดี ให้ช่วยกันสร้างสรรค์ เหมือนกับชวนช่างลอบทุ
 เข็ม มันเห็นแก่ตัว มันไม่สามัคคี.

เมื่อตอนแรกที่อาตมาชวนทำถนนเส้นนี้ ที่เดินจาก
 ถนนเก่า ก็มีคนที่มาช่วยมาก ตามความเป็นจริงก็มีคนมาช่วย
 มาก; แต่มันยังมีคนสองคนพูดว่า เอามิ่งทำนะ กูคอยเดิน
 กูคอยเดิน ให้มิ่งได้บุญ, มันไม่มาทำ อย่าออกชื่อว่าใคร
 มิ่งทำแล้วกูก็คอยเดิน ให้มิ่งได้บุญ, ให้คนเห็นแก่ตัวมาทำ
 สามัคคี มันก็บอกอย่างนี้.

คนเห็นแก่ตัว มันก็ อวดดี ยกตนข่มท่าน ยกตน
ข่มท่านอยู่เสมอ.

แล้วมันก็ชอบ ใ้ร้ายผู้อื่น ด้วย คนเห็นแก่ตัว,
เขาไม่มีความผิดมันก็หาเรื่องนินทาว่าร้าย ทำแบบของความ
เห็นแก่ตัว.

มัน ทำลายสาธารณประโยชน์ สิ่งที่เขาทำได้เป็น
สาธารณประโยชน์ทำลายเสีย ทำลายห้วยน้ำลำธาร ห้วยหนอง
คลองบึงบาง มันทำลายหมด.

คนเห็นแก่ตัว มันก็สร้างมลภาวะ สร้างมลภาวะ
สิ่งที่ไม่พึงปรารถนาสกปรกกรงรัง. โลกกำลังเป็นปัญหา
อยู่ ด้วยปัญหาข้อนี้ เราอยู่ที่นี้ไม่ค่อยรู้สึก, ที่เมืองนอก
อันกว้างขวางเขากำลังลำบากด้วยมลภาวะ ที่คนเห็นแก่ตัวมัน
สร้างขึ้น เป็นควันพิษ เป็นน้ำเน่า เป็นสิ่งสกปรกกรงรัง
เป็นอะไรก็ตาม เป็นมลภาวะ.

แล้วคนเห็นแก่ตัวนี้ มันก็ ทำให้เกิดอุบัติเหตุ
รถชนกันเป็นต้น มันเห็นแก่ตัว ถ้ามันไม่เห็นแก่ตัว มัน
ผ่อนผันสันยวากัน อุบัติเหตุ เช่นรถชนกันนั้นก็ไม่มี. นี่

คนเห็นแก่ตัวมันสร้างอุปนิสัยเหตุเต็มไปหมด กระทบกระทั่งกัน
ไปหมด บรรดาอุปนิสัยเหตุแล้วต้องมาจากผู้เห็นแก่ตัว.

แล้วความเห็นแก่ตัวมันก็ ฆ่าตัวทำลายตัว มันก็
ได้ทศยาเสพติด, พวกที่ทศยาเสพติดนั้นมันมีความเห็นแก่ตัว
มีความโง่ที่เห็นแก่ตัว; แม้แต่ความอยากลอง อยากลองก็
เพราะเห็นแก่ตัว พอร้อยติดเข้าไปแล้ว มันก็เห็นแก่ตัว
มันก็จะไม่ได้, มันก็ทศยาเสพติด ติดเป็นนิสัย เพราะมัน
เห็นแก่ตัว.

ในที่สุด คนที่เห็นแก่ตัว เห็นแก่เอรีดอรร้อย โดย
ไม่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องอะไรนี้ มันก็ได้เป็นโรค เป็น
โรคภัยไข้เจ็บ ชนิดที่หมามันก็ไม่เป็น, โรคภัยไข้เจ็บ
ที่หมามันก็ไม่เป็น คนเห็นแก่ตัวมันจะได้เป็น, เรื่องโรค
สำสอน เรื่องโรคเฮคส์อะไรก็ไม่รู้ อาตมาก็ไม่ค่อยรู้ แต่รู้ว่า
โรคนั้นหมาไม่เป็น หมาไม่ได้เป็น แล้วคนมันก็เป็น, คน
เห็นแก่ตัวมันก็ได้เป็นโรคเฮคส์โรคอะไร เป็นปัญหาทั่วไป
ทั่วโลก มันเป็นโรคที่แม้แต่หมาก็ไม่เป็น.

ที่นั่นก็เป็น อัมธพาล ช. เห็นแก่ตัว ไม่ได้
 อย่งใจ ก็จับปล้นลักขโมยเอาซึ่งหน้า ช่างกันซึ่งหน้า ตามแบบ
 ของอัมธพาล, เพราะมันเห็นแก่ตัว ก็ทำลามกอนาจารได้โดย
 ไม่มีควมละอาย ที่ไหนก็ได้ เพราะมันเห็นแก่ตัวเกินไปๆ.
 ที่นี้ทำอะไร รัฐบาล รัฐบาลสร้างคุกเรือนจำ สักเท่าไรๆ
 ก็ไม่พอ, ไม่พอที่จะกักขังคนเหล่านั้น. ได้ฟังรายงานของ
 กระทรวงมหาดไทยเรื่องคุกเรือนจำนี้ ไม่มีเงินที่จะสร้างคุก
 แล้ว ต้องหาวิธีอย่างอื่นกันแล้ว ไม่มีเงิน, ตำรวจก็สร้าง
 เท่าไรก็ไม่พอ, ศาลสร้างเท่าไรก็ไม่พอนะ แล้วกระทรวง
 นั้นเขาก็ไม่มีเงินจะสร้างศาลอยู่แล้ว สร้างศาลเท่าไรมันก็ไม่
 พอกับมนุษย์ที่มันเห็นแก่ตัวมากขึ้น, สร้างโรงพยาบาลบ้า
 เท่าไรมันก็ไม่พอ เรามีคนบ้าต้องเก็บไว้ เพราะไม่มีโรง
 พยาบาลที่จะรับ รัฐบาลไม่มีเงินจะสร้างคือ สร้างโรงพยาบาล
 บ้าเท่าไรก็ไม่พอ. สร้างคุกเท่าไรก็ไม่พอ สร้างตำรวจ
 เท่าไรก็ไม่พอ สร้างเรือนจำเท่าไรก็ไม่พอ สร้างโรงพยาบาล
 บ้าเท่าไรก็ไม่พอ.

เมื่อคนเห็นแก่ตัว มันเคียดจัญมันหลงทาง หลงทาง
แล้วก็ฆ่าตัวเองตาย ฆ่าพ่อ ฆ่าแม่ ฆ่าลูก ฆ่าเมีย ฆ่าตัวเองตาย
ตาม ซึ่งก็เห็นอยู่บ่อย ๆ ตามหน้าหนังสือพิมพ์.

สรุปความว่า มัน ต้องเป็นบ้า หรือตายในที่สุด
ปีศาจคนเห็นแก่ตัวคืออย่างนี้.

เราจึงเห็นความน่าเกลียดน่ากลัวนี้ และก็ช่วยกันพูด,
ช่วยกันบอก. ในโรงเรียนครู จึงสอนเรื่องความน่ากลัว
ความเลวร้ายของความเห็นแก่ตัว, จัดเป็นหลักสูตรที่ต้อง
มาสอนในโรงเรียน สอนอยู่ สอนอยู่ สอนอยู่อย่างนี้ จนเด็ก ๆ
มันกลัว กลัวความเห็นแก่ตัว, โทษมันไม่อยากเห็นแก่ตัว มัน
ละอาย มันละอาย. นี่เดี๋ยวนี้ โรงเรียนไม่ได้สอนเรื่องไม่เห็น
แก่ตัว สอนให้แต่ฉลาด ฉลาด ฉลาด วิเศษวิโส แล้วเอา
ความฉลาดไปเห็นแก่ตัว, ยิ่งฉลาดเท่าไรมันยิ่งเอาไปใช้เห็นแก่
ตัว ไม่ใช่เพื่อดับความเห็นแก่ตัว เพราะโรงเรียนมันสอนฝึก
มันไปตามกันการศึกษาต่างประเทศ ยิ่งฉลาดยิ่งเห็นแก่ตัว.
การศึกษาแต่ก่อนของเรา ยิ่งฉลาดก็ยังมีศีล มีระเบียบ มี
วัฒนธรรม ไม่เห็นแก่ตัว; เดี๋ยวนี้ไม่ ฉลาดเท่าไรก็ฟรี

เท่านั้น เพื่อเห็นแก่ตัวตามความฉลาดที่ไถ่มี ไถ่มี มันก็เลยเป็นโลกที่มีความเห็นแก่ตัว ที่ยุ่งยากที่ลำบาก ที่เหลือความสามารถที่เราจะกำจัดมัน เห็นไหม.

เดี๋ยวนี้มาพิจารณากันดูอีกสักคนนะ อีกสักรอบนะ ถ้าว่าครู ครูเห็นแก่ตัวเป็นอย่างไร. ครูสอนหนังสือเห็นแก่ตัว มันก็หมดความเป็นครู ทำนาบนหลังลูกศิษย์, ทำนาบนหลังพ่อแม่ของลูกศิษย์ มันก็หมดความเป็นครู, ถ้าครูเห็นแก่ตัว มันก็หมดความเป็นครู.

ถ้าหมอเห็นแก่ตัว มันก็ทำนาบนหลังคนไข้ ทำนาบนหลังคนยากจนเจ็บไข้ หมอกลายเป็นพ่อค้า หมดความเป็นหมอ เพราะเห็นแก่ตัว.

ถ้าตุลาการเห็นแก่ตัว มันก็หมดความเป็นตุลาการ, มันก็เป็นพ่อค้าทำนาบนหลังจำเลย ถ้าตุลาการมันเห็นแก่ตัว^๕ ชนมา.

ถ้าพระเจ้าพระสงฆ์เห็นแก่ตัว ก็ทำนาบนหลังทายก ทายิกาทั้งหลาย, บอกให้รู้ทายกทายิกาทั้งหลายที่นั่งอยู่นี่ ถ้าพระ, บรรพชิตเห็นแก่ตัวเมื่อไร ก็ทำนาบนหลังพวกคุณ

นั่นแหละ. ความเห็นแก่ตัว เอากับมันซิ ถ้าพระเจ้าพระ-
สงฆ์เห็นแก่ตัว ก็ทำบาบนหลังทายกทายิกา.

เศรษฐีก็เห็นแก่ตัว ขอทานก็เห็นแก่ตัว แล้วจะ
แก้ปัญหาอย่างไร เศรษฐีก็เห็นแก่ตัว ขอทานก็เห็นแก่ตัว
มันก็มีความขัดแย้งกันอยู่ตลอดไป.

ลูกจ้างก็เห็นแก่ตัว นายจ้างก็เห็นแก่ตัว มันก็มี
การต่อสู้ ต่อสู้ ต่อสู้ เป็นคู่ทะเลาะวิวาท. นายจ้างลูกจ้าง
ไม่ใช่เพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย แก่กันและกันเหมือนแต่โบราณ
แต่โบราณโน้นครั้งพุทธกาล ลูกจ้างนายจ้าง คนรวยกับคนจน
เขาก็เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายกัน. เดียวนี้มันคู่ขัดแย้ง
กัน ระบบคอมมิวนิสต์ระบบอะไรแล้วแต่จะเรียก คนรวยกับ
คนจน ลูกจ้างกับนายจ้าง มันเป็นคู่ต่อสู้กัน.

ถ้าประชาชนราษฎรทั้งหมดเห็นแก่ตัว มันจะเป็น
อย่างไร มันก็เลือกผู้แทนด้วยความเห็นแก่ตัว มันก็ได้ผู้แทน
ที่เต็มไปด้วยผู้เห็นแก่ตัว เราได้ รัฐสภาของผู้เห็นแก่ตัว รัฐ
สภาของผู้เห็นแก่ตัว รัฐสภานี้มาตั้งรัฐบาลก็ได้ รัฐบาลที่เห็น
แก่ตัว ไม่ต้องสงสัย. รัฐบาลเห็นแก่ตัวแล้ว ข้าราชการทุกคน

มันก็จะเห็นแก่ตัว เพราะรัฐบาลเองมันก็เห็นแก่ตัวเสียแล้ว ข้าราชการทุกคนก็เห็นแก่ตัว. แล้วประชาชนจะเป็นอย่างไร มันก็หมด มันก็หมด ไม่มีอะไรเหลือ แล้วโลกนี้บ้านเมืองนี้มันจะอยู่อย่างไร มันจะอยู่ได้อย่างไร. นักบวชก็เห็นแก่ตัวขึ้นมา, ลูกเล็กเด็กแดงก็เห็นแก่ตัวขึ้นมาไม่เคารพพ่อแม่ ไม่ซื่อสัตย์ กตัญญู กำลังทำให้พ่อแม่หน้าตาไหลอยู่นะ โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นรุ่นใหม่ ที่มันหลงความเจริญสมัยใหม่นี้ มันทำให้พ่อแม่หน้าตาไหลอยู่, นี้พูดตรงหน่อยนะ อย่าโกรธนะ.

เอาละ ที่ว่ามันจะเป็นเอามาก มันก็จะเป็นไปได้ ถ้าหมาดำแมวมันเกิดเห็นแก่ตัวขึ้นมา แล้วมันจะเป็นอย่างไร? นิสมมติ ถ้าหมามันเกิดเห็นแก่ตัว มันเกิดไม่เห่าขึ้นมามันจะเป็นอย่างไร, ถ้าแมวมันเกิดเห็นแก่ตัวขึ้น ไม่จับหนูขึ้นมา จะเป็นอย่างไร. ท่านที่ไม่เคยรู้เรื่องนี้ คงไม่นึกประหลาด หรือไม่นึกกลัวตก, เพียงแต่ไม่มีแมวอย่างเดียว คุณก็จะ เป็นบ้าตาย ลองดูเพียงไม่มีแมวอย่างเดียว หนูมันจะครองบ้านครองเรือน. อากมาเคยมาอยู่ที่ไหนใหม่ๆ ไม่มีแมว หนูมากัดนิ้ว นอนหลับ หนูมากัดนิ้ว นี้ความไม่มีแมว เพียงแต่ไม่มีแมว หรือถ้าแมวมันเกิดทรยศขึ้นมา มันเห็นแก่ตัว มันไม่จับหนู. ถ้าได้

มันเกิดไม่ขึ้นขึ้นมา หรือมันไม่ทำหน้าที่ อย่างใดอย่างหนึ่งตามแบบของไก่ มันก็แย่เหมือนกัน. อะไรๆ มันก็เกิดเห็นแก่ตัวหมด แล้วก็คือวินาศ ทันไม้ทันโล่ก็เห็นแก่ตัว ก้อนหินก้อนหินก็เห็นแก่ตัว ก็เลยไม่ต้องมีอะไรเหลือ.

เอาละ, มันจะพอมองเห็นได้แล้วกระมังว่า ความมีตัว มีตัว มีตัว แล้วเห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัวนี้ มันให้ความเลวร้ายอย่างไร ถ้าไม่เห็นแก่ตัว ถ้าไม่เห็นแก่ตัว ถ้าไม่เห็นแก่ตัว ไม่ต้องมีศาสนา มีพระ มีเณรมาบวชให้รุ่งรังเกะกะอย่างนี้, ไม่มีพวกคุณ ไม่ต้องมีอุบาสกอุบาสิกา.

ถ้าว่าในโลกนี้ไม่มีความเห็นแก่ตัว ไม่ต้องมีศาสนา ไม่ต้องมีวัฒนธรรม ไม่ต้องมีระเบียบอะไรกันก็ได้, ถ้ามันไม่เห็นแก่ตัว ก็ไม่ทำความผิดใดๆ มีแต่คนทำประโยชน์ สงบเย็นและเป็นประโยชน์, ไม่ต้องมีศาสนา ไม่ต้องมีควาอารามให้ยุ่งยากลำบาก, ไม่ต้องมีรัฐบาลที่จะปกครองบ้านเมือง ไม่ต้องมีกฎหมาย ไม่ต้องมีอะไรทุกอย่างเลย ถ้าไม่เห็นแก่ตัว.

เดี๋ยวนี้มันเห็นแก่ตัว จนมีกฎหมายเท่าไรๆ ก็ไม่ไหว, มีคุกตะรางเรือนจำเท่าไรก็ไม่ไหว, มีศาสนาอย่างนั้น

อย่างนี้ทุก ๆ ศาสนายังก็ไม่ไหว แม้แต่ว่าจะมีศาสนาให้มากกว่านี้ ถ้ายังเห็นแก่ตัวอยู่มันก็ไม่ไหว, สร้างพระพุทธรูปให้เต็มโลก แปลพระไตรปิฎกไว้ให้เต็มโลก ถ้าคนมันเห็นแก่ตัวอยู่ มันก็ไม่ไหวอยู่นั้น มันก็ไม่ไหว. ถ้าไม่เห็นแก่ตัวโดยประการทั้งปวง มันก็ไม่ต้องมีสิ่งเหล่านี้ แล้วท่านทั้งหลายก็ไม่ต้องมาที่นี่ ท่านทั้งหลายก็ไม่ต้องมาจากที่ไกลมาที่นี่ให้ลำบาก, ถ้าไม่มีเห็นแก่ตัว มันก็ไม่มีความทุกข์ มันไม่มีปัญหา ไม่ต้องวิ่งมาศึกษาหาธรรมอะไรที่ไหน มันสงบเย็นกันไปหมดอย่างนี้, นี่ประโยชน์ของความไม่เห็นแก่ตัว.

สรุปความแล้ว ความไม่เห็นแก่ตัวเป็นหัวใจของทุก ๆ ศาสนา ไม่ว่าจะศาสนาไหน. อาตมาพยายามค้นพระคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ของเขาศึกษาดู, โอ้, ไปอยู่ที่ความไม่เห็นแก่ตัวทั้งนั้น, ศาสนาเมื่อหลายพันปีมาแล้ว เมื่อสองพันกว่าปี คือ พุทธศาสนาก็ดี ท่อมาคริสต์ อิสลามอะไรก็ดี มันล้วนแต่เรื่องไม่เห็นแก่ตัวทั้งนั้น; *แต่แล้วมันไม่มีคนปฏิบัติ* มันไม่มีคนปฏิบัติ ศาสนาก็เป็นหมัน. ถ้ามีศาสนาแท้จริงไม่เป็นหมัน ก็ไม่มีความเห็นแก่ตัวเหลืออยู่ในโลกได้ เพราะทุกศาสนาล้วนแต่กำจัดความเห็นแก่ตัว, ถ้าถือศาสนากัน

อย่างเดียว มันก็ไม่มีความเห็นแก่ตัว, ถ้าคนไม่มีความเห็นแก่ตัวเสียเอง มันก็ไม่ต้องมีศาสนา. มันมากถึงอย่างนี้ มันสำคัญถึงอย่างนี้ เป็นพระอรหันต์กันหมด ถ้าไม่เห็นแก่ตัวเป็นพระอรหันต์กันหมด หรือว่าเป็นปุถุชนชั้นดี เป็นพระอรียเจ้าชั้นดีกันทั้งหมดเลย ถ้าไม่เห็นแก่ตัวตามลำดับ ตามลำดับขึ้นมา.

ขอให้ท่านทั้งหลายทุกคน ออกส่าห์เห็นคเห็น้อยู่ยากลำบากมาจนถึงที่นี่ เพื่อจะมาฟังธรรมะในวันนี้ ซึ่งเป็นวันพระอรหันต์. อาตมาก็พูดเรื่องพระอรหันต์ ก็บอกทุกคนไม่เห็นแก่ตัว หมดความเห็นแก่ตัว ก็เป็นพระอรหันต์; เรายังไม่ได้เป็นพระอรหันต์ แต่เราจงทำตามพระอรหันต์, เราจงเดินตามรอย หรือทำตามพระอรหันต์. ข้อนพระพุทธรเจ้าท่านไม่ได้ห้าม แล้วเราก็ไม่ได้ทำเพื่ออวดดีอวดดีอะไรที่ไหนด ทำเพื่อขจัดปัญหา, ขจัดปัญหาในโลก. ขอให้สนใจเป็นพิเศษเถิด ว่าหัวใจของธรรมะ คือ ความไม่เห็นแก่ตัว, ความไม่เห็นแก่ตัวนั้น มาจากความรู้ว่าไม่มีตัว, ไม่เห็นแก่ตัว มันไม่มีกิเลสใดๆ ไม่มีกรรมอันบาปผิดใดๆ ก็เป็นสุขสงบเย็น และเป็นประโยชน์.

เอาละ, ขอให้ทุกคน ๆ เข้าใจเรื่องนี้ ให้ดีกว่าที่แล้ว ๆ มา, ถ้าอนุญาตให้พูดโดยไม่ต้องเกรงใจ ก็พูดว่า *ขอให้เป็น* *แรคน้อยกว่าปีที่แล้วมา* ถ้าอนุญาตให้พูด ก็จะมีพูดอย่างนี้; ถ้าไม่อนุญาตให้พูดอย่างนี้ ก็พูดว่า *เป็นผู้ปฏิบัติธรรมมากกว่า* *ปีที่แล้วมา* ดีกว่าปีที่แล้วมา ก็ได้เหมือนกัน. อย่าให้เป็น หมัน อย่าให้เหน็ดเหนื่อย เพราะชนกันมาบนภูเขา มานั่ง ประชุมกันอย่างนี้ มันก็ต้องลำบากเหน็ดเหนื่อย ก็ขอให้ได้รับผลตอบแทนคุ้มกันกับความลำบาก เหน็ดเหนื่อย; กลับไป ด้วยความรู้ ความเข้าใจ ที่เพิ่มขึ้น ๆ ก็มี *สติปัญญา มีแสงสว่าง* *เพิ่มขึ้น*, มีความลศอวิชา ลศโมหะ ลศความไม่รู้ ลศลง

หมคอวิชาเมื่อไร หมคอวิชาเมื่อไร พบพระพุทธเจ้าอยู่ตรงหน้า, พระพุทธเจ้า^{นี้}อยู่หลังม่านแห่งอวิชา ของคนทุกคน คนแต่ละคนไม่พบพระพุทธเจ้า เพราะม่านแห่งอวิชาของตนบังอยู่ หลังม่านอวิชา มีพระพุทธเจ้า. *จงทำลายม่านของอวิชา* ทำลายม่านของอวิชา หรือเพิกไป

กวาดไป เลิกไปเสีย ก็ยังจะตีเสียกว่า, จะพบพระพุทธรเจ้าอยู่ที่
 ใต้หลังม่านแห่งความใจของคน ๆ หนึ่งทุก ๆ คน.

ขอให้สิ่งนี้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป
 ทุก ๆ ปี, ท่านทั้งหลาย จงได้ประสบความสุขสวัสดิ์ งามงาม
 ตามหลักพระพุทธศาสนา อยู่ทุกทิพาราตรีกาล เทอญ.

หนังสือชุดหมุดล้อมธรรมจักร

ความสุบสามระดับ

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรม ทั้งหลาย,

การบรรยายธรรมะในตอนนี้ ตอนคำนี้ จะพูดกัน
อย่างที่เราเรียกว่า บรรยายตามธรรมดา หรือปาฐกถาธรรม เพื่อ
ประหยัดเวลา มันง่ายแก่การฟัง โดยเฉพาะผู้แรกสนใจ ไม่
ต้องมีพิธีรีตอง ไม่ต้องมีอะไร ไม่ต้องพูดรักษาธรรมเนียม
หรืออะไร พูดตรงไปตรงมา อย่างนี้เรียกบรรยายธรรม.

เมื่อตอนกลางวันที่ได้พูดกันถึงเรื่อง ความหมาย
ของมาฆบูชา ว่าเป็นวันพระอรหันต์, พระอรหันต์เป็นผู้สูง
สุด คือจบความเป็นมนุษย์ เป็นมนุษย์ที่เต็มสมบูรณ์ที่สุด.

ความสงบ ๓ ระดับ

คือหลักเกณฑ์ในการเดินตามรอยพระอรหันต์.

ที่^{นี้}เรากียังไม่เต็ม เราจะพยายามให้เต็ม ; *เรา*จะเดินตามรอย ทำตามรอยของพระอรหันต์, ก็ต้องรู้ว่า มันตั้งต้นกันที่^{ไหน} แล้วก็ไปจบกันที่^{ไหน}, มันเกิดอะไรขึ้นขึ้นมา มันจึงจะจบ จะต้องมียะไรเกิดขึ้น เรื่องมันจึงจะจบ.

ในที่^{นั้น}นั้น ขอให้กำหนดกันง่ายๆ อย่าง^{นี้}ก็แล้วกัน ว่า เรื่องเกี่ยวกับความสุขมีอยู่ ๓ ระดับ, ๓ ชั้นหรือ ๓ ระดับ เราก็คูให้เห็นว่าเป็นอย่างไรระดับไหนเป็นอย่างไรระดับไหนเป็นอย่างไรระดับต้นที่สุดมันก็เป็นเรื่องของกณธรรมคาสามัญ าระดับสุดท้ายก็เป็นเรื่องของพระอรหันต์, *ความสุขอันดีสุด*ท้าย ก็เป็นเรื่องของพระอรหันต์ เรื่องเดียวกัน. ฉะนั้นขอให้ตั้งใจกำหนดจดจำ เรื่องความสุข ๓ ระดับ^{นี้} เป็นหลักเกณฑ์ที่^{แน่นอน}แน่นอนมันคงก็ได้เหมือนกัน แล้วมันก็จะง่ายดี, หรือว่าจะใช้เป็นหลักทั่วไป กระทั่งเด็ก ๆ กระทั่งผู้ใหญ่ ผู้เฒ่า ชาวบ้านชาววัดอะไร ก็ขอให้มีหลักเกณฑ์อัน^{นี้}นี้ เข้าใจหลักเกณฑ์อัน^{นี้}.

เฮ้! พวกกันถึงเรื่องความสุข ๓ ระดับนี้ ให้ชัดเจนลงไปยิ่งกว่า ที่พวกมาแล้วในตอนกลางวัน, ตอนกลางวันก็พูดเรื่อง ไม่ใช่ตน ไม่เห็นแก่ตน นั้น เก็มที่ ในฐานะเป็นเรื่องของความสุขอันสุดท้าย แต่ก็ไม่ได้ระบุให้เห็นว่าเป็นความสุขอย่างไร. ที่นี้ก็ยืนยันว่าพวกกันในแง่ของความสุข โดยเอาสิ่งที่เรียกว่า ความสุขเป็นหลัก สำหรับทั้งตน สำหรับวัด สำหรับอะไรไปตามเรื่องของมัน.

ความไม่เห็นแก่ตัว เป็นหัวใจของทุกศาสนา.

เรื่องของความสุขเป็นเรื่องของคนของสัตว์ทั่ว ๆ ไป ซึ่งล้วนแต่ต้องการสิ่งที่เรียกว่าความสุข เรามาศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะว่าในศาสนาอื่นเขาก็มีหลักการหรือกฎเกณฑ์ตามหลักของเขา; แต่ยังขอยืนยันว่า ในที่สุดไปหาความไม่เห็นแก่ตัวทั้งนั้น ไม่ว่าศาสนาไหน จะไปจบสูงสุดอยู่ที่ ความไม่เห็นแก่ตัวด้วยกันทั้งนั้น. วิธมันแตกต่างกันในการปฏิบัติ หรือว่าใช้ความไม่เห็นแก่ตัว ในความหมายหรือในลักษณะที่มันต่างกันได้, อย่างของยิว อย่างของคริสต์ อย่างของอิสลาม อย่างของฮินดู ก็มุ่งหมายที่จะไม่ให้

เห็นแก่ตัว ถึงจะมีพระเจ้า ก็ไปอยู่กับพระเจ้า ไปเป็นส่วน
ของพระเจ้า ไปเป็นอันเดียวกับพระเจ้า นี่มันก็เป็นเรื่องที่
หมดตัวเหมือนกัน. อันนั้นจำไว้ก่อนก็ได้ยังไม่ต้องวินิจฉัย.

เดี๋ยวนี้จะวินิจฉัย แต่เรื่องของชาวพุทธพูดให้มัน
สั้นที่สุด พึงง่าย ๆ : อันคับคั้นสุด คือ ไม่เบียดเบียน
อันคับคั้นมา ไม่กำหนดในกาม, อันคับคั้นมา หมดความ
รู้สึกงาตัวตน หรือไม่มีความรู้สึกงาตัวตน. แต่แล้วมันก็
ไม่พ้นที่จะเกี่ยวข้องกันทั้ง ๓ อย่างแหละ ก็อย่างสุดท้ายมัน
ยืนอยู่เป็นประธาน, ถ้าไม่มีตัวตน มันก็ไม่ฆ่า ไม่เบียดเบียน
ไม่อะไรหมด, ถ้าไม่มีตัวตนไม่เห็นแก่ตน มันก็ไม่กำหนดใน
กาม ไม่คิดในกามารมณ์.

สรุปเพราะไม่เบียดเบียน.

เดี๋ยวนี้พูดต่อรองกันว่า ถ้าคุณยังมีตัวตน ก็เอากัน
อย่างนี้, ในชั้นแรกอย่าเบียดเบียน *อหุยาปฺขณฺ* ไม่เบียด
เบียน สรรวมในสัตว์มีชีวิตทั้งหลาย, อย่าไปกระทบกระทั่ง
สัตว์ที่มีชีวิตให้มันเดือดร้อน หรือให้มันตาย. ก็เลี้ยงไปใน

ความสุขที่กว้างๆ ก่อนข้างจะเป็นเรื่องสังคมด้วย ก็ของ
หมู่ของคุณะ ถ้าไม่เบียดเบียนกัน มันก็เป็นสุข; ถ้าเห็น
แก่ตัว มันอคไม่ได้คอก มันก็เบียดเบียนกันอยู่นั้นแหละ.

นี่เราจับใจความของมันให้ได้ว่า ไม่เห็นแก่ตัว *แล้ว*
ก็ไม่ปล่อยให้เหลือให้ประมาณ กระทบกระทั่งเบียดเบียน
ขัดแย้งความสงบสุขของผู้อื่น. ไม่ใช่หมายถึงแต่เพียงว่าแก่ง
ทำให้มันตายคอก, ไม่ได้แก่งทำให้มันตาย แต่มัน*ทำไปแล้ว*
ผู้อื่น, สัตว์อื่น ๆ หลอยลำบากเดือดร้อน ก็ใช้ไม่ได้ทั้งนั้นแหละ
เรียกว่าใช้ไม่ได้, มันเป็นการเบียดเบียนอยู่ โดยเจตนา
ก็เบียดเบียน โดยไม่เจตนา ก็ยังเป็นการเบียดเบียน เพราะคำ
เขาหมายความอย่างนั้น. เมื่อไม่มีการเบียดเบียน ก็ไม่
กระทบกระทั่ง ไม่มีข้อขัดแย้งใดๆ มันเป็นความสงบสุข.

ความขัดแย้งหมายถึงการทำลาย เรียกเป็น *อุปัทวะ*
หรือ *อุปาทวี* — ความขัดแย้ง, คำเดียวกันแหละ คำว่า *อุปัทวะ*
กับคำว่า *อุปาทวี* คำเดียวกัน ภาษาบาลี เรียก *อุปัทวะ* ความ
ขัดแย้ง. ไม่มีความขัดแย้ง มันก็ไม่มีสิ่งที่เรียกว่า *อุปัทวะ*
หรือ *อุปาทวี*; ฉะนั้นเราจึงอยู่กันอย่างมีความขัดแย้ง อย่าง
ไม่มีความขัดแย้ง ในครอบครัวนี้ อยู่กันก็คน ๆ มันก็เรียบร้อย

กันดี, *ไม่มีความขัดแย้ง* มันก็*ไม่มีการเบียดเบียน*โดยทุกอย่าง
ทุกประการ ไม่มีอย่างไม่มีเจตนาก็ได้ ไม่มีอย่างมีเจตนาก็ได้.
 ถ้าไม่มีการขัดแย้งใดๆ มันก็*หมดปัญหา*.

มันต้องรับผิดชอบจนถึงกับว่า เพื่อคนอื่นเขาโง่บ้าง,
 ถ้าเราเป็นคนฉลาดจริงก็ป้องกัน ป้องกันไม่ให้มันเกิดเรื่อง
 ขึ้นมาได้ ป้องกันไม่ให้มันเกิดข้อขัดแย้ง เมื่ออยู่กับคนโง่.
 อยู่กับคนโง่มันร้ายกาจมาก มันมีปัญหามาก, ถ้าอยู่กับคนโง่
 ได้ มันก็*ไม่มีการขัดแย้ง*ใดๆ หรือว่าอยู่กับเด็กทารกได้ มันก็
 ไม่มีขัดแย้งเหมือนกัน.

ข้อนี้สำคัญมาก เตรียมตัวไว้เถอะ เตรียมตัวสำหรับ
 อยู่กับคนโง่ คนโง่ โดยเฉพาะ คนเห็นแก่ตัวนั้น คนโง่ที่
 สุด, *เตรียมตัวไว้ให้ดี* สำหรับจะอยู่ร่วมโลกกับคนโง่ ถ้าไม่
 อย่างนั้นจะลำบากเอง; จะถือว่าฉันไม่รับผิดชอบ ฝ่ายนั้น
 มันทำนี้ มันก็ไม่พ้นความทุกข์ ไม่พ้นความลำบาก. เราจะ
 ต้องเตรียมพร้อมฝ่ายเรา สำหรับอยู่ร่วมกับคนโง่ ไม่เปิด
 โอกาสให้คนโง่มันมี**ปัญหา** หรือสร้าง**ปัญหา**หรืออะไรขึ้นมา.

นี้เรียกว่า *ปฏิบัติ ครบถ้วน กว้างขวาง* ในความหมายของคำว่า *ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ไม่ให้เกิดการเบียดเบียน*. ยิ่งบ้านเมืองเจริญอยู่กันมากๆ แน่นอัดแล้ว ยิ่งมีปัญหามาก ที่มันจะเกิดความขัดแย้ง หรือเกิดปัญหาจากคนโง่ คนประมาท คนเห็นแก่ตัว ฆ่ากันตายไม่ทันรู้.

ตั้งจิตเมตตา ภาษาบาลีเรียกว่าเป็น *กุเราริก* เป็นเบื้องต้น, ตั้งจิตเมตตาเป็นกุเราริกเป็นเบื้องต้น ว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น. มีความตั้งใจอย่างนั้น มีกฎเกณฑ์อย่างนั้น แล้วก็ปฏิบัติอย่างนั้น มันก็จะไม่เกิดการกระทบกระทั่ง หรือการเบียดเบียนหรืออะไร. มันก็ มาจากความไม่เห็นแก่ตัว มันจึงจะคิดอย่างนั้นได้ ที่จะคิดว่าเป็นเพื่อน เกิดแก่ เจ็บ ตายกันนั้น มันต้องไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ทุกคน เห็นแก่เพื่อน เห็นแก่ทั้งหมด.

เดี๋ยวนี้เขาไม่เห็นอย่างนั้นนี่ มีงี้มีงี้ กูก็กู ก็อิจจา ริษยา แม้ไม่อิจจาริชยามันก็ยังกระทบกระทั่งกันอยู่ เพราะมันเห็นแก่ตัว กระทบกระทั่งขัดแย้งขนาดใหญ่หลวงที่เรียกว่า

สงคราม. สงครามเป็นความขัดแย้ง ที่เกิดมาจากความเห็นแก่ตัว ของทั้งสองฝ่าย หรือของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็น อย่างน้อย, ส่วนมากก็เรียกว่าทั้งสองฝ่ายแหละ ถ้าฝ่ายหนึ่งไม่เห็นแก่ตัวจริงให้อภัย มันก็เกิดไม่ได้ เกิดไม่ได้, ถ้ามีสงครามรบกันได้แล้ว ก็ต้องมีความเห็นแก่ตัวทั้งสองฝ่าย แม้ว่าจะเกิดในรูปแบบที่มันต่างกัน. เราอาจจะหลีกเลี่ยงโดยไม่มีข้อฆ่า โดยไม่ต้องก่อสงครามก็ได้ ทำเสียอย่างอื่นก็ได้. ให้ถือว่าถ้ามีสงครามแล้วก็มีความเห็นแก่ตัวทั้งสองฝ่าย มันเกิดความขัดแย้ง ใ้รบรามาฆ่าฟันกัน ไม่มีฝ่ายใดถูกได้. ถ้ามันมีการรบรามาฆ่าฟันกัน พระเจ้าก็จะลงโทษทั้งสองฝ่าย เพราะพระเจ้าสอนไม่ให้เบียดเบียนกัน ไม่มีอ้างว่าฝ่ายไหนถูกฝ่ายไหนผิด ลงโทษทั้งสองฝ่าย.

ข้อนี้อาจจะมีอยู่แล้ว ในบรรดาท่านทั้งหลายบางคน ที่นั่งอยู่ที่นี้, คนแก่ๆ เป็นพ่อ เป็นแม่ เป็นปู่ เป็นทานเเคย ถือเป็นหลักปฏิบัติใหม่? คือถ้าลูกเด็ก ๆ ลูกหลานมันทะเลาะกัน ต้องตีทั้งสองฝ่าย โดยไม่มีฝ่ายใดผิดฝ่ายเดียวหรือถูกฝ่ายเดียว, ถ้ามีการทะเลาะกันต้องมีการตีทั้งสองฝ่าย. โยมของอาตมาเป็นอย่างนี้ โดยเฉพาะโยมผู้หญิง ถ้าทะเลาะกัน ทะเลาะ

กับน้องกับใครก็ตามเถอะ ถูกที่ทั้งสองฝ่ายเลย, ไม่มีการที่จะพิสูจน์ว่า นั่นผิดควรจะตีแต่ฝ่ายนั้นฝ่ายเดียว ถ้ามีการทะเลาะกัน แล้วก็ตีทั้งสองฝ่าย เพราะมันมีส่วนผิดทั้งสองฝ่าย; ส่วนฝ่ายใดผิดมากผิดน้อยนั้นน้อยกว่ากันทีหลัง แต่ในชั้นแรกต้องให้รับโทษกันเสียทั้งสองฝ่าย เพราะถ้าออกคลื่นด้วยความไม่เห็นแก่ตัว ออกคลื่นเสีย แล้วมันจะไม่ทะเลาะกัน. เราเห็นสงครามเกิดขึ้น มักจะคิดว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูก อีกฝ่ายหนึ่งผิด. อหามาคิดว่าไม่ถูกทั้งสองฝ่าย มันต้องเห็นแก่ตัวด้วยกันทั้งสองฝ่าย.

มาตั้งจิตคิดว่า เราเป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น, ถ้าเขาล่วงเกินเรามา เราก็ตอนหัวไว้ ยกเว้นให้ ให้อภัยให้เขา ให้เขาสบาย ทั้งที่ทำให้เราเจ็บปวด. ถ้าคิดอย่างนี้แล้ว มันจะทะเลาะกันได้อย่างไร มันยอมเป็นฝ่ายเจ็บปวด เพื่อให้ฝ่ายหนึ่งสบาย เพราะว่ามันเป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น.

นี่หลักเกณฑ์ข้อต้นเรียกว่าไม่ให้เกิดการเบียดเบียน หรือแม้ที่สุดแต่การขัดแย้ง เพียงแต่ขัดแย้งมันก็ไม่เกิด. เคี้ยว

นี้ตามปกตินิสัย มันมีแต่ความขัดแย้ง หรือจะเรียกอีกทีว่า ความไม่ยอม ความยกหูชูหาง ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความรู้สึกว่า ไม่ยอม ไม่ยอมอยู่เบียดล่าง ไม่ยอมเป็นเบียดล่าง ไม่ยอม ถ้าอย่างนั้นมันก็ต้องมีข้อขัดแย้ง และต้องมีการกระทบกระทั่งกันเสมอไป. ยอมให้มันบ้านคนเดียวไปเสียบ้าง ก็ไม่เกิดเรื่อง ไม่ขัดแย้ง ฉันทันไม่ขัดแย้ง.

เรื่องไม่ขัดแย้งนี้ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย พระพุทธเจ้าตรัสอย่างกำชับ กำชับที่สุด เหมือนกับเรื่องอื่น ๆ *ตรัสกำชับไม่ให้ภิกษุทั้งหลายกล่าวคำขัดแย้ง.*

เรื่องมีว่า พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลก ก็มีฝ่ายศัตรู ศัตรูก็ขัดแย้ง ขัดแย้ง, มันจะขัดแย้งก็ช่างหัวมัน ให้มันขัดแย้งไปซิ ฉันทันจะไม่ไปขัดแย้งตอบ ไม่ขัดแย้งตอบ. แม้ว่าจะพระองค์จะสอน, สั่งสอนด้วยหลักการที่ผิดจากที่เขาถือกันอยู่แล้ว พระองค์ก็ไม่ขัดแย้งว่า นั่นมันผิด อันนั้นมันผิด อย่าเอาของมัน, อย่างนี้ไม่ ไม่มีทำอย่างนั้นเลย มีแต่บอกไว้ในขณะนั้น ในธรรมวินัยนั้น คือในลัทธินี้ของฉันทันทำอย่างนี้ ถืออย่างนี้ ก็ถืออย่างนี้ ท่านก็บอกไป; ส่วนพวกอื่นเขาก็ทำไปตามที่เขาเคยทำ หรือเขาต้องการ มันก็ไม่มีมีการขัดแย้งซิ.

เที่ยวนี้ถ้ามันไปมีสัจจากินเวส หัวแข็ง หัวรั้น ยึดถือของตัว
ว่า มิ่งผิตกูดกูด มิ่งผิตกูดกูด ของมิ่งไม่มีส่วนดุก ดังนั้น, นี้ขัดแย้ง
แล้วก็เกิดเรื่อง.

พระพุทธเจ้าท่านจะไม่ขัดแย้ง เขาสอนกันอยู่ว่า นรก
อยู่ใต้ดิน ใต้บาดาล สวรรค์อยู่บนฟ้าสูงสุด, เขาสอนกันอยู่ก่อน
พระพุทธเจ้า ทัวไปในอินเดีย เขาสอนกันมากที่สุดที่ชั่วลัทธิ
แล้วก็ไม่รู้ เขาสอนกันมาอย่างนั้น. พอพระพุทธเจ้าเกิดขึ้น
ท่านก็ไม่ได้ว่า มันผิตไวย๋ มันโง่ไวย๋ ท่านไม่บอก ไม่พูด
ในลักษณะอย่างนั้น แต่กลับไปพูดว่า นรกอยู่ที่อายตนะทั้ง ๖
ที่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, สวรรค์ก็อยู่ที่ ตา หู จมูก ลิ้น
กาย ใจ. นี้พูดอย่างบายเบี่ยงทำนองว่า สวรรค์นรก ชนิด
ที่อยู่ที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, มยา ทิฏฐิชา ฉันเห็นแล้ว;
ฉันเห็นแล้ว แต่ฉันไม่เอามายืนยันกับแก ฉันเห็นแล้ว นรก
ที่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สวรรค์ที่อยู่ที่ตา หู จมูก ลิ้น
กาย ใจ. นี้ก็คืออาการที่ท่านไม่กล่าวคำขัดแย้ง ใครๆ ก็รู้
เอง จะชอบนรกชนิดไหนก็เอาสิ สวรรค์ชนิดไหนก็เอาสิ.

ในที่สุกก็ได้ตรัสทำนองประกาศเป็น พุทธอาณมา ให้
 ถือเป็นหลักเกณฑ์ว่า *ตถาคตไม่กล่าวคำขัดแย้งกับใคร ๆ ในโลก*
นี้ ในเทวโลก ในมารโลก ในพรหมโลก ในหมู่สัตว์ หรือ
ทั้งสมณะและพราหมณ์, แม้เธอทั้งหลาย ก็จงเป็นผู้ไม่กล่าว
 คำขัดแย้งกับใคร ๆ ในโลกนี้ ทั้งเทวดา ทั้งมนุษย์ ทั้งพรหมโลก
 มารโลก ทุก ๆ โลก.

แล้วคุณก็กึกคึกซิ มันจะเกิดเรื่องอะไรได้, จะเกิดเรื่อง
 อะไรได้เมื่อไม่กล่าวคำขัดแย้งใด ๆ. นี้ *ความไม่เบียดเบียน* ของ
 พระพุทธเจ้าละเอียดสูงสุด หรือว่าเป็นสมบัติผู้ดี, เป็นผู้ที่
 ไม่เหมือนผู้โพ่ ะไรสักนึกก็ขัดคอ ะไรสักนึกก็ขัดแย้ง
 ยกหูชูหาง ูกุไม่ยอมมึง. นี้เรียกว่ามันต่างกันมาก ที่ว่าจะ
 เป็นผู้ไม่เบียดเบียน ไม่เบียดเบียน มันก็ได้เบียดเบียนกัน
ด้วยอาวุธปาก แล้วทนมไม่ไหวก็ใช้อาวุธจริง.

ระมัดระวังสังวร อย่าให้กระทบกระทั่งแก่สัตว์มี
 ชีวิตใด ๆ ว่า *ปาณญูเต สุลลญโม สारรวมด้วยดี ในสัตว์มี*
ปาณะทั้งหลาย. นี้ความสุขข้อแรก ข้อหนึ่ง ระดับหนึ่ง ชั้น
หนึ่ง ระดับพื้นฐาน ปฏิบัติกันได้ก็มากน้อย ก็ลองดู.

ชาวพุทธถือหลัก สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น, พวกที่เขาไม่ถือ เขาก็ฆ่ากันได้สบาย แต่บางที่แม้ศาสนาของเขาสอนอยู่ ห้ามอยู่ เขาก็ยังไม่เชื่อ มันก็มีเหมือนกัน, นี่เพราะไม่เชื่อพระศาสนา.

เดี๋ยวนี้เขาเห็นว่า ขอให้เห็นว่า ไม่ให้เกิดการ กระทบกระทั่งใดๆ แม้กับคนโง่ ทั้งที่เราต้องอยู่ร่วมโลกกับ คนโง่, เข้าใจไหม. ถ้าคุณไม่ยอมในข้อนี้ คุณก็จะมีผลกระทบ วันหนึ่งไม่รู้รู้ร้อยเรื่อง เพราะคนโง่มีมาก มีรอบตัว ยิ่งเป็น พ่อเป็นแม่ ยิ่งเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา ครูบาอาจารย์แล้ว ยิ่งมาก ยิ่งมาก เพราะมันเกี่ยวข้องกับคนมาก เพราะมัน แวดล้อมอยู่ด้วยคนมาก ซึ่งล้วนแต่เป็นคนโง่ แล้วก็รู้ว่า ตัวเองโง่.

ถ้าเราจัดการเรื่องนี้ไม่ถูกต้อง มันก็เต็มไปด้วย บัญหา ด้วยความยุ่งยาก ลำบาก; ฉะนั้นบางอย่าง จึงยอม ให้มันโง่ อย่าไปต่อต้านกับใคร ชัดขวางชัดเจน มันอยากโง่ ให้มันโง่ แต่แล้วก็ต้องดูว่าอย่าให้เกิดเรื่อง อย่าให้กระทบ กระทบมาถึงเรา จัดหลักให้ดีๆ, ยากหน่อย มิฉะนั้น มันต้อง

เบียดเบียนกัน ต้องเบียดเบียนไม่โดยตรงก็โดยอ้อม แล้วก็
ต้องฆ่ากัน ต้องประกาศสงครามกัน ต้องมีสงคราม.

มีเมตตาเป็นเบื้องหน้า ^๕สิ่งมีชีวิตทั้งหลายเป็น
เพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น. ถึงขั้น^๕เป็น
หลัก มันก็ปฏิบัติธรรมะข้อ ๑ ข้อต้นของความสุขทั้ง ๓ ข้อ^๕
ได้โดยง่าย ๆ โดยไม่ต้องสงสัย. แต่ต้องดู ว่ามันจะเป็นไปได้
อย่างไร เพราะแต่ละคน ๆ ก็มีกิเลส ตัณหา—ของกู มันไม่ยอม,
ทั้งมันโง่มันยังไม่ยอม ทั้งมันผิดมันยังไม่ยอม นี่เอากับมันซิ,
มันก็เป็นเรื่องยากไซ้ใหม่. นี่ถ้าเราไปถือว่าถ้าเราเป็นนาย
เป็นผู้บังคับบัญชาอยู่เหนือกว่า เราก็ยังไม่ยอม ก็ยังไปกัน
ใหญ่. ถ้าจะแก้ไขให้มันไม่ต้องกระทบกระทั่งกัน ให้มัน
เรียบร้อยกัน แล้วมันมีผลดีทีหลัง ก็เป็นการดีมาก, ให้ถือ
หลักที่ว่า เราเป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตายกัน จะทำให้ปฏิบัติ
ธรรมะข้อ^๕นี้ได้.

ความสุขขั้นต้น ^๕ขั้นแรก เกิดมาจากการไม่เบียดเบียน
ไม่มีทางจะเบียดเบียน แม้แต่ความคิดก็ไม่มี, ข้อหนึ่งจบไป
แล้วนะ.

สุขเพราะอยู่เหนืออำนาจาม.

ที่นี้ข้อสอง *สุขวิราคตา โลกเก กามานํ สมตักฺคโม* วิราคะตา แปลว่า ความคลายกำหนด ความไม่กำหนด *ปราศจากความกำหนด, กามานํ สมตักฺคโม* ก้าวล่วงกาม ก้าวล่วงอำนาจของกามเสียได้ อำนาจของกามไม่ครอบงำได้ ที่เป็นกาม เป็นกิเลส เป็นกามมาครอบงำเราไม่ได้ นี้เรียกว่า *กามานํ สมตักฺคโม*, หรือว่ามีจิตใจสูง ไม่ไปหลงไหลในเรื่องของกาม ไม่มีราคะผูกพันเหนียวแน่นด้วยความโง่, ราคะในทางกาม, ทางเพศ.

ราคะในทางตัวคนก็มี ไม่ใช่มีแต่ในทางเพศ; กำหนดราคะในทางเพศ เรียกว่า กามราคะ, กำหนดยึดยินดีในสิ่งที่เป็นรูปธรรมล้วน ๆ ไม่เกี่ยวกับกาม เรียกว่า รูปราคะ ราคะในสิ่งที่เป็นรูป, แล้วยังมีแต่มสิ่งที่ไม่มรูปก็เป็นที่ยึดแห่งราคะ เรียกว่า อรูปราคะ. จำให้ตีมี่ ๓ คำ กามราคะ รูปราคะ อรูปราคะ, ราคะ — กำหนดยึดยินดี อารมณ์ของมันก็คือ กามอย่างหนึ่ง, สิ่งที่เป็นรูปล้วน ๆ แม้จะไม่เกี่ยวกับกาม น้ออีกอย่างหนึ่ง, สิ่งที่ไม่มรูปเลย ไม่มีรูปเลย ก็ยังไม่เกี่ยวกับกาม ก็ยังเป็นที่ยึดแห่งราคะ.

เรื่องกาม เรื่องเพศ เรื่องรู้กันแล้ว เรื่องผู้เรื่องเมีย เรื่องหญิงเรื่องชาย กำหนดในทางกาม. *รูปราคะเป็นเรื่องโจ่งไปทางรูป* หลงไหลในของรัก เช่น ของเล่น, ถ้าลงมันหลงแล้ว มันก็รัก มันยอมหย่าผัว ไม่ยอมมเล็กเล่นไฟ มีคำเรียกเรียง เป็นคำกลอน อาตมาลืมเสียแล้ว, บางคนรักไก่อชนรักนกเขา ยิ่งกว่าลูกกว่าเมีย มันรักไก่อชน รักนกเขา รักยิ่งกว่าลูกกว่าเมียก็มี, แม้แต่รักในของสวยงาม รักในเรื่องเพชรพลอยเพชรนิลจินดา อะไรอย่างนี้ก็รักไป, นี้ก็เรียกว่า รูปราคะ. ถ้าเป็น *อรูปราคะมันก็เป็นนามธรรม* จะเป็นเรื่องเกียรติยศชื่อเสียง จะเป็นบุญเป็นกุศล เป็นอะไรก็ได้ ที่มันหลงไหลรัก ราคะเหนียวแน่น บ้าบุญ เมาบูนุ ก็เรื่องนี้, เรื่องอรูปราคะ

ในบาติมีอยู่เรื่อง มันน่าหัว หรือน่าขันอะไรก็ได้แล้ว แต่ อาตมาได้อ่านพบแล้วมันก็ลืมไม่ลง, คือ ผู้ใหญ่บ้านมันรักลูกบ้าน รักอย่างเหลือประมาณ, รักลูกบ้าน เพราะลูกบ้านเป็นคนดี นี้ก็จัดเป็นราคะเหมือนกัน เป็นฉันทราคะ. ยินดีพอใจ รักใคร่เหนียวแน่นเป็นราคะ ก็มีในเรื่องกามเรื่องเพศนี้ก็ได้, ในเรื่องรูปล้วน ๆ ไม่เกี่ยวกับกามก็ได้, ใน

เรื่องอรุปล้วน ๆ ไม่เกี่ยวกับรูปก็ได้ ล้วนแต่ฝังจิตติดแน่น
ติดแน่นเหลือที่จะพรากได้.

ราคะทั้งหลายเหล่านี้ งามออก ๆ คลายออก ๆ ก็เรียก
ว่า วิราคะ วิราคะเป็นความสุข งามออก งามออก ได้เท่าไร
ก็เป็นความสุขเท่านั้น. บางคนอาจจะบ้า บ้าบ้านบ้าเรือน บ้า
รถยนต์ บ้าเพชรพลอย, เคียงนี้เขากำลังออกสติคิดว่าเพชร
พลอยเมืองไทยนี้ขายได้มาก ก็พันล้านก็หมื่นล้านไม่รู้ปีหนึ่ง
แสดงว่าต้องมีคนบ้ามันมาก มันจึงขายได้มาก. มันก็มีมาก
ไม่มีที่สิ้นสุดเหมือนกัน ไม่แพ้เรื่องกาม เขาจะมีรถยนต์ที่
วิเศษกว่าใคร, มีบ้านที่ประหลาดที่สวยงามกว่าใคร. ความที่
จิตเข้าไปฝังแน่นในสิ่งนั้น เรียกว่าราคะ ไม่ใช่ตัวสิ่งนั้นนะ
แต่จิตที่ไปฝังแน่น ยึดแน่น ด้วยความกำหนัดยินดีในสิ่งนั้น
เรียกว่า ราคะ.

แล้วคุณไปคิดเอาเอง ฮาตมาไม่ต้องบอก ถึงบอกก็
ไม่มีประโยชน์ ไปคิดเอาเอง ไปดูเอาเอง ที่เคยหลงรัก ๆ หลง-
รักทางกามารมณ์ เคยหลงรักมาแล้วเท่าไร, หลงรักแก้วแหวน
เงินทองของเหล่านี้ หลงรักเกียรติยศชื่อเสียง หลงรักอะไร

มาแล้วเท่าไร, ก็ดูเอาเอง กัดหัวใจทั้งนั้นแหละ มันกัดหัวใจ ยิ่งรักเท่าไรก็ยิ่งกัดเท่านั้น ยึดถือเท่าไรก็กัดเท่านั้น.

วิราคะ อางออก ๆ ๆ ในความกำหนัด นี่ก็เป็นสุข เป็นสุขที่สูงขึ้นมา สูงขึ้นมา, แต่ยังมีตัวคน ตัวตนเหลือ จึงยังไม่ใช่ที่สุด เพราะว่ามันไปกำหนดหรือราคะในตัวคนที่เหลือ มันจึงไม่สูงสุด. ละการราคะ รูปราคะ อรูปราคะได้แล้ว แต่ไม่อาละ อัตราคะ คำนี้ไม่มีในบาลีบอกให้รู้ อัตราคะนี้ เอามาพูดให้ฟัง ให้สังเกตง่าย ง่าย ว่าราคะในอรรถาในแก้ว ๆ ไปเรียกเป็น อัสมิมานะ.

สุขเพราะละตัวคนเสียได้.

ความสุขข้อที่สาม อสฺมิมานสฺส วินโย เอตํ เว ปรมิสฺสุํ นำอัสมิมานะออกเสียได้ สิ่งนั้นเป็นความสุขสูงสุดเว้ย มีค่าว่าเว้ยด้วย. พระพุทธภายิต บางทีมีคำว่าเว้ยเหมือนกัน ไม่ใช่เว้ยคำหยาบหรือเว้ยคำไกร แต่ว่าเว้ยทำทหาย ทำทหาย ยินยันทำทหาย เอ้า, มิงค์กันชิ กูว่าเว้ยนี้ กูว่าเป็นอย่างนี้ กูว่าเป็นอย่างนี้ มิงค์กันชิ. พบบ่อย ๆ ในพระพุทธภายิต มีคำว่า เว, เว แปลว่า เว้ย.

ความสุขที่สาม ละอัสมิมานะเสียได้ อัสมิมานะ
 แปลว่า ความสำคัญมั่นหมายว่าตัวตนมี, ทัวหนังสือแปลว่า
 มีเท่านั้น มีคือมีตัวตน มีตัวกู มีของกู มีตัวกู มีของกู
 มีอะไรนี่มี ๆ ๆ ก็แล้วกัน มันมีเป็นตัวตน ละเสียได้ นี่สุข
 สูงสุด. แล้วถ้าละความยึดมั่นถือมั่นว่าตัวตนเสียได้แล้ว
 มันไม่มีทางที่จะเกิดกิเลสอะไรได้, ไม่เกิดโลภะ โทสะ โมหะ
 ได้, ไม่เกิดไฟคือกิเลสได้ มันก็สูงสุด ก็เป็นสุขสูงสุด เป็น
 นิพพาน; เพราะมันสิ้นราคะ โทสะ โมหะ ก็เป็นนิพพาน.

นี่จึงมายืนยัน พูดยกกันให้มันมากกว่า มันไม่มีตัวตน
 แล้วมันก็ไม่เห็นแก่ตน, นี่หัวใจพระพุทธศาสนา เป็น
 ยอดสุขของปรมาตม์ เป็นยอดสุขของอภิธรรม; แต่เขาไม่ค่อย
 เน้นกันที่ตรงนี้ เขาไปเน้นกันที่ตรงไหนก็ตามใจเขา. อาจมา
 จะเน้นยอดสุขของอภิธรรม หรือยอดสุขของปรมาตม์ธรรม ที่
 ตรงนี้ ที่ว่าหมกตัวตน หรือสัญญา ว้างจากตัวตน.

สำคัญมั่นหมายว่าเป็นตัวตน แล้วมันก็แน่นอน
 แหละ มันก็ต้องมีความสำคัญมั่นหมายว่าของตนตามมา
 ตัวเหตุว่า สิ่งที่เรียกว่าตัวตนนั้น ไม่ได้อยู่สิ่งเดียว, มันอยู่คน

เดียว สิ่งเดียวไม่ได้ มันต้องมีสิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้อง พอสิ่งใด
เข้ามาเกี่ยวข้อง มันก็เป็นของคนหมด. ถ้าสมมติว่า จิตคิดว่ามีชีวิต
มันก็มีชีวิตเป็นของตน, ความรู้สึกสุข ก็สุขของตน,
ความรู้สึกว่าทุกข์ ก็ทุกข์ของตน, อะไรที่มาเกี่ยวข้องกับตัวคน
ก็เป็นของตน, ฉะนั้น จึงเรียกว่า ตัวตนและของตนคู่กัน
เป็นบาลีก็เรียกว่า *อตุตา และอตุณียา*, อักทา ๆ ตัวตน อัตนียา
เนื่องด้วยตน ก็คือของตน เพราะฉะนั้น เรามีตัวตนมีของตน.

ถ้ามีตัวตน ก็มีร่างกายของตน มีอะไรของตน แล้ว
แต่มันจะเอาอะไรมาเป็นของตน, มีบุตร ภรรยา สามี บ้าน
เรือน ยศศักดิ์ เกียรติยศชื่อเสียง วาสนาอะไรของตน ๆ ๆ. มัน
ก็เพิ่มน้ำหนักแห่งความยึดมั่น ถือมั่น ให้มันรุนแรงขึ้น, แล้ว
มันกัดเจ้าของ เพราะมันยึดเข้ามาทันที มันก็เป็นของหนัก
ขึ้นมาทันที, มันก็ห่วงมาทันที วิทก กังวล อาลัยอาวรณ์.
กังวลเป็นเรื่องร้ายที่สุด ถ้ามีของตน มันก็กังวลในตน, มัน
กังวลในชีวิตว่าจะตายเมื่อไร, จะปลดปล่อยอย่างไร, กังวล
เรื่องของตนว่าจะสูญหายหรือไม่.

หามีตัวตนหรือของตน ก็เกิดสิ่งที่เรียกว่า ของ
หนัก ๆ ขึ้นมา เป็นภาระหนัก, ยึดถือรูปเป็นตนก็หนัก, ยึดถือ

เวทนาเป็นคนที่หนักด้วยเวทนา, ยึดถือสัญญาเป็นคนที่หนักด้วยสัญญา, ยึดถือสังขารเป็นคนที่หนักด้วยสังขาร, ยึดถือวิญญาณเป็นคนที่หนักด้วยวิญญาณ ไปแตะเข้าที่ตรงไหน มันหนักไปเสียทั้งนั้น, นี่เรียกว่ามันกักเจ้าของ. ไปยึดเอาอะไรมาเป็นของเราแล้ว มันจะกักเรา มันจะกักเจ้าของ, เรา, ความโง่ ทัวตนโง่ ก็ตามใจเถอะ มันก็กักตัวตนโง่นั้นแหละ. มันจึงเกิดมีชีวิตชนิดที่กักเจ้าของ คือชีวิตของคนโง่ที่มี ^๕ความยึดมั่นถือมั่นว่าตัวตน. แล้วก็มีชีวิตที่ตรงกันข้าม คือชีวิตที่ไม่กักเจ้าของ คือ มีชีวิตที่ไม่ใช่ตน มีแต่จิต จิตไม่ยึดถืออะไร โดยความเป็นตน, จิตเป็นอิสระไม่ยึดถืออะไรเป็นตน จิตชนิดนี้ไม่ถูกอะไรกัก มันก็เกิดชีวิตชนิดที่ไม่กักเจ้าของ.

คำพูดคำนี้มี ความหมายมากสำหรับพวกฝรั่งที่มากันมาก ๆ มาจากเมืองนอก เขาชอบคำพูด ชีวิตที่ไม่กักเจ้าของ เขาชอบกันมาก เพราะว่าเขาเคยโดนมาแล้วแต่ชีวิตที่กักเจ้าของทั้งนั้น มันกักเจ้าของทั้งนั้น ไม่เคยพบ. พอพูดถึงเรื่อง ^๕นี้สนใจ ๆ พยายาม พยายามที่จะให้มี ให้ได้ขึ้นมา คือมีชีวิตที่ไม่กักเจ้าของ, ^๕อยากจะทำเนิ่นชีวิตแบบนี้เป็นชีวิตใหม่

หรือวิถีชีวิตใหม่ก็ตาม ก็คือ ปลดปล่อยความโง่ ว่าตัวตน หรือ
 ของคน ออกไปเสีย ออกไปเสีย ออกไปเสีย, มีแต่กายและ
 ใจล้วน ๆ ไม่ถูกยึดถือว่าเป็นตัวตน ของตน, มีสติปัญญา
 กำหนดชีวิตไปก็แล้วกัน ไม่ต้องเป็นของหนัก เป็นของกู ไม่
 ไม่ต้องเป็นท้าวกู แม้แต่ท้าวกูมันก็ไม่หนักแก่ท้าวกู. ถ้ายึดถือ
 เป็นของกู มันก็หนักแก่ท้าวกู คือ จิตใจที่มันโง่ไปว่ามีท้าวกู.
 มันละเอียดถึงที่สุด เห็นใหม่่ว่าความทุกข์ชั้นละเอียดที่สุดหมด
 ไป แล้วความสุขชั้นละเอียดที่สุดก็มีมา คือสุขที่เกิดจากความ
 ไม่ยึดมั่นว่าตัวตน, อัสมิมานัสสะ วินะโย เอกังเวปะระมังสุขัง.

พระบาท ๓ บทนี้ ถ้าจำได้ก็ดี มันก็ไม่ยากเกินไป
 แต่ไม่สนใจจะจำกันเอง, ลองจำไว้ชิวจะได้ไว้เคื่อน. ชั้นแรก
 ชั้นต่ำสุดก็ว่า อหุยาปชณั สุขั โลเก ปาณญูเต สุลลณโม สุข
 เพราะไม่เบียดเบียน, ข้อที่สอง สุขาวีรคตา โลเก กามานั
 สมคิคุคโม สุขเพราะอยู่เหนืออำนาจาม อยู่เหนืออำนาจาม
 คือไม่ไปหลงรัก รากะในสิ่งใด, ข้อที่สาม อสมิมานัสสะ วินโย
 เอกัง เว ปรมัสมิ นำอสมิมานะออกเสียได้เป็นสุขอย่างยิ่ง,
 ปรม แปลว่า บรม ปรมัสมิ บรมสุข.

พระพุทธเจ้าท่านได้ฝากไว้ให้ ถอดเสมือนหนึ่งว่า ฝากให้เราแต่ละคน ๆ ทุกคน ๆ ก็จำไว้เป็นหลักประจำตน ไม่ให้ไปเกิดความผิดพลาดในเรื่องนี้: ไม่เบียดเบียนอะไร, ไม่กำหนดยึดถืออะไร แล้วก็ไม่มีตัวกู ไม่มีตัวกู. แต่แล้วก็ขอยืนยันว่า มันสำคัญสูงสุดอยู่ที่ ไม่มีตัวกู เท่านั้น; ถ้ามันไม่มีตัวกูเสียตั้งแต่ที่แรกแล้ว มันก็ไม่เบียดเบียนใคร เพราะเบียดเบียนใคร มันต้องเบียดเบียนด้วยตัวกู, หรือจะไปกำหนดยึดถือในสิ่งไร มันก็ต้องมีตัวกู จึงจะเป็นผู้กำหนด หรือเป็นเจ้าของความกำหนด ถ้าไม่มีตัวกู ๒ ข้อข้างต้นมันก็มีเองโดยอัตโนมัติ. แต่เดี๋ยวนี้ยังเป็นปฏิกิริยาเกินไป จะทำอย่างไร มันไม่มี ไม่มีธรรมะชั้นสูง คือ ความไม่มีตัวกู มันยังไม่มียังมีตัวกู; จึงบอกให้ระวังไว้ก่อน ระวังไว้ก่อน อย่าเบียดเบียน, อย่าไปหลงกำหนดยึดถือ ในสิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดยึดถือ.

ความสุขมีอยู่เป็น ๓ สถานอย่างนี้ เลือกละเอาตามพอใจ ควรจะพยายามให้ได้ทั้ง ๓ อย่างนะ ถ้าได้อย่างสูงสุดก็นับว่าวิเศษ หรือโชคดี ประสบความสำเร็จสูงสุด. ไม่มีความรู้สึกเป็นตัวกู เป็นอหังการว่าตัวกู ไม่มีความรู้สึกว่า

ของกู คือ มมังการ, อหังการะ ตัวกู มมังการะ ของกู อยู่
มือหังการ อยู่ไม่มีมมังการ ก็ไม่มีตัวกู ไม่มีของกู. แต่ที่
ความอหังการความมมังการนี้ มันเป็นของที่อวอยที่สุดแก่คน
โง่ ยิ่งบรมโง่เท่าไร แล้วมันยิ่งจะอวอยแก่อหังการ มมังการ
เท่านั้นแหละ อยากจะมีตัวกู อยากจะมีของกู อยากจะข่มขู่
ผู้อื่น อยากจะเหนือผู้อื่น.

ระวัง, อาหารของคนโง่ คือ ความหมายมันเป็นตัวกู
เป็นของกู กูสบายใจเหลือประมาณแล้ว สบายใจอย่างตรงกัน
ข้าม. ความทุกข์ที่เป็นไฟ ความทุกข์ที่เป็นนรก ของ
คนโง่ ที่มี ตัวกู-ของกู, ถ้าหมดความรู้สึกตัวกูของกู ก็เป็น
ความสุขแท้จริง ของคนไม่โง่ ก็ไม่มีความทุกข์ชนิดโง่.

อาตมาก็คิดว่าท่านก็พอแล้ว ถ้าเข้าใจเรื่องความสุข
ชนิดท่าน อย่างที่ว่ามานี้ มันก็พอที่จะดำเนินชีวิต.

โลกกำลังจะวินาศ เพราะความเห็นแก่ตัว.

แต่เดี๋ยวนี้อยากจะพูดให้มันกว้างกว่านั้น ให้มันรับ
ผิดชอบกันมากกว่านั้น ว่า ถ้ามันมีความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัว
กู เห็นแก่ตัวแล้วมันทำลายโลก, มันถึงจะทำลายโลก ให้

วินาศไปทั้งโลกไม่มีเหลือ เพราะว่าคนเห็นแก่ตัวนั้นมันทำร้าย ทำอันตราย เป็นภัยเป็นอันตรายแก่โลก.

อยากจะทำทนายว่า คุณช่วยภิกษุมาดู คุณลองภิกษุมาดู ลองบอกมาดูสักข้อหนึ่งว่า ความเลวร้ายอันไหนที่ไม่ได้เกิดมาจากความเห็นแก่ตัว, ความเลวร้ายในโลกนี้ที่ร้ายก็พันอย่าง หมื่นอย่าง แสนอย่าง ความเลวร้ายอันไหนที่ไม่ได้มาจากความเห็นแก่ตัว. นี้ไปคิดข้อนั้น ว่าถ้ามองเห็นว่าความเลวร้ายทุกอย่างมาจากความเห็นแก่ตัว แล้วเกลียดมาก กลัวมาก เกลียดมาก มันจะขับไล่ความเห็นแก่ตัวนี้ออกไปโดยเร็ว.

อาตมาจึงพูดว่า เตี่ยวันโลกกำลังจะวินาศอยู่แล้ว เพราะความเห็นแก่ตัวในโลกนี้มันมากชั้น ๆ, เพราะมันเจริญ ด้วยวัตถุที่ส่งเสริมความเห็นแก่ตัว. โลกเจริญทางวัตถุ, เจริญทางวัตถุ คือเจริญด้วยสิ่งที่ส่งเสริมความเห็นแก่ตัว คือ ส่งเสริมความสุข สนุกสนาน เอรีคอ้อย ทางวัตถุ ทางเนื้อหนัง ทางกิเลสอันเองแหละ นี้ส่งเสริมความเห็นแก่ตัว. มันก็ยากหน่อยหรือยากมากก็แล้วแต่ ที่คนอยู่ในโลกนี้จะไม่เห็นแก่ตัว เพราะมันมีแต่สิ่งส่งเสริม. โดยกำเนิดใน

จิตในใจ มันก็มีมาแล้วจากสัญชาตญาณ บวกกันเข้ากับโมหะ
อวิชชา เป็นความเห็นแก่ตัว พร้อมอยู่ข้างใน, ข้างนอก
ชาวโลกเขาก็ส่งเสริมกันด้วยปัจจัยที่ผลิตขึ้นมา ผลิตขึ้นมา ให้
กินเกิน, ให้แ่งเนื้อแ่งตัวเกิน, ให้อยู่ใช้สอยเกิน, ให้อะไร
เกิน ๆ ๆ นี่มันจึงอยู่ยาก.

นี่เตรียมตัวไว้ที่จะต้องอยู่ในโลก ที่มีแต่เหยื่อ
ยั่ววนให้เกิดกิเลส ส่งเสริมความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัว
สมัยที่โลกไม่เจริญยังเป็นโลกป่าเถื่อน สิ่งเหล่านี้ไม่ค่อยมี
ฉะนั้น ปัญหาเหล่านี้จึงไม่ค่อยมี, คนป่าเขาไม่ต้องนุ่งผ้าก็
ได้ เขาไม่ต้องมีครวักได้, ไปเก็บของกินในป่า เผาไฟกินกัน
เถยวนั้น ให้อะไรมา, นี่สมัยคนป่า ความเห็นแก่ตัวมันไม่มีที่
ตั้ง มันก็ไม่ค่อยมี. เที่ยวนเรามาบ้านมีเรือน มีกามารมณ์ มี
อะไร ๆ สารพัดอย่าง, ความเห็นแก่ตัวมันมีที่ตั้งที่เกิด มันก็
เจริญออกงาม, แล้วก็ยิ่งเห็นแก่ตัวยิ่งขึ้น ไม่ใช่หยุดอยู่นะ.
ขอให้อูให้คี ความเห็นแก่ตัวในโลกนี้ ไม่ได้หยุดอยู่เท่าเดิม
เพิ่ม ๆ ๆ ๆ เพิ่มขึ้นทุกวัน ทุกเดือน ทุกปี เพราะว่าโลกนี้มัน
เจริญด้วยวัตถุ. ที่เรียกว่าอุตสาหกรรมนั้นแหละ ระวังเดอะ
นั้นแหละ มันจะทำความฉิบหาย เพราะว่าสิ่งที่จำเป็น จำเป็น

แก่ชีวิต ไม่ต้องผลึกด้วยอุทสากรรม ทำด้วยมือ ๒ มือก็ได้; แต่ที่ท้องมากมาย จนต้องทำด้วยอุทสากรรมแล้ว มันเป็นเรื่องเกิน, เป็นเรื่องทำให้เกิดความเกิน บ้าเกิน ตีเกิน เมามากเกิน อะไรเกินไปทั้งนั้น จนเป็นบ้า, แล้วโลกนี้ก็จะเป็นอย่างนี้.

เราก็จะเป็นกับเขาเหมือนกัน จะเป็นนิคัซ หรือเป็นอะไรไม่รู้ เรียกยาก, จะมีอุทสากรรม มีอะไรเพิ่มเข้ามาให้มันบ้าเรื่องเกินกันให้มากขึ้น. ไม่คู่ตัวอย่าง พวกเจ้าของตำรา ขอบภัยต้องใช้คำว่าพวกฝรั่ง, อย่าโกรธอย่าอะไร มันเกิน อยู่กันเกิน แล้วมันเป็นอย่างไรบ้าง คุๆ ความสุขสงบสุขมีอยู่ในพวกนั้นหรือเปล่า มันจะยิ่งเลวร้ายกว่าพวกคนบ้า. เราจะไปเอาอย่างเขาได้อย่างไร การศึกษาก็ดี วัฒนธรรมก็ดี อะไรก็ดี จะไปเอาอย่างคนพวกนั้น; อุทสาห์ไปเรียนเมืองนอกเมืองนา ปริญญายาวเป็นหาง, เรียนควาามรู้ บ้าๆ บอๆ นี้ มาทั้งนั้น มาทำให้เกิน ไปใช้วัตถุทำให้เกิน. เรื่องคอมพิวเทอร์นี่เรื่องทำให้เกิดส่วนเกิน วิธีเอาเปรียบผู้อื่น วิธีจะหาส่วนเกินนี้ เรื่องคอมพิวเทอร์นี่ บุชากันนัก โลกมันจะได้วินาศเร็ว, นี้เรียกว่า มันสร้างแต่ส่วนที่จะส่งเสริมความ

เห็นแก่ตัว. พอเขาเหลียวมามองพวกเรา มองพวกคนมี
 ธรรมะธัมโม, เขาก็ว่า บ้าบอ หยุคนึง ไม่เจริญ ไม่อยากจะ
 กบ; พวกเราที่อยากจะคบก็ต้องหมุ่นตามเขา หมุ่นไปตาม
 ความเห็นแก่ตัว, บัญหาก็มีอยู่อย่างนี้.

โทษของคนเห็นแก่ตัว.

เรื่องคนเห็นแก่ตัวนี้ ก็ได้พูดให้ฟังอย่างยั้งแล้วว่า
 คนเห็นแก่ตัวมัน ชี้เกียด, คนเห็นแก่ตัวมัน เอาเปรียบ, คน
 เห็นแก่ตัวมัน อิจจาริชยา, คนเห็นแก่ตัวมัน ไม่สามัคคี,
 คนเห็นแก่ตัวมัน ยกตนข่มผู้อื่น, คนเห็นแก่ตัวมัน ชอบ
 นินทาผู้อื่น ใส่ร้ายผู้อื่น ใส่ความผู้อื่น, คนเห็นแก่ตัวมัน
 ทำลายสาธารณประโยชน์, คนเห็นแก่ตัวมัน สร้างมล
 ภาวะ แล้วเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุ ทั่วไปในท้องถนน ใน
 แม่น้ำลำคลองอะไร อุบัติเหตุเกิดเพราะผู้เห็นแก่ตัว, เพราะ
 เห็นแก่ตัวจึงได้ไป เป็นโทษของยาเสพติด มันเห็นแก่ตัว
 แล้วมันก็เป็นโรคที่หาไม่.

ขออภัย พูดคำตรงๆ หยาบกาย โรคอะไร ไปดูเอา
 เอง คุณก็รู้จักเอง อ่านหนังสือพิมพ์ก็จะมี, โรคอะไรที่หมาก็

ไม่เป็น แล้วที่คนมาเป็น ๆ จนเป็นปัญหาทั้งโลก, สมานานาคคนทั้งโลก ที่เป็นโรคที่หนักไม่เป็น. นี้เพราะเห็นแก่ตัว ถ้าไม่เห็นแก่ตัว มันก็ไม่ไปเกี่ยวข้องกับโรค หรือเกี่ยวข้องกับโรคเหล่านั้น ก็ไม่ต้องเป็นโรคนี.

ในที่สุดมันก็เป็นอันธพาล จีบปล้น ลักขโมยอะไรก็ตาม เพื่อให้ได้ตามที่มันต้องการ มันทำลามกอนาจารไม่มีความละอาย, นี้เรียกว่ามันเหลือทน ผู้เห็นแก่ตัว. แล้วมันจะเพิ่มขึ้น ๆ, นี้มันน่าเป็นห่วงสักเท่าไร มันจะไม่ลดลง ไม่ลดลง; จนสร้างคุกไม่ไหว สร้างตำรวจไม่พอ สร้างศาลก็ไม่พอ สร้างโรงพยาบาลบ้างก็ไม่พอ เพราะมันมากเกินไป, นี้คือความเห็นแก่ตัว.

ถ้าไม่มีความเห็นแก่ตัว เรื่องยุ่ง ๆ เหล่านี้ก็ไม่มี, เรา也不需要มีการกฎหมาย ไม่ต้องการการปกครอง. เมื่อไม่มีความเห็นแก่ตัวแล้ว ไม่มีใครทำผิดอะไร, แม้ความผิดทางแพ่งก็ไม่มี ฉ้อโกงทางแพ่งก็ไม่มี, หรือบางที่จะรุกร้าอะไรกันก็ไม่มี เพราะมันไม่เห็นแก่ตัว, แล้วพระศาสนาก็ไม่ต้องมี เพราะมนุษย์ไม่เห็นแก่ตัว.

ที่แรกศาสนาไม่ได้มีอยู่ในโลกนะ แต่พอมนุษย์มากขึ้นเห็นแก่ตัวขึ้น จึงต้องเกิดศาสนา เกิดศาสนาตามขึ้นมา, ศาสนาเกิดเพราะมนุษย์มันเห็นแก่ตัว. **ความเห็นแก่ตัว** เป็นเหตุให้เกิดศาสนา ถ้าไม่เห็นแก่ตัวเสียแล้ว ก็ไม่ต้องมีศาสนา; ฉะนั้นผู้ที่ไม่เห็นแก่ตัวอยู่กันได้ โดยไม่ต้องมีศาสนา เพราะเป็นศาสนาเสียเองในตัวเอง ศาสนาแห่งความไม่เห็นแก่ตัว.

ถ้าเห็นค้ายแล้ว ขอให้ช่วยกันหน่อย, *ช่วยทำความเข้าใจเรื่องนี้ ช่วยกันโฆษณาเรื่องนี้ ช่วยเผยแผ่เรื่องนี้,* ช่วยอบรมลูก อบรมหลาน, *อบรมเด็ก ๆ ให้เข้าใจเรื่องนี้, ให้เกลียดกลัวความเห็นแก่ตัวไปตั้งแต่เด็กเลย* เขาจะได้ไม่ทำผิด. ลูกเห็นแก่ตัว แม่น้ำตาตก อย่างที่เป็น ๆ อยู่นี้, ลูกหญิงโดยเฉพาะ เห็นแก่ตัว มันทำอะไรที่ให้แม่น้ำตาตกเสมอ.

ช่วยกันสอนทั้งลูกหญิง ทั้งลูกชาย ทั้งใครก็ตามที่ มาปรึกษาหารือให้รู้กันว่า **ความเห็นแก่ตัวนี้** ไม่ไหว ไม่ไหว นำไปสู่นรก, นำไปสู่ความตกต่ำ หรือความเป็นทุกข์. คนเห็นแก่ตัวแล้วจะ เบียดเบียน, คนเห็นแก่ตัวแล้วจะ กำหนด ในสิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดรุนแรง, คนเห็นแก่ตัวแล้ว

ก็จะ ยึดมั่นถือมั่นในตัว แล้วก็ สร้างอาชญากรรมได้ทุก
 อย่าง เพราะความยึดมั่นถือมั่นในตัว, ความสุขทั้ง ๓ สถาน
 นั้นมีไม่ได้ นี้ก็เกิดความทุกข์หลายสถานแทน.

เอาละ เป็นอันว่าสรุปความได้เสียที่ว่า ความสุขมีอยู่
 ๓ ระคับ ไม่เบียดเบียน ไม่กำหนด ไม่มีตัว ความทุกข์ก็
 ตรงกันข้าม. ถ้าไม่อยากจะมีความทุกข์ ก็กำจัดเหตุเหล่านั้น
 ออกไปเสีย, เป็นพุทธบริษัทกันเสียใหม่ให้ถูกต้อง คือ ลด
 ความเห็นแก่ตัว. จะทำบุญอะไรสักชนิดหนึ่งก็ขอให้ทำเพื่อลด
 ความเห็นแก่ตัว, จะทำบุญสักบาทหรือสักสิบสตางค์ ก็ขอให้
 ทำบุญเพื่อลดความเห็นแก่ตัว อย่าเพื่อสร้างความเห็นแก่ตัว
 สร้างสวรรค์ สร้างวิมาน สร้างอะไรก็ไม่รู้. ในเมืองสวรรค์
 นั้นยังเห็นแก่ตัว อย่าไปเอากับมันเลย, ในเมืองสวรรค์ มันบ้า
 กามารมณ์ มันยังเห็นแก่ตัว; เมืองมนุษย์เรายังดีกว่า แต่ยังมี
 ส่วนเลวอยู่มาก ช่วยกันกำจัดส่วนนี้เสีย. จึงว่าจะทำบุญ
 อะไรก็ขอให้มันลดความเห็นแก่ตัว ไม่ว่าจะทำบุญอะไร ขอให้
 ทำไปเพื่อลดความเห็นแก่ตัว อย่าสร้างตัณฑ์ สร้างกิลเลส
 สร้างเหยื่อแห่งกิลเลส. นี้ทำบุญก็ทำให้มันเป็นบุญ คือให้มัน
 ล้างความเห็นแก่ตัว; ถ้าไม่อย่างนั้น บุญจะกลายเป็นความ
 เห็นแก่ตัว แล้วก็ฝัง ขุดหลุมฝังคนกระทำ.

ขอพูดอีกที่ว่า บุญมี ๓ ระดับ ไม่เบียดเบียน ไม่กำหนดดินดี แล้วยังไม่เห็นแก่ตัว; น้ำมันเหนียวจนจะไม่มีแรงจะพุดแล้ว ก็ต้องยุติ. นี้ขอฝากไว้กับท่านทั้งหลาย จะอยู่ใกล้หรือไกล อยู่ที่ไหน อะไรอย่างไร ก็ช่วยกันเอาไปกิด ไปนึกเถิด, ถ้าท่านอยากจะทำบุญอันสูงสุด บุญอันมหาศาล ก็ทำได้โดยไม่ต้องใช้เงินสักสตางค์เดียว คือ ช่วยทำให้คนอื่นลดความเห็นแก่ตัว. อย่าไปมัวทำบุญสร้างวิมานในอากาศอะไรอยู่ ทำบุญด้วยการทำให้ผู้อื่นลดความเห็นแก่ตัว; บุญนั้นจะเป็นบุญมหาศาล บางทีไม่ต้องใช้เงินสักสตางค์ แต่ต้องพุดกันมากหน่อย, ชักจูงกันมากหน่อย. ทำบุญมหาศาลโดยไม่ต้องใช้เงิน แต่กลับได้บุญ เหมือนกับใช้เงินเป็นล้าน ๆ ร้อยล้าน พันล้าน แต่ก็ยังทำไม่บ่อยจะได้.

เอาละ ขอยุติการบรรยายครั้งนี้ ด้วยความที่ว่า มันไม่มีแรงจะพุดแล้ว ไม่ใช่หมดเวลา เวลายังมี แต่ไม่มีแรงจะพุด. ขอฝากไว้ช่วยไปทำต่อ สานต่อ จนให้โลกนี้มันมีความแม้ใจขึ้นมาว่า มันจะไม่วินาศ เดียวนี้มันกำลังมีท่าทางแสดงว่าจะวินาศ; แล้วนี่ คือบุญอันใหญ่หลวง.

ขอยุติการบรรยาย

หนังสือชุดหมุนล้อธรรมจักร

บิวัต คือการลงทุนเพื่อผลอันสูงสุด

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ในวันนี้ ดังที่ท่านทั้งหลายก็ทราบอยู่เป็นอย่างดีแล้ว ว่าเป็นวันเสาร์แรกของการบรรยายแห่งปีใหม่นี้ ซึ่งเริ่มขึ้นด้วยภาคมาฆบูชา ในสามเดือนนี้ เราก็มีการบรรยายชุดหนึ่ง. ในวันนี้ก็เป็นการบรรยายครั้งแรก และขึ้นชุดใหม่ เพื่อดูวันนี้ก็ยังอยู่ในเขตของวันที่สมมุติกันว่าเป็นวันปีใหม่ การบรรยายจึงมีได้ร่วมกันในสองความหมาย คือ *บรรยายเพื่อปีใหม่ก็ได้, บรรยายตามธรรมดาของวันเสาร์ก็ได้* อาตมาก็เลยเอาเข้ามารวมเป็นครั้งเดียวกัน มีการบรรยายเพื่อปีใหม่วรรวมอยู่ด้วย.

ธรรมบรรยายภาคมาฆบูชาครั้งที่ ๑, ๒ มกราคม ๒๕๒๕

ที่เรียกว่าปีใหม่ โดยทั่วไปก็เข้าใจกันอยู่แล้ว ว่าปีใหม่คืออะไร, เราจะต้องทำอะไร ให้มันสมกับที่มันเป็นวันปีใหม่ที่นี้คนบางคนอาจจะท้วง ว่าปีใหม่อะไรกัน ปีใหม่ของใคร เมื่อทุกอย่างมันเป็นอนาคต; พุทธบริษัท งามๆ ปลาๆ ก็ตอบไม่ถูก เป็นแน่นอนว่าปีใหม่ของใคร ทำทำไม เพราะว่าทุกอย่างมันเป็นอนาคต. นี่คือข้อที่เราจะต้องเข้าใจกัน อย่างที่เรียกว่าเป็นพื้นฐาน.

ความดับทุกข์ คือ เรื่องสำคัญของพุทธศาสนา

ขอให้คิดว่า มันจะเป็นอนาคตหรือเป็นอดีต ก็ตามใจมัน แต่จิตที่มันคิดนึกได้นั้นแหละมันรู้สึกอยู่ มันมีความทุกข์อยู่, มันจะเป็นอนาคตหรือเป็นอดีตก็ตามใจ จิตนั้นมันมีความทุกข์อยู่, จิตนั้นมันจะเป็นอดีตหรือเป็นอนาคตก็ตามใจ จิตนั้นมันจะต้องแก้ไข ให้ไม่มีความทุกข์. ถ้าว่าจิตไม่มีตัวตน จิตเองนั้นแหละมันก็จะแก้ไข หรือมีหน้าที่ที่จะต้องแก้ไข, เมื่อจิตนี้มันมีความทุกข์ได้ มันก็ไม่ชอบความทุกข์ มันก็จะต้องแก้ไข ทั้งที่จิตนั้นมันเป็นอนาคต.

เราควรจะมีมองเห็นกันเสียที่ว่า มันรู้สึกได้, มันจะเป็น
 อดตาหรือเป็นอนัตตาก็ตามใจมัน แต่เมื่อมันรู้สึกได้ มันก็มีปัญหา
 คือมีความทุกข์; ฉะนั้นเราก็จะต้องดับทุกข์นั้นเสีย, จิตนั้นจะ
 ต้องดับความทุกข์นั้นเสีย เมื่อไม่มีความทุกข์แล้ว มันก็หมด
 ปัญหา. นี่แหละข้อที่เราจะต้องทำอะไรไป ในทางที่สรุปยอด
 เพียงอย่างเดียวว่า ไม่มีความทุกข์ เพื่อจะดับทุกข์เสียให้ได้.

เมื่อมันไม่มีความทุกข์ แล้วก็ไม่ต้องนึกให้มันมากไป,
 เมื่อเราไม่มีความทุกข์ มันก็พอแล้ว, ถ้าดับทุกข์ได้จริง มันก็พอ
 แล้ว พระเจ้าจะมีหรือจะไม่มี ก็ช่างหัวพระเจ้า.

เมื่อเราไม่มีความทุกข์ เราดับทุกข์ได้แล้ว มันก็พอ
 แล้ว กรรมมันจะให้ผล หรือจะไม่ให้ผลไม่ต้องไปนึกก็ได้; ไป
 ถามให้เขาหลอกให้เปล่านั้น เราไม่มีความทุกข์ก็แล้วกัน. เราทำ
 ลงไปอย่างนี้ ๆ ๆ ไม่มีความทุกข์ มันก็หมดปัญหาแล้ว จะว่า
 กรรมให้ผล หรือกรรมไม่ให้ผล เป็นผลกรรมหรือไม่ใช่ผลกรรม
 ก็ไม่ต้องเสียเวลาไปรู้ไปคิดกับมัน, รู้จักแต่ว่าทำไมให้มันเป็นทุกข์
 ให้จิตนี้มันไม่เป็นทุกข์.

โลกหน้ามีหรือโลกหน้าไม่มี ก็ไม่ต้องเอามาคิดให้เสียเวลา จะเป็นคนโง่คนบ้ามากขึ้นไปอีก คือมันลำบากมากขึ้นไปอีกนั่นเอง; คิดแต่ว่าเดี๋ยวนี้มันไม่มีความทุกข์ ดับทุกข์เสียให้ได้ ไม่มีความทุกข์ตลอดไปก็แล้วกัน โลกหน้าจะมีจะไม่มีก็ช่างหัวมัน.

นี่ขอให้รู้ตรงที่จุดสำคัญ คือความดับทุกข์, พุทธศาสนของเราอยู่ที่ความดับทุกข์ ถ้าว่าดับทุกข์ที่นี้ได้ มันก็ต้องดับทุกข์ได้ทั่วไป เพราะว่ามันเป็นหลักเกณฑ์เดียวกัน, เมื่อไรจิตเป็นทุกข์ก็ดับเสียให้ได้ด้วยความรู้ที่ารู้เรื่องมันก็หมดกัน. การที่สอนว่าเป็นอนัตตา มันก็เป็นส่วนประกอบที่จะให้ดับทุกข์, ให้พยายามให้เห็นว่า มันไม่มีตัวตน แล้วก็ดับทุกข์ได้.

ดับทุกข์ได้ ถ้าเข้าใจเรื่องผัสสะ

เรามีวิธีที่จะดับทุกข์โดยตรงลงไปที่ความทุกข์
 อย่างที่พระพุทธเจ้าท่านสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่อง

อิทัปปัจจยตาหรือปฏิเสธสมุปบาท ให้มีสติสัมปชัญญะ ปัญญาเพียงพอในขณะที่แห่งผัสสะ ก็ไม่เกิดเวทนาที่จะยึดถือสำหรับเป็นทุกข์ มันก็ไม่ใช่ทุกข์.

รู้เท่านั้น ปฏิบัติได้เท่านั้น มันพอแล้วที่จะไม่เป็นทุกข์ แม้ว่าจะจะเป็นทุกข์เพราะผลกรรม หรือเป็นทุกข์เพราะอะไรก็ตามใจ มันดับโดยวิธีเดียวกันอย่างนี้ทั้งนั้นแหละ, แม้ความทุกข์นี้จะ เป็นผลของกรรม ก็ยังต้องดับโดยวิธีเดียวกันนี้แหละ. เมื่อสิ่งใด มาสัมผัส ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็มีสติปัญญาพอที่จะไม่โง่ในขณะที่มีผัสสะ เวทนานั้นก็ไม่หลอกให้ยึดถือ ไม่หลอกให้หลงรัก หลงเกลียด หลงกลัว ก็ไม่เกิดตัณหา ไม่เกิดอุปาทาน และไม่ เกิดความทุกข์. มีความรู้ข้อนี้ข้อเดียว มันพอสำหรับที่จะดับทุกข์ ส่วนอื่นจะรู้ก็ได้ ไม่รู้ก็ได้ เพราะรู้ก็รู้เพื่อดับทุกข์ทั้งนั้น.

เดี๋ยวนี้มันดับทุกข์ได้ด้วยของจริง ของศักดิ์สิทธิ์สูงสุด วิเศษเหลือที่จะกล่าวได้ คือความรู้เรื่อง อิทัปปัจจยตา ทั้งที่ไม่ ต้องมีตัวตน, ทั้งที่ไม่ต้องบัญญัติว่า ตัวตนหรือมิใช่ตัวตน มัน

ก็ได้ผลเหมือนกันแหละ. เมื่อเรามีความรู้สกัดกั้นผัสสะ เวทนา
 ตัณหาได้ มันก็ไม่เกิดตัวตนอยู่แล้ว ก็คือไม่มีตัวตนอยู่ในการ
 ปฏิบัตินั้นแล้ว จึงไม่มีความทุกข์เพราะตัวตน, นี่เป็นความรู้ ที่
 จะทำให้เข้าถึงหัวใจของพระพุทธศาสนา. ดับทุกข์ได้แล้ว
 ปัญหาอื่น ๆ มันก็จะหมดไปในตัว ไม่มีเหลือ เพราะว่าดับทุกข์
 ได้แล้ว, จุดมุ่งหมายมันมีอย่างเดียว คือ ดับทุกข์ให้ได้.

จึงอยากจะบอกว่า ท่านทั้งหลายมีวิธีดับทุกข์ได้ก็แล้ว
 กัน เรื่องอื่นไม่ต้องสนใจก็ได้ ดายแล้วเกิด ดายแล้วไม่เกิด ก็ช่วง
 หัวมัน ไม่มีความทุกข์ก็แล้วกัน; อยู่ที่นี่ก็ไม่มีความทุกข์ ปฏิบัติ
 ชนิดที่ไม่มีความทุกข์ แล้วพระพุทธเจ้าท่านรับประกันว่า แม้จะ
 ไปเกิดอีกอย่างไร มันก็ไม่มีความทุกข์ เพราะมันปฏิบัติถูกต้อง
 เสียแล้ว.

ข้อปฏิบัติของพระพุทธเจ้าที่สอนไว้นี้ มันเป็นเรื่อง
 รวบรวม รวบรวม คัดปัญหาทั้งปวง ว่าจงปฏิบัติอย่างนี้ ๆ อย่าเียง
 เมื่อมีผัสสะ เมื่อมีเวทนา, ไม่มีความทุกข์อะไรจะเกิดขึ้นมาได้

ถ้าเราไม่โง่ตรงนี้ ไม่โง่ตรงมีผัสสะมีเวทนา. ขอให้สนใจตรงนี้
เท่านั้นแหละ มันจะคุ้มไปหมด.

มันไม่มีตัวคนเห็นไหม? แต่มันรู้สึกเป็นทุกข์ได้;
ฉะนั้นสิ่งที่รู้สึกเป็นทุกข์ได้นั้นแหละ ต้องปฏิบัติต้องทำ, มันจะ
ไม่มีตัวคน จะไม่ใช่ตัวคน ก็ช่างหัวมันสิ แต่เดี๋ยวนี้มันไม่อาจจะ
รู้สึกเป็นทุกข์ก็พอแล้ว. จิตจะเป็นตัวคน หรือไม่เป็นตัวคน ถ้า
เรามีวิธีดำรงจิต ตั้งจิตไว้อย่างถูกต้อง โดยไม่เป็นทุกข์แล้ว มัน
ก็ได้ประโยชน์เท่ากัน.

ปีใหม่ต้องมีชีวิตใหม่ คือ มีความทุกข์น้อยลง

แต่นี่มาฆแต่เถียงกันในเรื่องว่า มีตัวคนหรือไม่มีตัว
คน? ตายแล้วเกิดหรือตายแล้วไม่เกิด? โลกหน้ามีหรือไม่มี?
มันเสียเวลาเปล่าๆ เรื่องมันมากเกินไปที่จะทำให้สำเร็จได้ มัน
ทำไม่ไหว เลขปีใหม่นี้ มันก็ยังคงเลวเหมือนปีเก่าอยู่นั่นเอง.
ฉะนั้นถ้าจะให้มันเป็นปีใหม่ มีอะไรแปลกขึ้นไป ก็คือดับทุกข์

ให้ได้มากกว่าปีที่แล้วมา, หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็ว่า เราจะต้องมีความทุกข์น้อยกว่าปีที่แล้วมา นั่นแหละจึงจะเป็นปีใหม่ที่แปลกออกไป. ขอให้ท่านสนใจที่จะแก้ไข สิ่งที่เรียกว่าชีวิตนี้ ให้มันมีความทุกข์น้อยลง.

บางคนก็จะถามอีกว่า *ชีวิตนี้เป็นตัวตน หรือไม่เป็นตัวตน?* อาตมาก็ตอบว่า ช่างหัวมัน มันจะเป็นตัวตน ไม่เป็นตัวตน ไม่ต้องไปรู้ ทำอย่างเดียวแต่อย่าให้มันเป็นทุกข์ก็พอแล้ว, รู้จักชีวิตเท่าที่จะควบคุมได้ อย่าให้มันเป็นทุกข์ก็พอแล้ว มันจะใช่ตัวตน หรือไม่ใช่ตัวตน ก็ยกไว้ให้ชีวิต.

ถ้าจะไปรู้ให้ละเอียดละออส่วนนั้น มันจะซ้ำมากเกินไป มารู้อีกกันแต่ว่า ทำให้ชีวิตไม่มีความทุกข์อย่างไร นี้จะทันแก่เวลา ไม่ก็ปีก็จะต้องตายแน่ ไม่ได้มานั่งกันอยู่อย่างนี้หรอก, อีกไม่กี่ปีมันก็ตายกันหมด เวลามันไม่เหลืออยู่มากมายอะไรนัก. ฉะนั้นรู้อีกทำชีวิตให้ก้าวหน้า คือมีความทุกข์น้อยลง ๆ ๆ, ถ้าดับทุกข์ได้หมด ไม่ทันตายก็จะยิ่งดี แต่ควรจะทำให้มันก้าวหน้า

ให้ความทุกข์มันน้อยลง ๆ ทุกปี ๆ ก็เรียกว่าชีวิตใหม่ได้.

เราจะมาพูดกันถึงเรื่องชีวิตนี้ จะให้มีความทุกข์น้อยลงอย่างไร? จะพูดอย่างมีตัวตนก็ได้ ชีวิตนั้นแหละมันจะต้องรู้มันจะต้องปฏิบัติ, จะพูดว่าไม่ใช่ตัวตนก็ได้, ชีวิตไม่ต้องเป็นตัวตนอะไร แต่มันรู้สึกคิดนึกได้ มันก็ต้องรู้สึกคิดนึกแก้ไขให้ความทุกข์น้อยลง; นี่เรื่องมันจะเหลือน้อยเข้าเพราะเหตุนี้. เราย่อมัวเสียเวลา ถียงกันเรื่องนั้น เรื่องนี้ เรื่องโน้น ให้มากเรื่อง มาพูดกันดี ๆ แต่ว่าจะให้ความทุกข์มันลดลงไปได้อย่างไร.

เดี๋ยวนี้เอาตาก็จะพูด เรื่องชีวิต คือ สิ่งที่เราจะต้องทำให้มันมีผลดี คือมีความทุกข์น้อยลง. *ชีวิตไม่ใช่ตน แล้วอะไรจะทำ? ชีวิตที่ไม่ใช่ตนนั้นแหละมันทำได้* มันทำของมันได้. ชีวิตเป็นอนัตตาไม่ใช่ตน แต่ทำไมเป็นทุกข์ได้เล่า? เมื่อมันเป็นทุกข์ได้ มันก็ต้องรู้จักความทุกข์ แล้วมันก็ต้องรู้จักแก้ไขความทุกข์.

เหมาะๆกันเรียกว่า มันเป็นชีวิตที่ประกอบอยู่ด้วย ส่วนประกอบที่ครบถ้วน คือมีร่างกาย มีระบบประสาท มีจิตคิดนึกได้ มีสมบัติของจิตคือ สติ ปัญญา ความรู้ คุณธรรมอะไรต่างๆ ทั้งหมดนั้นต่อให้เป็นอนัตตา ให้มันเป็นอนัตตาทันไปทั้งหมด แต่มันก็มารวมกันได้, มารูสึกกันได้, มาคิดนึกได้, มาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ชีวิตก็ได้รับผล คือมีความทุกข์น้อยลง.

นี่พูดอย่างนี้ มันพูดช่วยคนโง่ ช่วยพวกคนโง่ ที่ไม่อาจเห็นว่า สิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา จึงช่วยพูดเสียแทนว่า แม้จะไม่เห็นว่าเป็นอนัตตา ก็ขอให้จัดไปในลักษณะที่ให้มันดับทุกข์ได้ ก็แล้วกัน. ถ้าคนฉลาดก็ไม่ต้องพูดอย่างนี้ เขาเห็นของเขาเองว่า ทุกอย่างมันเป็นอนัตตา เมื่อไม่ยึดถืออะไรโดยความเป็นอัตตา มันก็ไม่เกิดความทุกข์. แต่คนที่ไม่อาจจะเห็นอนัตตาได้ มันก็ปล่อยไม่ได้ ก็ต้องมีวิธีอีกอันหนึ่ง ซึ่งจะบอกเขาตรงๆว่า ต้องทำอย่างนี้ๆ อย่างนี้ๆ แล้วมันก็จะไม่มีความทุกข์, สิ่งต่างๆจะเป็นอัตตา เป็นอนัตตา ก็เหมือนกันแหละ ถ้าทำอย่างนี้แล้วไม่มีความทุกข์.

เราก็ทำชีวิตนี้ให้มีความรู้เกิดขึ้น เป็นสมบัติของชีวิต มากขึ้น ๆ; ชีวิตก็ไม่ใช่อัตตา ความรู้ก็ไม่ใช่อัตตา ความสุขความทุกข์ก็ไม่ใช่อัตตา ล้วนแต่เป็นอนัตตา แต่ถ้าเป็นความทุกข์แล้ว มันทนไม่ได้ มันทนไม่ได้ มันร้องครางอยู่นั่น. ฉะนั้นจึงต้องทำอย่าให้ต้องเป็นทุกข์ ทั้งที่มันเป็นอนัตตา; ถ้าไม่รู้เรื่องอัตตาเรื่องอนัตตา ก็รู้แต่เพียงว่า อย่าทำให้มันเป็นทุกข์ แล้วก็ทำให้มันดีขึ้น ๆ ๆ.

ชีวิต คือการลงทุนเพื่อผลอันสูงสุด

เรื่องปีใหม่นี้ อาตมาอยากจะพูดเปรียบเทียบด้วยเรื่องหัวเผือก หัวมัน หัวบุก หัวบอน หัวอะไรต่างๆ ที่เป็นหัวอยู่ใต้ดิน. มันไม่มีตัวคนหрок มันเป็นอนัตตา หัวเผือก หัวมัน หัวบอนนี้ จะเป็นอัตตาไปไม่ได้ มันเป็นอนัตตา, เป็นธาตุตามธรรมชาติ ไม่มีอัตตา ไม่มีอัตตา. แต่ทำไมมันใหญ่ขึ้นทุกปี มันดีขึ้นทุกปี มันมากขึ้นทุกปี? เพราะว่าธรรมชาติมันเป็นอย่างนั้นเอง แม้มันจะเป็นอนัตตา มันก็เจริญงอกงามขึ้นมาได้

โดยเป็นอนาคตา เจริญด้วยอนาคตาก็ได้, เจริญไปตามแบบของ
ธรรมชาติก็ได้.

หัวเผือก หัวบอน หัวมันโดยเฉพาะ ญาติโยมทั้ง
หลายเหล่านี้ รู้จักมันดี หัวมันสีม่วงที่ปลูกให้ขึ้นเร็ว เรียกว่ามัน
หอม คงจะรู้จักกันดีกว่ามันอะไร. อาตมาก็รู้จักดี เพราะเมื่อ
เด็ก ๆ ก็เคยปลูก ปลูกด้วยเสี้ยนนิดเดียว มันขึ้นหน่อไปปีหนึ่งแล้ว
ปีหลังที่ไหนดำมันกลมมันใหญ่โต ถ้าขึ้นทิ้งไว้อีกปีหนึ่ง มันใหญ่
โตเกือบจะยกไม้ไหว

ทำไมมันเป็นได้แบบนี้ ทั้งที่มันเป็นอนาคตา ไม่ใช่ตัว
ตน สัตว์ บุคคล อะไรเลย เป็นเพียงหัวมัน? นี่เพราะว่า
ธรรมชาติชีวิตนั้น มันเป็นอย่างนั่นเอง, เป็นความรู้ที่
พระพุทธเจ้าท่านตรัสสอนไว้ให้ ธรรมชาติชีวิตนี้มันมีการ
เปลี่ยนแปลงอยู่ในนั้น, และการเปลี่ยนแปลงนั้นมันเหมือนกับว่าลงทุน ที่เขาลงทุนค้า ลงทุนอะไรก็ตาม ที่เรียกว่า ลงทุน
แล้วก็ได้กำไรมามาก ๆ.

ชีวิตนี้มันก็มีลักษณะเหมือนกัน มันก็ลงทุน ที่เรียกว่า
 ฐรมาโณ (ธรรมาโณ) ทรง ดำรงชีวิตอยู่, ฐรมาโณ ทรงอยู่
 มันเป็นเรื่องลงทุนทั้งนั้นแหละ เพราะว่าการดำรงอยู่นี้ มันไม่
 ไร้สนุก มันต้องมีการต่อสู้อยู่ตลอดเวลา มันต้องหาอาหารกิน
 มันต้องต่อสู้กับอันตราย ต้องบริหาร ต้องทำอะไรอีกมากมาย
 มันจึงรอดชีวิตอยู่. ต้นไม้ก็เหมือนกัน การที่มันมีอยู่ มันก็คือ
 การต่อสู้ มันก็สำเร็จในการต่อสู้ มันรอดอยู่ได้ แล้วมันเจริญ
 เติบโตยิ่งกว่าเก่า.

ถ้าเราที่เป็นมนุษย์ต่อสู้ไม่ได้ พ่ายแพ้ เลวลงกว่าเก่า
 ก็ต้องละอายหัวเหือก หัวมัน มัน. ขอให้พุทธบริษัท ระวังข้อนี้
 ไว้ให้ดี ๆ ว่าเป็นคนทั้งที อย่าให้ละอายแก่หัวเหือก หัวมัน
 มันเลย ขอให้มันดีขึ้นทุกปี ใหญ่ขึ้นทุกปี เจริญขึ้นทุกปี
 เหมือนหัวเหือก หัวมัน เหล่านั้นเถิด.

ทีนี้ก็จะพูดเจาะจงลงอีกสักชนิดหนึ่งว่า หัวเหือก หัว
 มันมันทำอย่างไร มันจึงใหญ่ขึ้นได้ทุกปี? ก็เพราะว่าธรรมชาติ

มันก็เป็นเครื่องช่วยอยู่มากแล้ว เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ก็เติบโตได้ในทางวัตถุ ในทางรูปธรรม ซึ่งไม่เกี่ยวกับจิตใจ. พอจะสิ้นปี พอลงถึงฤดูร้อน ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดว่าสิ้นปี หัวเผือก หัวมัน มันก็เตรียมสำหรับจะเติบโต คือว่า หยุคงอก ต้นตาย เหลือแต่หัว; *ตลอดเวลาปีหนึ่ง ต้นใบของมันสะสมทุนสำรองสำหรับปีใหม่ไว้.*

อะไรที่จะเป็นเครื่องทำให้เกิดเนื้อหนังร่างกายใหม่? ส่วนใหญ่ก็เป็นน้ำตาล น้ำตาลซึ่งจะมากลายเป็นแป้ง มากลายเป็นเนื้อเลือดอย่างคนเรา. นี้ก็เหมือนกัน มันสะสมน้ำตาล สะสมไขมัน สะสมที่จะเป็นทุนสำรองไว้มาก, คือสะสมไว้หมด ไม่เอาไปถูกลูกลูกเสียที่ไหน มันก็สะสมไว้ในหัว. หัวตอนนี้เกือบจะกินไม่ได้ เพราะมันผิดธรรมชาติ มันเป็นการสะสม ส่วนที่จะประกอบให้งอกงามต่อไปเป็นหัว ที่เรียกกันว่าหัวคอย กินไม่ได้ แต่หัวคอยนั้นมันเป็นทีสะสมของสิ่งที่จะงอกงามต่อไปข้างหน้า. ฉะนั้นพอถึงฤดูร้อนมีแสงแดด มีความชื้น มีอะไรอีก มันก็งอกออกมา เป็นหน่อใหม่ เป็นต้นใหม่ ใหญ่กว่าเดิม หัวมันก็ใหญ่

กว่าเดิม. มันไม่ทำลายทุนสำรองนี้ มันก็มีทุนสำรองมากพอ ที่
จะงอกสำหรับปีใหม่นี้ใหญ่กว่าเดิม.

มนุษย์จะไม่ทำอย่างนั้น จะไม่สะสมอะไรไว้เป็นทุน
สำรอง ที่เป็นเงินเป็นทองก็เอาไปกินเหล้าเสียหมด แล้วก็เลี้ยง
ฉลองปีเก่านี้ ดูว่าทั้งหมดนั้นมันกินเหล้ากัน ใช้เงินเสียให้หมด,
หรือไปเล่นไปหัว ทำอบายมุขจนเงินจะหมด จะไม่มีเหลือ แล้ว
จะเอาอะไรไปลงทุน. บุญกุศลก็เอาไปแลกอบายมุขเสียหมด ไม่
มีเหลือสำหรับจะลงทุนต่อไป มนุษย์เลยไม่มีทุนสำรองสำหรับปี
ใหม่ ที่จะงอกงามให้ดีกว่าปีเก่า แล้วจะโทษใคร ลองคิดดู.

ช่วยบอกกันให้ดีๆ ว่า ปีใหม่นั้นมันทำให้ดีกว่าปีเก่าได้
โดยสงวนทุนสำรองไว้ให้มากพอ งอกมาปีใหม่จะใหญ่กว่าเก่า
พอปลายๆ ปีก็รวมทุนสำรองนี้ไว้ให้มากกว่าปีเก่าอีก งอกปีใหญ่
ก็ใหญ่ออกไปอีก.

นี่ชีวิตเป็นการลงทุน แม้แต่ในด้านของวัตถุ เช่น

ค้นหารากไม้แบบนี้ มันไม่มีจิตไม่มีวิญญาณอะไรที่สูงอะไร
 นัก มันก็มีความเจริญไปตามแบบวัตถุ เรียกว่ามันใหญ่กว่าเดิม
 มันดีกว่าเดิม มันมีอะไรดีกว่าเดิม แม้ในทางสวยงาม มันก็
 แปลกไปกว่าเดิม. ขอให้เรามองเห็นในข้อนี้ว่า *สิ่งที่เรียกว่าชีวิต*
นั้น มันมีลักษณะเปลี่ยนแปลงอยู่ในตัวมันเอง เป็นการ
เปลี่ยนแปลงเหมือนกับการลงทุน ให้มีผลดีขึ้นไปกว่าเดิม ยก
 ตัวอย่างเรื่องหัวเผือก หัวมัน ให้อัง ในส่วนวัตถุส่วนรูปธรรม.

พระเจ้า คือกฎของธรรมชาติ ช่วยให้นักมนุษย์ฉลาดขึ้น

ที่นี้ส่วนนามธรรม มันก็จะต้องมีลักษณะอย่างเดียวกัน
 มันมิได้สำหรับสัตว์ หรือสำหรับมนุษย์ ยิ่งปีที่ต้องยิ่งฉลาด.
 เราจะเห็นได้ว่า สัตว์เดรัจฉาน สุนัขหรือแมวเป็นต้นนี้ ถ้าอายุ
 มันมาก มันฉลาดกว่าตัวเพิ่งเกิดทั้งนั้นแหละ ไม่ว่าสัตว์อะไร
 ตัวที่อายุมากแล้วมันฉลาดทั้งนั้นแหละ ฉลาดหากิน, ฉลาดหนี
 ภัย, ฉลาดต่อสู้, ฉลาดอะไรทุกๆ อย่าง. คนก็เหมือนกัน เพราะ
 ในชีวิตนั้น มันเป็นเรื่องเพิ่มกำไร ลงทุนเพื่อเพิ่มกำไรอยู่เรื่อยไป

ฉะนั้นความฉลาดก็เกิดขึ้น. แม้ที่ไม่มีครูบาอาจารย์สอน ที่ปล่อยให้ไปตามธรรมชาติ มนุษย์ก็ฉลาดขึ้น ถ้าไม่อย่างนั้นแล้ว มนุษย์คนแรกในโลกก็จะไม่รู้อะไรที่เพิ่มไปกว่าเดิม เรียกว่าธรรมชาติมันก็สอนอยู่แล้ว สิ่งแวดล้อมรอบๆตัวเรา จะสอนให้เราฉลาดขึ้น.

ไปศึกษาเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์ ชีววิทยาของมนุษย์นี้จะพบว่า ธรรมชาติมันสอนทั้งนั้นแหละ ตั้งแต่ไม่รู้จักนุ่งผ้า. คนป่าไม่ต้องนุ่งผ้า แล้วธรรมชาติมันก็สอนให้รู้จักทำผ้าและนุ่ง และได้รับประโยชน์จากการมีผ้านุ่ง, มันสอนให้เลิกกินเนื้อดิบๆ มาเป็นเนื้อทำให้สุก แล้วมันสอนให้รู้จักทำให้อร่อย. มันก็ฉลาดขึ้นอย่างนี้ทั้งนั้น จึงรู้จักทำไร่ทำนา รู้จักประดิษฐ์นั่นนี่ กระทั่งเดี๋ยวนี้ก็รู้จักทำเครื่องจักรเครื่องกล ไปโลกพระจันทร์ก็ได้.

นี่มันมีใครมาสอน? สิ่งแวดล้อมทั้งนั้นแหละมันสอนวิชาความรู้มันเกิดขึ้นมาจากสิ่งแวดล้อม, ชีวิตจึงเหมือนกับการลงทุน ถ้าเราใช้มันให้ถูกต้อง มันจะเพิ่มกำไร ทั้งฝ่ายเนื้อหนังร่างกาย และทั้งฝ่ายจิตใจ สติปัญญา.

นี่พระเจ้าช่วยถึงขนาดนี้พระเจ้าคืออกุฏของธรรมชาติ, อาตมาหมายถึงพระเจ้าคืออกุฏของธรรมชาติ มันช่วยมนุษย์เราถึงขนาดนี้ ก็ยังมีมนุษย์เหลวไหล ช่วยตัวเองไม่ได้ เป็นมนุษย์เหลวไหลเลวทราม พุดอย่างนั้นก็จะดี ช่วยตัวเองก็ไม่ได้ แล้วต้องทนทุกข์ทรมาน อย่างที่ไม่ควรจะทนทรมาน. มันทำผิด ในลักษณะที่ไม่ควรจะทำผิด มันก็ผิด, แล้วมันก็ไม่ถูก ในที่ควรจะถูก มันจึงแกว้างไปแกว้างมา ถอยหน้าถอยหลัง, บางที่มันก็ถอยหลังมาก เช่นเดี๋ยวนี้ถอยหลังมากที่สุดในด้านจิตใจ แล้วก็ก้าวหน้ามากเกินไปในด้านวัตถุ.

มันบ้าเห็นไหม? โลกมันกำลังบ้า มันก้าวหน้ามากเกินไปในทางวัตถุ แม้จะเป็นพระเป็นเณร ก็พลอยเห่อความก้าวหน้าในทางวัตถุกับเขา อย่าว่าแต่ชาวบ้านเลย. เพราะความก้าวหน้าทางวัตถุมันมากเกินไป ในทางด้านจิตใจมันถอย บังคับกิเลสไม่ได้ มันก็ตกต่ำทางจิตใจ มีปัญหาทางจิตใจ เกิดขึ้นเป็นความทุกข์.

ถ้าท่านมีความรู้ มีการศึกษาบ้าง ก็จะรู้ว่า ในโลกนี้ ปัจจุบันนี้ คนมีความทุกข์มากกว่าโลกสมัยก่อนโน้น เมื่อยังไม่เจริญทางวัตถุ, ความทุกข์ทรมานใจของคนในโลกปัจจุบัน ที่เจริญด้วยวัตถุนี้ มีมากกว่า โลกสมัยที่ไม่เจริญด้วยวัตถุ.

เมื่อเข้าหนังสือพิมพ์ก็ลงสถิติว่า ประเทศไทยประเทศเดียว คือ ประเทศเราประเทศเดียวนี้ เป็นโรคประสาทกันหลายแสน จะขึ้นล้านแล้ว คนที่เป็นโรคประสาทเพิ่มเป็นแสนๆ จะขึ้นจำนวนล้าน. นั่นแหละความผิดทางจิตใจ ถ้าว่าคนเป็นโรคประสาทมีตั้งแสน คนเป็นโรคจิตมันก็ตั้งหมื่น แล้วบ้าก็ตั้งพันๆ.

นี่ความที่มันไม่ก้าวหน้า ชนิดที่เป็นผลเป็นกำไร ตามความมุ่งหมายของพุทธศาสนา ปีใหม่ก็เลยไม่ได้มีผลดี ไม่มีความสุขกว่าปีเก่า เพราะไปหลงเรื่องเห็นกงจักรเป็นดอกบัว, เห็นเรื่องทางวัตถุเป็นความดี เป็นความวิเศษ เรื่องทางจิตใจ เป็นเรื่องไร้สาระ, การศึกษาก็เป็นแบบดวน ไม่สอนให้เด็กๆ รู้คามที่เป็นจริง ว่าอะไรเป็นอะไร นี่สภาพปัจจุบันมันเป็นอย่างนี้.

นี่เรียกว่าปัญหาเฉพาะหน้า มันมีอยู่อย่างนี้ แล้วเราจะปีใหม่อัน
อย่างไร? นั่นคือสิ่งที่อาจมาอยากจะทำมาพูดกันในวันนี้ เพราะ
ว่าเป็นวันปีใหม่.

พุทธศาสนาก็สอนเรื่องดับทุกข์ให้ยิ่งขึ้นไป, ขอให้
ดับทุกข์ปีใหม่มากกว่าปีเก่า แล้วให้มากยิ่งขึ้นไปทุกปีๆ มัน
ก็ดับทุกข์สิ้นเชิงได้ในเวลาอันสมควร. ฉะนั้นอาจมาจึงมาบอก
เฉพาะในข้อที่ว่า ชีวิตนี้เป็นการลงทุน เพื่อได้ผลดีที่สุดใ
อนาคต นี่มันเป็นการลงทุนอยู่ในตัวมันเอง. ถ้าชีวิตของใคร
ไม่เป็นการลงทุน เพื่อผลอันเจริญอยู่ในตัวเองแล้ว ชีวิตของ
บุคคลนั้นใช้ไม่ได้ เหมือนกับตายแล้ว.

ชีวิตจะมีกำไร ถ้าเข้าใจกฎของธรรมชาติ

ฉะนั้นขอให้มันมีความเจริญยิ่งขึ้นทุกปีๆ ปีใหม่นี้
ต้องดีกว่าปีเก่า ทางร่างกายก็สบายดี ทางจิตใจก็สบายดี; ถ้า
ทางร่างกายมันจะเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ ทางจิตใจก็ไม่

เป็นทุกข์ ไม่เป็นทุกข์. ฉะนั้นเราไม่เป็นทุกข์ไม่ว่าโลกนี้มันจะ
 แดกระเบิดไปด้วยปรมาณู ก็ตามใจมันซิ จิตใจของเราจะไม่
 เป็นทุกข์ ร่างกายจะเป็นอย่างไร จิตใจก็จะไม่เป็นทุกข์
 เพราะรู้จักดำรงจิตไว้ว่า ต้องไม่เป็นทุกข์.

ไอ้ความทุกข์นั้น ถ้าไปดูเป็นความทุกข์ มันก็เป็นตัว
 คนของความทุกข์ขึ้นมา; แต่ถ้าอาศัยสติปัญญาของพระพุทธเจ้า
 แล้วไปดูที่ความทุกข์ มันจะเห็นว่า ไอ้มันเป็นความรู้สึกของ
 ระบบประสาทเท่านั้น, ระบบประสาทที่สำหรับรู้สึก ทางตา ทางหู
 ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เมื่อมีอะไรไปกระทบให้รู้สึก
 อย่างไร มันก็รู้สึกอย่างนั้น คือมันทำหน้าที่สนองออกมาอย่างนั้น,
 เรียกว่ามันเป็นความรู้สึกของระบบประสาท มันมีเท่านั้นเอง
 ไม่ได้มีความทุกข์ มีตัวทุกข์ ที่เป็นตัวเป็นคนอะไรที่ไหน มัน
 เป็นเพียงความรู้สึกของระบบประสาท ที่ตอบสนองต่อสิ่งที่
 เข้าไปกระทบ.

เช่น เมื่อมีอะไรมาทำให้เจ็บ กัดเจ็บ เราก็ไปเรียกมัน

ว่าความเจ็บ เรามั่นใจเอง ไปเรียกมันว่าความเจ็บ มันก็เจ็บซิ. ถ้าเราไปมองว่า โอ้! มันความรู้สึกของระบบประสาทกลุ่มหนึ่ง เท่านั้นแหละ, มองดูว่า โอ้! นี่มันความรู้สึกของระบบประสาท เท่านั้นหนอ เท่านั้นหนอ ไม่ใช่ความเจ็บ ไม่ใช่มีตัวใครเจ็บ ไม่ใช่ความเจ็บของใคร, เห็นแต่ว่ามันเป็นการตอบสนองของระบบประสาท รู้สึกขึ้นมาอย่างนั้นที่ตรงนั้น คุณมันไปอย่างนี้ คุณมันไปอย่างนี้ เคี้ยวมันก็จะหมดความหมายที่ว่าเจ็บ มันจะทนได้ จนไม่ต้องทน.

พระอริยเจ้าท่านข่มความเจ็บปวดทั้งหลาย ด้วยการมองเห็นเป็นธรรมชาติ เป็นอนัตตา เช่นนี้ทั้งนั้นแหละ จึงข่มความเจ็บได้. *อย่าดูเป็นความเจ็บ เป็นความไข้ เป็นความตาย เป็นความอะไร; ดูเป็นความเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ ตามกฎของธรรมชาติ เท่านั้นหนอ เท่านั้นหนอ เท่านั้นหนอ.* ก็ไม่มีปัญหาถึงกับว่ากูเจ็บ กูจะตายแล้ว, กลัวจนเป็นโรคประสาท กลัวจนเป็นบ้า, คิดไว้ล่วงหน้าจนได้เป็นโรคประสาท เรื่องยังไม่มียกทัพ. นี่คือการไม่ก้าวหน้าของผู้ที่ไม่รู้เรื่องอะไร คือไม่รู้ธรรมชาติ.

ถ้าเราจะให้จิตใจก้าวหน้า แล้วรีบศึกษาในข้อนี้ คือ ข้อที่มันมีแต่ธรรมชาติ เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ อย่าเอามาเป็นตัวตน ให้เกิดความทุกข์เลย. ความยากจนก็ดูเถอะ มันเป็นอย่างนั้นเอง ถ้าไม่ชอบก็แก้ไขอย่างนี้ซิ อย่างนี้เอง; มันมีอีกส่วนหนึ่งว่า อย่างนั้นเองทำให้จน อย่างนั้นเองที่ทำให้ไม่จน ก็รู้จักว่ามันเป็นอย่างไร มันจึงได้เป็นอย่างที่เราสम्मติเรียกกันว่า ยากจน, มันเป็นความเปลี่ยนแปลง ที่เป็นผลของการประพุดติ กระทำไม่ถูกต้อง ประพุดติกระทำไม่ถูกต้องมันก็ไม่ยากจน. แล้วมันก็จนได้ทั้งที่เป็นอนาคตา หายจนพ้นจากความจนได้ทั้งที่เป็นอนาคตา เป็นเพียงว่าสักว่าธรรมชาติ ที่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติเท่านั้น.

นี่เราไม่ร่วมมือกับธรรมชาติ เราก็เลยทำผิดพลาด แทนที่จะได้เป็นกำไรขึ้นมา มันกลายเป็นไม่ได้ แล้วมันกลับขาดทุน ทำให้ปีใหม่ไม่ดีกว่าปีเก่า บางทีก็ปีใหม่นี้กลับเลวกว่าปีเก่า. ฉะนั้นคนนั้นมันก็ต้องเลวลงๆ แล้วก็ไปเลวที่สุดเอาชาติสุดท้าย ที่มันจะตาย มันก็มี, มันไปเลวลงๆถึงที่สุด มันเลวที่สุดแล้ว. นี้

เรียกว่าผิดหมด ผิดหมดแล้ว ผิดหลักของธรรมชาติ ที่ต้องการให้ชีวิตนี้เจริญงอกงาม ถึงที่สุดที่ชีวิตมันจะอำนวยให้ได้.

เอาละ ทีนี้จะพูดเรื่องธรรมะบ้าง พูดเรื่องปีใหม่มาน่าพอสมควรแล้ว พูดเรื่องธรรมะที. มันก็สรุปในหลักที่ว่า โดยหลักของธรรมะเขาสอนว่า *ชีวิตนี้มันเป็นการลงทุนอยู่ในตัวมันเอง ให้เจริญงอกงามก้าวหน้าทั้งสองฝ่ายควบคู่กันไป คือฝ่ายร่างกาย และฝ่ายจิตใจหรือสติปัญญา.*

ฝ่ายร่างกายนั้น แยกออกไปเป็นฝ่ายวัตถุล้วนๆ ที่ไม่ใช่ร่างกายของมนุษย์ ก็ให้เจริญ, ที่เป็นร่างกายของมนุษย์ ก็ให้เจริญ, นี้เรียกว่าฝ่ายวัตถุ.

ทีนี้ฝ่ายจิตใจ ก็แยกออกไปเป็นฝ่ายจิตล้วนๆ ก็ให้จิตมันมีสมรรถภาพ เข้มแข็งยิ่งขึ้น นี้ส่วนจิต.

แล้วส่วนสติปัญญา ซึ่งเป็นสมบัติของจิตก็ให้เจริญ ให้จิตมันมีสติปัญญามาก ให้มันมีคุณสมบัติมาก มีความถูกต้องมาก ก็เรียกว่า ทางจิตมันก็เจริญ.

ถ้าเราร่วมมือกับธรรมชาติถูกต้อง มันจะมีความเจริญ
 อย่างนี้ และมนุษย์ที่เป็นมนุษย์จริง ต้องเจริญได้อย่างนี้. ถ้า
 เจริญไม่ได้แบบนี้ มันก็ไม่ใช่มนุษย์จริง ที่เราจะเรียกว่าเป็น
 แต่เพียงคน เป็นคนเท่านั้น เกิดมาเป็นคนเท่านั้น. ตาม
 ธรรมชาติเป็นได้แต่เพียงคนเท่านั้น จนกว่าจะมีความเจริญ
 ทางกายทางใจ สูงขึ้นมา นี่จึงจะเรียกว่ามนุษย์ เพราะมนุษย์
 แปลว่ามีจิตใจสูง มีตัวตนสูง มีอะไรมันสูง. ก็ให้ทำในลักษณะที่
 มันสูงซิ มันจะได้เป็นมนุษย์. แล้วก็ไม่ใช่ทำเองล้วนๆ ไม่ใช่
 สามารถจะทำเองได้ล้วนๆ มันจะต้องร่วมมือกับธรรมชาติ.

ส่วนธรรมชาติมันก็มีลักษณะอย่างนั้นอยู่แล้ว ทาง
 ฝ่ายร่างกาย ธรรมชาติก็ให้มีความเจริญอยู่แล้ว. ทางจิตใจ
 ธรรมชาติก็ช่วยสนับสนุนให้เจริญอยู่แล้ว. เรามันไม่เห็นเอง มัน
 ถือเอาประโยชน์อันนี้ไม่ได้ จึงมาพูดกันเสียใหม่ว่าขอให้มองเห็นว่า
 ชีวิตโดยแท้ตามธรรมชาติ เป็นสิ่งเสมือนการลงทุน, มันจะเอา
 สิ่งแวดล้อมทั้งหลาย รอบๆตัวมาเป็นเครื่องลงทุน แล้วมันก็ได้
 ผลสูงขึ้นไป สูงขึ้นไป นี่เรียกว่ามันเจริญ มันมีกำไร. สำหรับ

เนื้อหนังร่างกายของเรา มันก็เจริญขึ้น จนทำงานได้มากกว่าลูกแดงๆ ลูกเด็กๆ, จิตใจของเราก็เจริญ จนคิดอะไรได้มากกว่าลูกเด็กๆ. ขอให้เป็นอย่างนี้ ที่ถูกต้อง เป็นที่ถูกต้อง ที่ถูกต้อง ไปจบผลสุดท้ายของความเจริญ.

ตัวอย่างของการลงทุนที่ยังไม่จบ

นี่ก็เล่าเรื่อง ชีวิตเป็นการลงทุน ตามที่แสดงไว้ในบาลี คือว่าในประเทศอินเดียก่อนพุทธกาล หรือสมัยพุทธกาลก็เหมือนกัน มนุษย์เขาก็มีขนบประเพณีวัฒนธรรม ที่ถือกันของมนุษย์ทั่วไปว่า มนุษย์มันจะต้องดีขึ้นๆ จนถึงเรียกว่าดีที่สุดแล้วพอใจแล้ว ก็ได้สบายใจ.

มนุษย์ส่วนมากก็รู้แต่เพียงว่า เราขยันขันแข็ง ประพฤติตัวดีตั้งแต่เด็กๆ วัยรุ่นหนุ่มสาว, เราทำการทำงาน ประกอบการงาน ทำไร่นานา. ถ้าเป็นสมัยพุทธกาล ในอินเดียก็เรื่องทำนายนั่นแหละมันขึ้นชื่อ มีวัวมาก มีนามาก ทำนามาก ก็

ร่ำรวยจนเป็นเศรษฐีคหบดี มีทรัพย์สมบัติที่เก็บไว้มาก; แล้วคนนั้นก็สบาย ไม่ต้องทำอะไรก็ได้ เป็นคนแก่ที่สบาย เขาก็จัดตัวเองว่า นี่แหละถึงที่สุดแห่งชีวิตแล้ว ถึงที่สุดแห่งการพัฒนาชีวิตแล้ว เขาถือกันอย่างนี้.

ลักษณะอย่างนี้ก็มาถึงประเทศไทย ปู่ ย่า ตา ยาย ของเราก็เคยถือหลักอย่างนี้ ว่าทำๆ ทำๆ ให้มันพอ ให้มันเต็ม จนไม่ต้องทำ แล้วก็หยุดกันที เป็นคนถึงที่สุดแล้ว นั้นมันก็ถูก แต่มันถึงที่สุดฝ่ายด้านร่างกาย.

นี่วันหนึ่ง พระพุทธเจ้าท่านประทับนั่งอยู่ในป่าแห่งหนึ่ง ก็มีคหบดีคนหนึ่ง ชื่อ โปดลียะ ตามชื่อพระสูตร; ใครมีพระไตรปิฎกก็ไปอ่านดูเอง แต่ถ้าอ่านไม่รู้เรื่อง อย่างมาโทษอาตมาก็แล้วกัน. คหบดีคนนั้น เขาถือตัวว่า เขาถึงที่สุดแห่งความเจริญของชีวิต เรียกเป็นบาลีว่า โวหารสมุจเฉท (โวหาระสมุจเฉทะ) ถึงความสิ้นสุดแห่งโวหาระ คือการลงทุน ประกอบการทำมาหากิน คำขายให้ร่ำให้รวย; เขาก็วางภูมิฐาน เป็นผู้ถึงที่สุด

แห่งชีวิตแล้ว. เผอิญเขาไม่ต้องทำอะไร เขาก็เที่ยวตามสบาย
 มุ่งห่มดี สวมรองเท้าเสียโก้ ถิ่นรมเสียโก้ เดินเข้าไปทางที่
 พระพุทธเจ้าประทับอยู่ในราวป่านั้น ก็เกิดไปพบกันเข้า.

พระพุทธเจ้าท่านก็ทัก ว่า *อ้าว มาแล้วคหบดี เชิญนั่ง
 ชี ที่นี่, ท่านทักว่า คหบดีมาแล้ว เชิญนั่ง.*

นายคนนี่เขาก็โกรธพระพุทธเจ้าว่า เรียกเขาว่า คหบดี.
*คหบดีคือคนที่กำลังงเงิน กำลังหลงเงิน กำลังหลงการงาน ทำ
 งานอยู่ตัวเป็นเกลียว ไม่ประสบความสำเร็จถึงที่สุด, เป็นเพียง
 เศรษฐี เป็นเพียงคหบดีนี้ มันยังไม่ถึงที่สุด แม้ชาวบ้านจะว่าถึง
 ที่สุด ก็เป็นเรื่องชาวบ้าน แต่ในทางธรรม ไม่ถือว่าถึงที่สุด; แต่
 เขาเอาคำว่าถึงที่สุดไปใช้ เขาไม่ให้จัดเขาว่า เป็นคนรวย หรือ
 เป็นนายทุน หรือเป็นคหบดีท่านองนั้น. เมื่อพระพุทธเจ้าไปทัก
 เขา อ้าว คหบดีมาแล้ว เชิญนั่งนี้ เขาโกรธว่าถูกเขา ควรจะ
 เรียกเขาว่า เป็นผู้สำเร็จกิจของมนุษย์แล้ว มากกว่าจะไปเรียกว่า
 คหบดี. พระพุทธเจ้าชวนสองครั้ง ก็ไม่นั่ง ยิ่งโกรธมากขึ้น, ชวน
 ครั้งที่สาม เขาจึงว่าไม่เอาแล้ว มาเรียกเราว่าคหบดี *เราไม่ใช่คหบดี
 เราเป็นผู้ที่ เป็นโฆหารสมุจเฉโท คือจบสุดแห่งโฆหาร การลงทุน**

แห่งชีวิต ความเป็นไปในชีวิตนี้ มันจบแล้ว มันเหนือคหบดี
เหนือเศรษฐี เหนืออะไรแล้ว.

พระพุทธเจ้าท่านบอกว่า *ไม่ ไม่ ไม่ ไม่ใช่อย่างนั้น*
อะไรๆมันก็คือยังเป็นคหบดีอยู่. ท่านว่าพ้นแล้วนั้น พ้นอย่างไร?

นายคนนี่เขาก็บอกว่า เต็มวันเข้าพเจ้าได้ยกวัว ควาย
ไร นา ทรัพย์สมบัติ เงินทอง ข้าวของ ให้ลูกให้หลานหมดแล้ว
ตัวเองไม่มีอะไรแล้ว มีแต่ข้าวกินวันละหน่อย ผ้าปิดกายบ้าง
เท่านั้นก็พอแล้ว ไม่มีทรัพย์สมบัติอะไร ไม่เกี่ยวข้องกับอะไร ไม่
ยึดถืออะไร ไม่หลงใหลอะไร, นี่ จบแล้วอย่างนี้.

พระพุทธเจ้าท่านก็ว่า *นั่นมันก็เรื่องของท่าน แต่ใน*
อริยวินัยเขาไม่ได้จบกันอย่างนั้นหรอก เพียงเท่านั้นยังไม่จบ.

นายคนนี่ก็ขอร้องให้พระพุทธเจ้าช่วยแสดงว่า ถ้าจะ
จบกันจริงๆ ในแบบอริยวินัยนี้จบอย่างไร. พระพุทธเจ้าก็แสดง
อาการที่เรียกว่า จบตามแบบของพระอริยเจ้าให้ฟัง.

หลักปฏิบัติเพื่อเลื่อนชั้นของชีวิต

นี่เป็นหลักที่แสดงให้เราเห็นได้ชัดว่า มีแนวปฏิบัติกันอย่างไร; คือให้รู้ว่าเพียงแต่มีเงินมีทองมีหลักทรัพย์ นอนกินก็ได้ นี่ยังไม่จบหรอก มันต้องมีจิตใจที่จบด้วย, มีการกระทำทางกายทางวาจาทางจิตใจที่จบด้วย. ฉะนั้นเราถือเอาความแนวที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่นายคนนี่ว่า จะจบกันอย่างไร, มนุษย์จะจบความเป็นมนุษย์กันอย่างไร.

ธรรม 8 ประการ เครื่องวัดความดีของมนุษย์

ท่านแสดงขั้นแรกสุดก็ว่า พ้นจากความมีปาณาติบาต, เอาความไม่มีปาณาติบาตมาเป็นหลักวัด ว่าเดี๋ยวนี้ เราไม่มีการกระทำปาณาติบาต, ไม่มีการกระทำอทินนาทาน, ไม่พูดคำเท็จ มีแต่วาจาสัตย์, ไม่พูดส่อเสียดให้คนแตกกัน, ไม่โลภด้วยความกำหนดในทรัพย์สมบัติ, ไม่โกรธเพราะถูกนิทา, ไม่แค้นใจเพราะความโกรธ, ไม่มีอติมานะ ยกตนวัดผู้อื่น.

ท่านครัสไว้ 8 ข้อเรียกว่า ไวหาระสมุจเฉตะ, เป็น
 ธรรมะ 8 ประการ ที่ไม่ได้เอามาสอนในหลักสูตรนักธรรม หรือ
 ไม่ได้เอามาพูดจา บางทีจะไม่มีใครเคยเอามาเทศน์ด้วยซ้ำไป ว่า
 แปลประการที่จะเป็นเครื่องวัดว่า มนุษย์คนหนึ่งในโลก เขาจบ
 การบำเพ็ญความดีของมนุษย์ ด้วยเครื่องวัดอย่างไร.

แม้จะมีเงินมีทองล้านฟ้า เป็นมหาเศรษฐี แต่ถ้ายังม
 การกระทำใดๆที่เป็น*ปาณาติบาต* ทำให้สัตว์ตายอยู่แล้ว มันใช้
 ไม่ได้.

จะเป็นมหาเศรษฐีอะไรก็ตาม ถ้ายัง*อทินนาทาน* ยัง
 ดูดซึมดูดซับเอาทรัพย์สินสมบัติของคนอื่น มาเป็นของตนอยู่ นี้ยัง
 เป็น*อทินนาทาน* ยังใช้ไม่ได้. ฉะนั้นพวกนายทุนทั้งหลาย จึง
 เป็นผู้ถึงที่สุดแห่งชีวิตมนุษย์ไม่ได้ เพราะยังมี*ปาณาติบาต* ยังมี
อทินนาทาน.

และเพราะยังมี*มุสาวาท* ยังหลอกลวงด้วยวิธีนั้นวิธีนี้
 เพื่อเอาทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่นมาเป็นของตน. เช่น ขายอบายมุข
 ขายเครื่องมือแห่งอบายมุข มันก็คือหลอกเขา นี่มันไม่เป็นผู้ที่ถึง
 ที่สุดของความเป็นมนุษย์.

แล้วยังมีปีศาจวาท ทำให้คนแตกกัน เพราะการที่ใครเกิดแตกกันนั้น มันเพิ่มความร้ายร้ายให้แก่เขา呢, ถ้าใครมันแตกกัน เขาเป็นผู้ได้ประโยชน์; ฉะนั้นถ้าเขายังพูดให้คนแตกกันอยู่ในโลก นี้เรียกว่ามันยังไม่ถึงที่สุด.

แล้วเขาโลกด้วยความกำหนด พอใจในทรัพย์สมบัติ วัตถุที่มี เขายังกำหนดยินดีในทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ นี้ไม่ได้หรรษาให้รวยวิเศษมาเท่าไร มันก็ถึงที่สุดของมนุษย์ไม่ได้.

แล้วยังโกรธเมื่อถูกนินทานี้ ก็ตัวอย่างนายคนนี้ เพียงแต่พระพุทธเจ้าเรียกเขาว่า คหบดี เขายังโกรธ, ไม่ถึงกับนินทาว่าร้าย เรียกว่าคหบดีเขายังโกรธ, ถ้าพูดร้ายกว่านั้น เขาก็โกรธมากกว่านั้น เขาจึงยังไม่ใช่ว่าถึงที่สุดแห่งความเป็นมนุษย์.

แล้วเขายังวัดตัวเอง วัดผู้อื่น, อดิมานะนี้แปลว่าคูหมิ่นท่าน เพราะมันวัดตัวเองไว้ในระดับหนึ่ง วัดผู้อื่นไว้ในระดับหนึ่ง ก็เห็นว่าดีกว่า เลวกว่า เสมอกัน อะไรอยู่เรื่อยไป. ยังมีจิตอย่างนี้อยู่ ก็ไม่เป็นได้ ไม่เป็นมนุษย์ที่ถึงที่สุดของคุณธรรมของมนุษย์ ต้องไม่มี 8 อย่างนี้.

นายคนนี้ก็ชักจะรู้สึกแล้วว่าตัวเองไม่มีคุณสมบัติพอที่จะเรียกตัวเองว่า ถึงที่สุดแห่งโหวหาระ คือการลงทุนเพื่อทำความดี. ที่นี้พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสว่า นี่พูดกันแต่ย่อ ๆ นะ พูดเท่านั้นย่อ ๆ นะ. เขาเลยที่ว่าอย่างนั้นช่วยพูดให้พิศดาร ให้เต็มที่ซึ่งก็อธิบายออกไปอีกหน่อยหนึ่งว่า:

อริยสาวกในพุทธศาสนานี้ เขามองเห็นชัด ว่า ปาณาติบาต อทินนาทาน มุสาวาท นี่มันเป็นอย่างไร. อันนี้มันมีมูลมาจากสังโยชน์ ก็เลสประเภทเครื่องผูกพัน ยึดมันถึดมัน แล้วจึงทำปาณาติบาต, ทำอทินนาทาน, พูดเท็จ, พูดส่อเสียด, โลกจัด, โกรธเมื่อถูกนินทา, แค้นใจเมื่อมีความโกรธ, แล้วก็ดูหมิ่นท่าน.

ที่นี้คนคนนี้ เต็มขั้นนี้มารู้ดีแล้ว โอ! นี่มันเรื่องเลวที่สุดจนถึงกับว่า เราก็คควรติเตียนตัวเราไว้, แล้วผู้รู้เขาใคร่ครวญแล้ว เขาจะไม่ติเตียนเราอย่างไรเล่า.

อริยสาวกเขามองเห็นอย่างนี้ เขาเกลียดระอาต่อสิ่ง 8 อย่างนั้น, แล้วเขามองเห็นว่า ถ้าตายไปมันก็ไปทุกติ อยู่ที่นี้ก็มีว

แต่ติเตียนตนเอง ผู้อื่นติเตียนอยู่อย่างนั้น.

แล้วอริยสาวกนั้นก็เห็นชัดว่า ใ้หน้เองเป็นสังโยชน์, ใ้หน้เองก็เป็นนิรวณั เป็นสังโยชน์ คือผูกพันไว้กับความทุกขั, เป็นนิรวณั คือกัันไว้ไม่ให้หลุดพัน, ความผิด 8 ประการนั้นมัน กัันเราไว้ ไม่ให้เราหลุดไปหานิพพาน ผูกพันไว้กับความทุกขั,

อริยสาวกจึงพยายามทุกอย่างทุกประการ ที่จะละเสีย ซึ่งธรรมผิด ๆ 8 ประการนี้ ด้วยธรรมที่ตรงกันข้ามอีก 8 ประการ. เมื่อเขาทำได้อย่างนี้ เขาก็ดีจริง เขาก็เป็นคนดีจริง รวยก็รวยแล้ว แล้วดีด้วยคุณธรรมอีก เขาก็ประสบความสำเร็จ ในโลกนี้. อย่างน้อยที่สุดเขาก็จะต้องบริบูรณัด้วยทรัพย์ ด้วย อำนาจด้วยวาสนาอะไร ๆ ซึ่งจะเป็นทางมาแห่งความสุขอย่าง วัคฤคือกามารมณั.

ที่นี้ผู้ที่มีสติปัญญาอย่างนี้ เขาก็ได้เสวยกามารมณั ซึ่ง เขาจะเอาอย่างไรก็ได้ เพราะเขาเป็นผู้ที่มั่งมี และมีคุณธรรม มี เกียรติยศชื่อเสียง คนนับหน้าถือตา. ที่นี้พอเขาไปบริโภค

กามารมณ์เข้า อริยสาวกนี่ก็เกิดความรู้สึกต่อไปว่า กามารมณ์นี้เป็นสิ่งเลวร้ายยิ่งกว่าสิ่งใด จึงมีอุปมาเปรียบไว้หลายประการด้วยกันว่า:

โทษของกามารมณ์

กามารมณ์นี้เปรียบด้วยท่อนกระดูก ท่อนกระดูกในโรงฆ่าสัตว์ ที่เขาแยกคัดไว้เหลือแต่กระดูก เขาซื้อไปให้สุนัขกิน มันไม่มีเนื้อเลย มันมีคราบโลหิตติดอยู่บ้าง สุนัขมันจะกัดแทะเท่าไร มันก็ไม่หายหิว แล้วมันก็ลำบากมาก. กามารมณ์นี้เท่าไรๆ มันก็ไม่หายหิว แล้วมันก็มีความลำบากอยู่ตลอดเวลา, อร่อยเหมือนกับสุนัขกัดแทะกระดูก อร่อยจริงเหมือนกัน แต่ไม่สนองความหิวได้ มันก็หิวเรื่อยไป กามารมณ์อุปมาเหมือนท่อนกระดูก.

กามารมณ์อุปมาเหมือนชิ้นเนื้อ ที่นกตัวหนึ่งคาบอยู่, นกตัวหนึ่งคาบชิ้นเนื้ออยู่ นกตัวอื่นก็ไล่ตาม เพื่อจะแย่งเอาชิ้นเนื้อในปากนกตัวนั้น เป็นอีกาบ้าง เป็นนกแร้งบ้าง, เป็นนก

ตะกรุมบ้าง; ที่เห็นง่ายๆ แถวนี่ ก็พอไก่อตัวหนึ่งมันได้แมลงตัวหนึ่งคาบอยู่ ไก่อตัวอื่นก็มารุมชิง วิ่งหนีเกือบตาย บางทีเพื่อนก็แย่งเอาไปกินเสีย. กามารมณมันเหมือนอย่างนั้น เมื่อมีผู้ใดถือกามารมณอยู่ จะมีผู้แย่ง เราจึงได้เห็นการฆ่าตัวตายไม่รู้จักสิ้นสุด เพราะชื้อแย่งกามารมณจากกันและกัน; ดังนั้นท่านจึงเปรียบเทียบว่ากามารมณเหมือนกับชิ้นเนื้อในปากนกที่มันกตทั้งหลายคอยแย่ง.

ที่นี้ก็เปรียบข้อถัดไปว่า กามารมณเปรียบเหมือนคบเพลิงทำด้วยหญ้าแห้ง แล้วถือไปทวนลม, นี้พอจะหลับตาเห็นภาพ เอาใบไม้แห้งๆ เอาหญ้าแห้งๆ ทำเป็นคบจุดถือส่องแล้วถือไปทวนลม ที่นี้ไฟมันก็ลามคบมาไหม้มือ. กามารมณก็เป็นอย่างนั้น มันให้ผลเป็นอย่างนั้น มันไหลมาไหม้มือคนที่ป็นเจ้าของ.

กามารมณเหมือนกับหลุมถ่านเพลิง ที่ใหญ่ ที่ลึก ที่เต็มไปด้วยไฟอย่างแรง; ไปยืนดูที่ปากหลุม แล้วเรารู้สึกกลัวเท่าไร. ผู้ที่เห็นภัยในกามารมณ ก็จะรู้สึกเหมือนกับการไปยืนอยู่ริมหลุมถ่านเพลิง ถ้าตกลงไปก็ได้เป็นควันไปเลยเท่านั้นแหละ ไม่มีอะไรเหลือ มันน่ากลัวอย่างนี้.

ต่อไปก็ว่า กามารมณ์นี้มันเหมือนกับของในฝัน สนุกสนาน ยินดีปรีดา เมื่อกำลังฝันอยู่ พอตื่นจากฝันไม่รู้ไปไหนหมด, นี่กามารมณ์มีลักษณะอย่างนี้.

กามารมณ์เหมือนกับของยิมของผู้อื่นมาชั่วคราว เหมือนกับบริโภครของยิมนั้นแหละ มันก็ไม่ให้ความรู้สึกถึงที่สุดได้ แล้วไม่เท่าไรก็ต้องคืนเจ้าของ, นี่กามารมณ์มีลักษณะอย่างนี้.

กามารมณ์นี้เหมือนกับผลไม้สุก ก็เป็นเหตุให้ต้นต้องตาย คือผลไม้มันสุกเต็มต้น คนเขามาเห็นเข้า เขาก็ต้องการผล เขาขึ้นไม่ได้ เขาก็โค่นต้น เพื่อเอาผลไม้ นั้น, กามารมณ์ก็มีอุปมาอย่างนั้น เมื่อมันถึงที่สุดเข้าแล้ว มันจะทำลายเจ้าของ.

อริยสาวกประสบความสำเร็จ เรื่องสร้างทรัพย์สมบัติ เกียรติยศชื่อเสียง บริโภคกามารมณ์อยู่ ก็รู้สึกต่อกามารมณ์อย่างนี้ อริยสาวกนั้นก็ไม่วุ่นหลงในกามารมณ์นั้น, นี่เป็นการเลื่อนชั้นชีวิต ที่สูงขึ้นไปในทางธรรมอีกระยะหนึ่ง.

การลงทุนสิ้นสุดเมื่อเป็นพระอรหันต์

ทีนี้เขาก็มารู้สึกต่อไปถึงว่า อารมณ์ทางกามารมณ์นี้ มันก็มีผลอย่างนี้ เป็นของหลอก แม้ว่าเราจะเฉยได้ มันก็ยังเป็นความเฉยที่รบกวนอยู่นั่นแหละ. กามารมณ์ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เสวยแล้ว เกสียดขังแล้ว แม้จะเฉยได้ มันก็ไม่ใช่ความเฉยที่สงบว่างับ บาลีเรียกชนิดที่แปลกหู เขาเรียกว่า นานัตตตาอุเบกขา อุเบกขาชนิดที่มีอารมณ์ต่าง ๆ แม้จะเป็นอุเบกขา มันก็ไม่เฉยจริง.

เขาก็รู้ไกลไปถึงว่า ใช้อารมณ์เหล่านั้น แม้จะให้เกิดอุเบกขา เป็นเคหสิตอุเบกขา ก็ไม่ใช่อุเบกขาจริง อุเบกขา หลอก ๆ; ฉะนั้นเขาจึงหันไปหาอุเบกขาอารมณ์เดียว คืออุเบกขาที่เกิดจากสมาธิ จากญาณ จากวิปัสสนา เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาแล้ว อุเบกขา นี้ก็เรียกว่า เอกัคคตาอุเบกขา.

ทำไมจะต้องผ่านไปตามลำดับ? เพราะถ้าไม่ผ่านมันไม่เห็น ไม่เคยกินมันไม่รู้สึกหรอก เพราะฉะนั้นบุคคลนี้เขาผ่าน

การงานมาได้กามารมณ์ ผ่านกามารมณ์มาได้ความรู้สึกเหนือ
 กามารมณ์ ไม่ยินดีต่อกามารมณ์ ก็ยังเห็นว่าไม่เท่าไร ความไม่
 ยินดีความเจยนี้ ยังไม่เท่าไร. เขาเลื่อนความยินดีในความวาง
 เจยในชั้นสมาธิ ในชั้นวิปัสสนา ในที่สุดเขาก็ได้ญาณในวิปัสสนา
 จนถึงอัสวักขยญาณ.

พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า นี่ถึงที่สุดแล้วโดยประการทั้ง
 ปวงแล้ว จบหมดโดยประการทั้งปวงแล้ว โวหารสมุจเฉโต
 ความสิ้นสุดแห่งการลงทุน จบเพียงเท่านั้น; การลงทุนในชีวิต
 ลงทุน ลงทุนมาถึงอัสวักขยญาณนี้ จบ เป็นการสิ้นสุดแห่ง
 การลงทุนจริง.

ทีนี้ท่านย้อนถามคล้ายกับหยอกเล่นว่า ยังไงคบคิด
 ท่านมีความสุดจบแห่งการลงทุนชนิดนี้บ้างไหม?

นายคนนี่เขาก็ละอาย เพราะเขาก็จบแล้ว ไม่ต้องทำ
 มาหากิน เทียวสบายเท่านั้นเอง แต่ยังมีอะไรๆ อยู่ในนั้นหลาย
 อย่าง: ถ้าใครนินทาเขาก็โกรธ, เขาก็ยกตนข่มท่าน. เขาก็รู้สึก
 สลดสังเวชว่า เราไม่มีความถึงที่สุดแห่งการลงทุน ก็ขอโทษ
 พระพุทธเจ้า, แล้วบอกว่า เขาได้รับคำสั่งสอนจากเดียรถีย์อื่น

พวกอื่นสอนเขาอย่างนั้นทั้งนั้น ไม่ได้สอนอย่างนี้เลย เดี่ยวนี้ก็ขอถือพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ แสดงตนเป็นอุบาสกในพระพุทธศาสนา.

นี่คือเรื่องราวของการแสดงให้เห็นว่า ชีวิตเป็นการลงทุน, คนเขาก็เข้าใจว่า เขาก็ได้ถึงที่สุดแห่งการลงทุน เช่นนายคนนี้ เขามาอวดกับพระพุทธเจ้า. พระพุทธเจ้าก็แสดงให้เห็นว่า โอ้! ถึงที่สุดแห่งการลงทุนนั้น มันไม่ใช่เพียงเท่านี้ อย่างนี้เด็กอมมือ. มันต้องไปเป็นลำดับ จนได้ผลเป็นกามารมณ์ แล้วเห็นกามารมณ์เป็นของหลอกของลวง ของมีพิษร้าย, แม้อุเบกขาต่อกามารมณ์ ก็ยังเป็นของเด็กเล่น ต้องอุเบกขาให้สูงขึ้นไปกว่านั้น คือ อุเบกขาของสมาธิและวิปัสสนา มาถึงขั้นนี้แล้วก็บรรลุนิพพาน เป็นเครื่องสิ้นอาสวะ. นี่แหละจุดจบของการลงทุนของชีวิต นี่มีพระบาลีกล่าวไว้อย่างนี้.

พวกเราจะได้ หรือไม่ได้มัน อาตมาไม่ได้ยืนยัน, ไม่ได้ต้องการให้มองว่าทำได้หรือไม่ได้ แต่ต้องการที่จะให้รู้ว่า มันมีอยู่อย่างนั้นะ ใครจะทำได้หรือทำไม่ได้ก็แล้วแต่, ใครอยาก

จะทำ หรือไม่อยากจะทำก็แล้วแต่ แต่ว่าธรรมะของพระพุทธเจ้า ท่านมีหลักอย่างนี้ ท่านแสดงไว้อย่างนี้. แสดงให้เห็นว่า ชีวิตนี้เป็นวัฏหาระ คือการลงทุนเพื่อประโยชน์ที่สูงขึ้นไป แล้วก็ได้กำไรสูงขึ้นไป สูงขึ้นไป แล้วก็จนถึงที่สุด คือเป็นพระอรหันต์.

นายคนนี่เขาเอาแต่เรื่องทางวัตถุเป็นหลัก เขาก็ถือว่าเขาถึงที่สุดแล้ว เพราะว่าเดี๋ยวนี้ เขาไม่ต้องทำอะไรแล้ว ในโลกนี้ในบ้านนี้; แต่เขายังมีอะไรที่มีใช้ถึงที่สุดอยู่หลายอย่าง ก็คืออย่างที่ว่าพระพุทธเจ้าท่านตรัส เขายังยินดีในทรัพย์สมบัติ, ยังพอใจในกามารมณ์, ใครทักหน่อยก็โกรธ ใครว่าหน่อยก็โกรธ, ใครนินทาก็โกรธ อย่างนี้ไม่ได้.

ฉะนั้นขอให้พวกเราทั้งหลายทุกคนนี้ให้ ช่วยจดช่วยจำไปวัดสอบตัวเอง ว่า แม้เราจะมีเงิน มีทอง มีทรัพย์สมบัติ มีอำนาจวาสนา มีอะไรเต็มตามความหมายในโลกแล้ว แต่ถ้าเรา ยังมีการกระทำที่เป็นปาณาติบาตอยู่แล้วไม่ได้, มีการกระทำที่เป็นอกุศลนาทานโดยอ้อมอยู่ก็ไม่ได้, มุสาวาทก็ไม่ได้, ขอบทำให้คนเขาแตกกันเพื่อได้ประโยชน์แก่ตัวก็ไม่ได้, โลกยินดีอย่าง

กำหนดในทรัพย์สมบัติ แก้ว แหวน เงิน ทอง ที่มีอยู่ก็ไม่ได้, โกรธเมื่อถูกนินทาก็ไม่ได้, แค้นใจเมื่อโกรธก็ไม่ได้ คือต้องไม่โกรธไม่แค้นใจเมื่อโกรธ คือไม่โกรธนั่นเอง, แล้วก็ไม่มีอดิมานะสำคัญมั่นหมายชนิดที่เป็นการวัดกัน วัดว่าดีกว่าเลวกว่า นี้ต้องไม่มี.

คนรำรวยทั้งหลาย รวยจนไม่รู้จะทำอะไรแล้ว ก็ควรจะวัดตัวเองด้วยเครื่องวัด 8 ประการนี้. แล้วก็วัดไปถึงว่า เมื่อบริโภคคามอยู่รู้สึกอย่างไรบ้าง? การเฉยในคามไม่ใช่ความเฉยที่สูงสุดของพระอริยเจ้า, ต้องเฉยเมื่อเห็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา, เขาเรียกว่าละนันทคตอุเบกขา แล้วไปสร้างเอกัคคตอุเบกขา ก็เป็นอุเบกขาจริง มันเฉยจริง ก็บรรลุมรรค ผล นิพพาน.

การลงทุนของชีวิตนี้ จบสิ้นเมื่อบรรลุ อาสวัภขยญาณ เป็นนิพพาน เรื่องเป็นอย่างนี้. อาตมาถือว่าคงจะไม่เคยได้ยินได้ฟัง จึงเอามาให้เป็นของแปลกสำหรับปีใหม่ ว่าปีใหม่ควรจะได้ฟังอะไรใหม่, ปีใหม่ควรจะได้ระบบปฏิบัติใหม่, แล้วก็ได้เลื่อนชั้นให้เป็นของใหม่ยิ่ง ๆ ขึ้นไป.

ถ้าอย่างไรเสีย ก็ขอให้ทุกคนตั้งอกตั้งใจเสียใหม่ คือว่าส่งเสริมการลงทุนในชีวิตของคน ๆ จะเป็นอัตราหรือเป็นอนาคตก็ช่างหัวมัน ขอให้ชีวิตมันเลื่อนชั้นสูงขึ้นไป สูงขึ้นไป, มีทุกข์น้อยลง มีทุกข์น้อยลง ตามแบบที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่คหบดีคนนี้.

สัญญาว่าถ้าทำได้แบบนี้ จะเป็นของใหม่ จะเลื่อนชั้นใหม่กันทุกปีเป็นแน่นอน สะสมความรู้ หรือการปฏิบัติของปลายปีไว้ สำหรับเป็นต้นทุน เพื่อจะออกโรงออกร้านกันใหม่ เมื่อขึ้นปีใหม่. ทำอย่างนี้ทุกปีไป ก็จะมีการเลื่อนชั้นอย่างใหม่อย่างปีใหม่ เป็นการเลื่อนชั้นการงานของชีวิต ที่เป็นการลงทุนอยู่.

ขอให้เอาไปคิดดู ถ้าเห็นด้วยพระพุทธเจ้าแล้ว ขอให้ลงทุนชีวิตในแบบนี้กันเถิด ก็จะมีกำไรแบบที่มีพระพุทธเจ้าทรงประสงค์ ไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และพบพระพุทธศาสนา.

การบรรยายนี้สมควรแก่เวลาแล้ว อาตมาขอยุติการบรรยายลงไว้แต่เพียงเท่านี้ ได้ให้พระคุณเจ้าสวดบทพระธรรมส่งเสริมกำลังใจในการปฏิบัติธรรมะ สืบต่อไป.

เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลังกระทำ
ก็มีสวรรค์อยู่ ณ ที่นั้นเอง

- ทุกคนต้องทำหน้าที่ตามควรแก่อัธภาพ.
- ทำหน้าที่คือการปฏิบัติธรรม.
- ต้องทำหน้าที่ด้วยความรักและบูชา
- ความสุขจริงไม่ต้องใช้เงิน แต่คนอันธพาลไม่เข้าใจ.
- สัมมาทิฏฐิมีแล้ว ทำให้มีสวรรค์.
- จิตเป็นสวรรค์ทุกคนก็หมกปิดภูเขา.
- ไม่หลงทำหน้าที่ของบุคคลีปีศาจ.

เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลังกระทำ ก็มีสวรรค์อยู่ ณ ที่นั่นเอง

การบรรยายปาฐกถาธรรม ทางวิทยุกระจายเสียง โดยความมุ่งหมายว่า ปรมัตถธรรมกลับมา โลกาสว่างไสว ในวันนั้นนี้ อาตมาจะกล่าวโดยหัวข้อว่า เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลังกระทำ ก็มีสวรรค์อยู่ ณ ที่นั่นเอง. ในครั้งที่แล้วมาว่า *แผ่นดินทองของแต่ละคน ต้องสร้างด้วยแผ่นดินธรรม*, วันนี้นำ เมื่อพอใจในหน้าที่ที่กำลังกระทำ ก็มีสวรรค์อยู่ ณ ที่นั่นเอง, เห็นได้ว่า เป็นเรื่องที่เนื่องกัน, ขอได้โปรดตั้งใจฟัง ให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้.

วันนี้มีหัวข้อใหญ่สำคัญที่ว่า ความพอใจในหน้าที่ ที่กำลังกระทำ นั้นแหละคือสวรรค์ที่แท้จริง ของบุคคล นั้นเอง; จะได้พิจารณากันเป็นตอน ๆ ไปว่า สิ่งที่เราเรียกว่า

* ปาฐกถาธรรมทางวิทยุ โดย ท่านพุทธทาสภิกขุ ๒๐ ก.ค. ๒๔

หน้าที่ นั่นก็คือธรรมะ, สิ่งที่เราเรียกว่า ธรรมะคือหน้าที่. แต่ข้อนี้เป็นสิ่งที่ไม่ค่อยจะมอง หรือมองเห็น หรือจะยอมรับกัน; เพราะได้ยินได้ฟังมา ได้ศึกษามา ในลักษณะอย่างอื่น. ดังที่ท่านทั้งหลาย ก็พอจะนึกเห็น ว่าเราเคยแยกธรรมะไปไว้เสียที่วัด, แล้วก็เอาการงานไว้ที่บ้าน หรือที่ออฟฟิศ. หน้าที่นั้นอยู่ที่การประกอบอาชีพ, ส่วนธรรมะนั้นเอาไว้ที่วัด ไว้ทำพิธีรีตอง, เลยอยู่แยกกันเป็นคนละเรื่อง มันอยู่แยกกันเป็นคนละเรื่อง คนละแห่ง. นี่ความรู้สึกที่มีกันอยู่โดยทั่วไปโดยนิทินัย มันเป็นอย่างนี้, ส่วน พุทธินัย หรือความจริงนั้น สิ่งทั้งสองนี้เป็นสิ่งเดียวกัน.

ธรรมะช่วยให้มนุษย์รอด.

เราจะต้องยอมรับกันทั่วไปว่า ธรรมะนั้น ก็คือสิ่งที่จะช่วยเราให้รอด, ช่วยมนุษย์ให้รอด; แต่จะช่วยให้รอดได้นั้น ทุกคนต้องทำหน้าที่. ต้องทำหน้าที่โดยสมควร แก่อดีตภาพของตนๆ, หน้าที่นั้นก็เป็นธรรมะขึ้นมา สำหรับจะช่วยให้รอดจากปัญหาที่เขากำลังประสบอยู่. หน้าที่

ของคนนั้นแหละช่วยคน, หน้าที่ของคนนั้นแหละช่วยคน
 อย่างพระเจ้าช่วย; แต่คนต้องทำหน้าที่ จึงจะมีพระเจ้า
 หรือจะเกิดพระเจ้าขึ้นมาสำหรับช่วยคน. นี่ข้อเท็จจริงมัน
 เป็นอย่างนี้, มันมีอยู่อย่างนี้ซึ่งพอจะมองเห็นได้ ด้วยกันทุก
 คน.

ที่นี้ก็มาถึงคำว่าธรรมหรือธรรมะ; คำว่า ธรรม
 เป็นภาษาอินเดียดึกดำบรรพ์ ใช้กันมาตั้งแต่ก่อนพระ-
 พุทธเจ้าเกิด ในฐานะเป็นหน้าที่ที่ต้องประพฤติกระทำ.
 คำสอนก็สอนเรื่องหน้าที่, แต่ตัวธรรมะจริงนั้นอยู่ที่การ
 กระทำ, การกระทำนั้นต้องกระทำหน้าที่ โดยสมควรแก่
 ทัศนภาพของตน อย่างสุดความสามารถของตน.

ธรรมะแปลว่าหน้าที่, จะแปลว่าความรู้เรื่อง
 หน้าที่ก็ยังได้. การปฏิบัติหน้าที่นั้นแหละเป็นตัวธรรมะแท้,
 ส่วนผลของการปฏิบัติหน้าที่นั้น ก็รวมอยู่ในคำๆ นี้ได้.
 คำว่า ธรรม จึงมีใจความ สำคัญอยู่ที่คำว่าหน้าที่, แปลว่า
 หน้าที่ แล้วก็ถึงถึงหน้าที่, แต่ในฐานะเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์
 สูงสุดกว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวง เพราะว่าเป็นสิ่งที่ช่วยชีวิตได้
 จริง.

ใครปราศจากหน้าที่ คนนั้นก็ปราศจากชีวิต ในทุก
ความหมาย, ปราศจากหน้าที่ในความหมายไหน ก็ปราศจาก
ชีวิตในความหมายนั้น. คำว่า ธรรมแปลว่าหน้าที่ ซึ่ง
จำเป็นสำหรับสิ่งที่มีชีวิต จะต้องรู้จักและจะต้องกระทำ.

ทำหน้าที่ คือ การปฏิบัติธรรม.

ที่นี้คู่กันต่อไป ที่ไหนมีการทำหน้าที่ ที่นั้น
แหละมีการปฏิบัติธรรม, ที่ไหนมีการปฏิบัติธรรม
ที่นั้นแหละมีการทำหน้าที่. การปฏิบัติธรรมคือการทำ
หน้าที่ นับตั้งแต่หน้าที่น้อยๆ ตามบ้านเรือนน้อยๆ อุปการณ
แห่งการเป็นอยู่, กระทั่งหน้าที่ที่จะต้องเลี้ยงชีวิต ด้วยอาชีพ
ต่างๆ, กระทั่งหน้าที่ที่จะต้องทำให้บรรลุมรรคผลและนิพพาน
เป็นที่สุด ล้วนแต่เรียกว่าหน้าที่. ที่ไหนมีการทำหน้าที่
ที่นั้นมีการปฏิบัติธรรม; ธรรมคือหน้าที่ธรรมะคือหน้าที่,
หน้าที่คือธรรม. พุทกลบกันก็ได้ว่า ที่ไหนมีการทำหน้าที่
ที่นั้นมีการปฏิบัติธรรม, ที่ไหนมีการปฏิบัติธรรม ที่
นั้นมีการปฏิบัติหน้าที่; จะเอาสถานที่เป็นเครื่องกำหนด
นั้นไม่ได้ ก็ว่าแม้ในโบสถ์ ในวัดในโบสถ์อาจจะไม่มีธรรมะ

ก็ได้ ถ้าไม่มีการปฏิบัติหน้าที่. ที่กลางทุ่งนาที่ไถนาอยู่ โครมๆ เสียอีกนั้น จะกลายเป็นมีธรรมชาติ เพราะมีการปฏิบัติหน้าที่.

อาตมาได้เคยสังเกตเห็นว่า ในโบสถ์บางแห่งนั้น มีแต่การสนับเซียมซี กับการทำพิธีรีตอง ขอร้องอ้อนวอน สวดอ้อนวอนอย่างนั้นอย่างนี้. ถ้าอย่างนี้ ในโบสถ์นั้นไม่มีธรรมะ. ในทุ่งนาที่คนกำลังไถนาอยู่ นั้นแหละคือการทำหน้าที่ที่เป็นตัวธรรมะ ซึ่งจะช่วยให้เขาให้รอดตามสมควร.

คนเป็นอันมากไม่ได้ชอบการทำงาน แล้วก็อ้างว่า ไม่มีงานทำบ้าง หรือไม่มีแรงจะทำบ้าง ชี้เกี่ยจกันอนเสียบ้าง, นี่เป็นเรื่องของคน. แต่สุนัขและแมวเป็นต้น กำลังทำหน้าที่อยู่ สุนัขทำหน้าที่เฝ้าบ้านอย่างไม่บกพร่อง, แมวทำหน้าที่จับหนูอย่างไม่บกพร่อง ทำหน้าที่อยู่อย่างแท้จริง, เมื่อคนกำลังอ้างว่าไม่มีงานทำ หรืออนชี้เกี่ยจอยู่. เพราะคนไม่รู้ความจริง ช้อน, ไม่รู้ความจริงว่า สิ่งสูงสุดมีค่าควรเคารพบูชา แม้แต่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ก็บูชา นั้นนี่คือหน้าที่หรือธรรมะ, ธรรมะ

คือหน้าที่ หน้าที่คือธรรมะ. พระพุทธเจ้าทุกพระองค์เคารพ
ธรรมะ ในฐานะเป็นหน้าที่ของพระพุทธเจ้า.

เพราะไม่รู้ความจริงข้อนี้ คนส่วนมากจึงเกลียด
หน้าที่ ในฐานะเป็นของเหน็ดเหนื่อย, เบื่อในการที่จะทำ
หน้าที่ อยากรจะเล่นสนุกสนาน, ไม่ยอมรับหน้าที่อย่างกับว่า
เป็นคู่รัก หรือเป็นคู่ชีวิต. เขาไม่ได้ยอมรับหน้าที่ อย่างกับ
เป็นคู่รัก หรือเป็นคู่ชีวิต, นี่แหละคู่ให้ตี, เพราะไม่รู้ความ
จริงข้อนี้ เขาจึงเกลียดหน้าที่หรือธรรมะ; แต่เขาก็ต้องทน
ทำหน้าที่อยู่คนเดียว มันหนักไม่พ้น, เพราะมิฉะนั้นจะไม่มี
อะไรจะกิน ไม่มีอะไรจะใช้ ไม่มีอะไรจะให้ความเพลิดเพลิน
สนุกสนานคือเงิน. เขาจึงต้องทนทำหน้าที่ ด้วยจิตใจที่
ไม่อยากรจะทำ โดยแท้จริงก็คือฝืนทำ; เมื่อฝืนทำก็
เหมือนกับว่า ตกนรกไปพลางทำหน้าที่ไปพลาง.

เขาทนทำหน้าที่อย่างต้องจำใจทำ ก็ตกนรกไป
พลาง ทำหน้าที่ไปพลาง. คู่ให้ตีเถอะ นี่คือใคร? ใครที่ไหน
และเมื่อไร? คุณจะเป็นส่วนมากของทุกคน ในที่ทุกหนทุกแห่ง
ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต, ไม่รู้ความจริงข้อนี้ ก็เกลียด

หน้าที่, ไม่ยอมรับหน้าที่ อย่างเสมือนว่าเป็นคู่รัก หรือ เป็นคู่ชีวิต ของตน.

ต้องทำหน้าที่ด้วยความรักบูชา.

ที่ตรงกันข้าม ถ้ารู้จักความจริง ชัณนี้ เห็น ประจักษ์อยู่ในใจ ว่ามีความจริงอย่างนี้ เขาก็ จะพอใจ เคารพรักบูชาในหน้าที่, การงานหน้าที่นั้น ก็กลายเป็น สวรรค์ อยู่ในตัวมันเอง, กลายเป็นสวรรค์ขึ้นมาทันที ที่มี ความพอใจในการทำหน้าที่, ความสุขมาจากความพอใจ, พอใจแล้วต้องเกิดความสุขเสมอไป ไม่ว่าจะเป็นอย่างบุญอย่าง บาปอย่างก็อย่างชั่ว อย่างมากอย่างน้อย อย่างใหญ่อย่างเล็ก อะไรก็ตาม มันอยู่ที่ความพอใจ. ถ้าความพอใจบริสุทธิ์ สวรรค์นั้นก็บริสุทธิ์, ถ้าความพอใจนั้นมาจากสิ่งหลอกลวง; เช่นมาจากอบายมุขเป็นต้น มันก็เป็นสวรรค์ โทหก, สวรรค์หลอกลวง ของคนพาลทั้งหลายที่พอใจใน อบายมุข.

นี่แหละจะต้องรู้ความจริงชัณนี้ ให้ถึงที่สุด การงาน ก็จะกลายเป็นสวรรค์ อยู่ในขณะที่กำลังทำงานนั่นเอง ในตัว

มันเอง โดยตัวมันเอง. เหตุที่ไหลออกมา ก็กลายเป็น
 น้ำมนต์ที่แสนจะเย็นอาบรถให้เย็น เย็นกายเย็นใจ, พอใจ
 สนุกสนานในการทำหน้าที่ เขาจึงมีสวรรค์อยู่ทุกอริยา-
 บถ ทุกวินาที ทุกกระเบียดนิ้ว แห่งสถานที่. นี่สวรรค์
 มีอยู่ทุกอริยาบถเพราะอิมเอิบไปด้วยความพอใจ ในการได้
 ทำหน้าที่อันเป็นสิ่งสูงสุด, เป็นเกียรติยศสูงสุดของความเป็น
 มนุษย์ และจะช่วยตนให้รอด โดยประการทั้งปวง.

ดังนั้นเราจะต้องทำหน้าที่ ด้วยจิตที่รู้สึกบูชา
 ในหน้าที่, ทำหน้าที่ด้วยจิตใจที่บูชาในหน้าที่ ในฐานะ
 หน้าที่เป็นสิ่งสูงสุด หรือมีเกียรติสูงสุดของมนุษย์. พอจะ
 ทำหน้าที่ก็พนมมือให้แก่สถานที่ที่ทำงาน, พนมมือให้แก่
 ห้องทำงาน, พนมมือให้แก่เครื่องมือทำงาน แม้ที่สุดแต่ว่า
 จุงควายแบกไถไปทีนา จะไถนา วางลงแล้วก็พนมมือให้แก่
 ควายและแก่ไถ, นั่นแหละในฐานะเป็นเครื่องมือทำหน้าที่
 มีจิตใจอิมเอิบ เกินร้อยเปอร์เซ็นต์ ในการที่จะทำหน้าที่
 แล้วก็ สนุกด้วยการทำหน้าที่. นี่ขอย้ำอีกที่ว่า จงพนม
 มือให้แก่สถานที่ทำงาน ห้องทำงานและเครื่องมือ
 ทำงาน ก่อนแต่จะลงมือทำงาน.

เมื่อเขารักหน้าที่ ถึงขนาดนี้ มัน ก็จะเกิดอิทธิ-
 บาททั้ง ๔ ขึ้นมาเองโดยอัตโนมัติ : เกิดฉันทะในการ
 ทำ, เกิดวิริยะ ความพากเพียรในการทำ, เกิดจิตตะเอาใจใส่
 ในการกระทำ, วิมังสา สอดส่องใคร่ครวญในการทำ, ซึ่ง
 เรียกว่า อิทธิบาท ๔ เป็นธรรมให้เกิดความสำเร็จในทุก
 สถาน; เพราะพอใจในหน้าที่ บุชาหน้าที่, เคารพหน้าที่
 อย่างนี้ พนมมือให้แก่หน้าที่. แล้วมันก็จะเกิดอิทธิบาท ๔
 ๕๕
 ขึ้นมาเอง, ความสำเร็จก็อยู่ในกำมือของบุคคลผู้นั้น.

ในที่สุด เขาก็ ยกมือไหว้ตัวเองได้อีกทีหนึ่ง,
 ยกมือไหว้ตัวเองได้อีกทีหนึ่ง ซึ่งคู่จะเป็นคำที่แปลก สำหรับ
 คนส่วนมาก ว่ายกมือไหว้ตัวเองได้คือสวรรค์. เมื่อได้
 ทำหน้าที่ พอใจอยู่ด้วยหน้าที่ ก็มีความสนุกในการทำหน้าที่,
 แล้วก็มีความสุข ในการทำหน้าที่นั่นเอง, จึงยกมือไหว้ตัวเองได้
 ว่าช่างกระไรนะ ช่างเต็มไปด้วยความถูกต้อง ความดีความ
 งามความบริสุทธิ์ แห่งความเป็นมนุษย์ของตน. กล่าวได้ว่า
 ความพอใจในหน้าที่อยู่ที่ไหน สวรรค์ที่แท้จริงอยู่ที่นั่น,
 แล้ว ความสุขที่แท้จริงก็อยู่ที่นั่น.

ความสุขจริงไม่ต้องใช้เงิน.

ความสุขที่แท้จริง อย่างนี้ มันไม่ต้องใช้เงินเลย ; แต่กลับจะทำให้เงินเหลือ, เงินเหลืออยู่ทุกบาททุกสตางค์ ที่เป็นผลงาน, ได้รับความสุขอย่างยิ่งเสีย ตั้งแต่เมื่อกำลังทำงาน. ความสุขนี้ไม่ต้องใช้เงิน, จะเป็นหน้าที่เล็กน้อยสูงค่าอะไรมันก็ทำให้เกิดความพอใจได้ทั้งนั้น มันเป็นความสุขที่ไม่ต้องใช้เงิน. เพราะฉะนั้นให้ถือเป็นหลักว่า ความสุขที่แท้จริงนั้นไม่ต้องใช้เงิน ถ้าต้องใช้เงิน มันก็เป็นความเพลิดเพลินที่หลอกลวงไปทั้งนั้น.

คนหลงสำคัญผิด เห็นความเพลิดเพลินที่หลอกลวงว่าเป็นความสุข ขยันหาเงิน อาบเหงื่อต่างน้ำไปพลาตทกนรกไปพลาต, เพราะไม่รู้ว่าได้ทำหน้าที่ที่ควรจะชื่นใจ มันก็ทำอย่างจำใจ เพราะมันอยากจะได้สิ่งที่หลอกลวง, อยากจะได้อบายมุขอันหลอกลวง, มันก็ ต้องทนทำหน้าที่เพื่อไปใช้สำหรับอบายมุขที่หลอกลวง, เพื่อเอาเงินมาซื้อหาความเพลิดเพลินที่หลอกลวง.

ที่นี้มันก็เกิดแยกทางกันขึ้น สำหรับ คนอันธพาล เมื่อไม่ได้ทันใจก็โกธ, เมื่อไม่ได้เงินทันใจก็โกธ : นับตั้ง

แต่โกงคอร์รัปชันในหน้าที่ โกงเงินหลวง โกงหน้าที่ ลงมาถึงเรื่องปล้น เรื่องขี้, เรื่องลักเรื่องขโมย, ของอันธพาล เล็ก ๆ น้อย ๆ. อันธพาลสูงสุดอยู่ที่คอร์รัปชันโกงในหน้าที่ที่ได้รับการมอบหมายให้กระทำ.

นี่หลงสำคัญผิดอย่างนี้ มันก็ทำอย่างนี้ แล้วก็จบชีวิตลงไปในคุกในตาราง หรือมีหนี้สินท่วมหัวท่วมหู ถ้าไม่ถึงว่าจบชีวิตลงในตาราง ก็ยังเป็นคนที่ มีหนี้สินท่วมหัวท่วมหู. นี่เรียกว่าตกนรกกันโดยสิ้นเชิง โดยไม่มีอะไรเหลือ.

สัมมาทิฐิทำให้มีหน้าที่เป็นสวรรค์.

ที่นี้ถ้าว่าเขารู้จัก สิ่งที่เรียกว่า หน้าที่อันแท้จริง เขาจะทำให้สวรรค์มีขึ้นมาได้ ในที่ทุกแห่ง, สวรรค์มีในที่ทุกแห่ง ที่ผู้นี้รู้จักบูชาหน้าที่. บูชาหน้าที่ ทำหน้าที่ สนุก มีความสุข เพราะได้ทำหน้าที่ ซึ่งมันมีได้ทุกแห่ง, มันมีได้ทุกแห่งไม่ว่าที่ไหน หรือเวลาไหน. แต่ขึ้นอยู่กับจิตใจหรือทิฐิความเห็นของจิต ผิดหรือถูก; มีความเห็นผิด มันก็ไม่เห็นว่าหน้าที่คือธรรมะ, มันเห็นหน้าที่

เป็นสิ่งที่ต้องทำ เพื่อเอาเงินมาซื้อหาเหยื่อให้แก่กิเลส หรือ
ดำรงชีวิตก็ตามเถอะ มันทำด้วยความจำใจทั้งนั้น.

ขอให้มีสัมมาทิฐิในเรื่องนี้ ให้ถูกต้องเสียโดยเร็ว
เกิด ว่าธรรมะคือหน้าที่หน้าที่คือธรรมะ, หน้าที่คือสิ่งที่จำ
เป็นแก่ชีวิต จะช่วยชีวิตให้รอด, หน้าที่จะกลายเป็น
พระเจ้าที่เกิดขึ้นช่วยเราให้รอด. นี่เป็นสัมมาทิฐิ คือ
ความคิดความเห็น ความเข้าใจ หรือความเชื่ออันถูกต้อง
ในเรื่องเกี่ยวกับชีวิตของคนเรา ว่ามีธรรมะเป็นหน้าที่
มีหน้าที่เป็นธรรมะ.

ถ้าทำอย่างนี้ได้ ปัญหาของคน ๆ นั้น ก็จะหมดไป
ทันที, เพราะว่าเขามีสวรรค์อยู่ในการทำหน้าที่ทุกหนทุกแห่ง
ไม่ว่าที่ไหน ไม่ว่าเวลาไร. เขาเป็นสุขสนุกสนานอยู่กับการ
ทำหน้าที่ มีหน้าที่เป็นสวรรค์ มีสวรรค์เป็นหน้าที่
ความทุกข์ก็ไม่อาจจะแทรกแซงเข้ามาได้, เพราะจิตใจ
เต็มอยู่ด้วยความพอใจ สนุกสนานในการปฏิบัติธรรม
หรือหน้าที่นั้นเอง.

ทุกคนทำหน้าที่ถูกต้องจะไม่มีปัญหาทุกระดับ.

เมื่อพูดถึงครอบครัว ก็เป็นครอบครัวที่ถึงที่สุดแห่ง
 อุดมคติโดยแท้จริง ว่า การมีครอบครัวนั้น มันก็สำหรับ
 จะได้ร่วมมือกัน ทำหน้าที่ของแต่ละคนในครอบครัว
 ให้มันง่ายขึ้น. ครอบครัวมีกี่คน เมื่อร่วมมือกันแล้ว
 กิจการงานของครอบครัวก็ถูกแบ่งเบาไปตามจำนวนคน แล้ว
 มันก็ง่ายขึ้น เบาขึ้น สบายขึ้น ทำได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น, แล้วก็
 เป็นผู้ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน ในการทำหน้าที่. เมื่อสนุกใน
 การทำหน้าที่ อย่างที่กล่าวมาแล้ว ครอบครัวนั้นก็จะเป็น
 ครอบครัวที่เสวยสวรรค์, ดำรงอยู่ในสวรรค์อันแท้จริง
 ที่นี้ และเดี๋ยวนี้ ไม่ต้องรอต่อตายแล้ว.

ที่นี้ก็มองไปถึงปัญหาของสังคม; ปัญหาส่วน
 บุคคลหมดไปแล้ว ก็มองดูที่ปัญหาของสังคม มันก็ตอบ
 ได้ในทันทีที่ว่า สังคมนั้นประกอบด้วยบุคคล เมื่อบุคคล
 เป็นอย่างไร สังคมก็เป็นอย่างนั้น. เดียวนี้ บุคคลไม่มี
 ปัญหา มีแต่ความสงบสุข สันติสุข สันติภาพ อยู่ในตนเอง
 แล้ว, สังคมก็จะเป็นสังคมที่ไม่มีปัญหา ปัญหาสังคม
 หรือปัญหาของประเทศชาติ จะหมดไปทันที เมื่อทุกคน

ทำหน้าที่ ที่ถูกต้องตามความเป็นมนุษย์, ไม่ใช่หน้าที่ของอัมพาล. หน้าที่ของอัมพาลนั้น เรียกว่าธรรมะของอัมพาล เป็นธรรมะของพาลชน เราไม่ต้องการ. เราต้องการหน้าที่หรือธรรมะของวิญญูชน ที่ถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์แห่งพระศาสนา หรือวัฒนธรรม จริยธรรม โดยประการทั้งปวง.

กล่าวได้อย่างสั้น ๆ ว่า เมื่อทุกคนทำหน้าที่ ปัญหาของประเทศชาติก็จะหมดไป. เดียวนี้ทุกคนไม่ได้ทำหน้าที่ของตน หรือทำเกินหน้าที่ จนไปกระทบกระทั่งคนอื่น ซึ่งไม่ใช่หน้าที่ของตน, หรือพยายามที่จะเอาเปรียบคนอื่น ซึ่งมันไม่ใช่หน้าที่ของตน.

ขอให้ทุกคน ทำหน้าที่ของตน ๆ อันเหมาะสม ถูกต้อง สมควรแก่อัตภาพของตน ๆ, ซึ่งจะต้องขอย้ำอีกทีหนึ่งว่า แม้กระทั่งสุนัขและแมว สุนัขก็สนุกในการทำหน้าที่จะเป็นสุนัขไล่เนื้อ หรือเป็นสุนัขเฝ้าบ้าน ก็ทำหน้าที่อย่างไม่มีบกพร่อง, แมวก็ทำหน้าที่ ในการเฝ้าทรัพย์สินสมบัติให้ปลอดภัยจากหนู โดยไม่ไปม้วนอนหลับเสียที่ไหน. ทั้งสุนัขและแมวสนุกสนานในการกระทำหน้าที่ของมัน. นี่ประเทศ-

ชาตินั้นหมดปัญหา เพราะทุกคน ๆ ทุกชีวิตทำหน้าที่ของตน กระทั่งสุนัขและแมว ปัญหาของสังคมก็หมดไป.

ทีนี้ก็มาถึงปัญหาของโลก, แม้ปัญหาของโลก ก็จะหมดไปในทันที เมื่อทุกคนรู้จักมีสวรรค์ในหน้าที่ของมนุษย์, เมื่อคนในโลกทุก ๆ คนรู้จักมีสวรรค์ในหน้าที่การงานของมนุษย์ ไม่ต้องรอต่อตายแล้ว, ที่นี้และเดี๋ยวนี้เรามีสวรรค์ได้ ในหน้าที่และการงานของเรานั้นเอง.

สวรรค์อย่างนี้เป็นสวรรค์แท้จริง มองเห็นได้ *เป็น สันติภูมิ* เป็นของเฉพาะตน, *เป็น บ่อจืดตังเวทิตัพโพ.* แต่มันเป็นของจริง และมันไม่ต้องรอต่อตายแล้ว สวรรค์อื่น ๆ ถ้าหากมันจะมีอีก จะมีอีกก็สวรรค์ก็ตามใจเถอะ, มันก็ขึ้นอยู่กับสวรรค์นี้, สวรรค์ชนิดนี้เป็นเหตุให้มีสวรรค์อื่น ๆ ทุกชนิด คือทำหน้าที่ของตน.

ทุกคนทำหน้าที่ของตน ไม่มีคนที่ว่างงาน ; คนว่างงานนั้น เพราะว่าเขาไม่อยากจะทำงานชนิดที่เขาไม่ชอบ, หรืองานที่เขารู้สึกว่าไม่มีเกียรติ น่าเบื่อน่าย. แต่ถ้าเมื่อใดเขารู้ว่า งานคือธรรมะมันก็มีเกียรติไปหมด, ไม่ว่าการงานของเทวคามหาจักรพรรดิ ของคนในโลกทุก ๆ ระคับ

กระทั่งคนขอทาน. คนขอทานหนึ่งขอทาน ก็คือทำหน้าที่
 ของคนขอทาน เพราะอัตภาพมันอำนวยให้เพียงเท่านั้น เขา
 ก็ต้องนั่งขอทาน; แต่เขาก็ทำหน้าที่อย่างดีที่สุด ไม่เท่าไร
 เขาก็พ้นไปได้ จากภาวะของคนขอทาน.

ทุกคนอย่าบกพร่องในหน้าที่ของตน ๆ อย่าง
 มนุษย์คนหนึ่ง, มนุษย์คนหนึ่งก็คือคนที่มีความตั้งใจสูงคนหนึ่ง
 ไม่โง่ ไม่เขลา ไม่เป็นอันธพาล เป็นบาปหยาบช้าอะไร เป็น
 มนุษย์มีใจสูง สูงอยู่เหนือความโง่เขลา เหนือความชั่ว
 เหนือความผิด เหนือความทุกข์ในที่สุด. อย่าบกพร่องใน
 หน้าที่ของตน, หน้าที่อย่างมนุษย์ ที่ต้องทำให้ได้ ให้สมกับ
 ว่าเป็นมนุษย์มีจิตใจสูง, ไม่ไปหลงทำหน้าที่ของยักษ์มาร
 ภูตผีปีศาจ เพราะหลงไป. เคียงนี้หลงไป จึงไปทำหน้าที่
 ของยักษ์ ของมารของภูตผีปีศาจ คือคดโกงคอร์ปชั่นในหน้า
 ที่การงาน กระทั่งไปจี้ไปปล้นในที่สุด. นี่หลงไปทำหน้าที่
 ของยักษ์ ของมารของภูตผีปีศาจ, เพราะว่าเขาได้หลงไป.

ในโลกนี้ยังมีอยู่มาก ที่คนไม่ได้บูชาหน้าที่การ
 งาน แล้วก็คอยหาทางที่จะรวยลัด, รวยลัด ซึ่งหมายถึง
 การคดโกง, แล้วก็คดโกงอย่างเร็ว คือฆ่าฟัน ปล้นจี้

จึงเอามา เป็นการคดโกงอย่างเร็วที่สุด. ในโลกยังเต็มไปด้วยสิ่งเหล่านี้ ก็เพราะว่าในโลกนี้ยังมีคนชนิดนั้น อยู่ไม่น้อยทีเดียว.

ถ้าทุกคนแต่ละคนในโลกรู้จักว่า ธรรมะคือหน้าที่ หน้าที่คือธรรมะ คือพระเจ้าที่ช่วยได้, แล้วกับบูชาหน้าที่ รักพอใจในหน้าที่, ทำหน้าที่ที่อยู่อย่างสนุกสนาน บัญหาอย่างที่ว่านั้นก็จะมี, ปัญหาของโลกก็จะหมดไป เพราะทุกคน หรือทุกชีวิต หรือทุกคน มีหน้าที่ที่ประจำอยู่อย่างไม่บกพร่อง.

ขอให้โลกประสบความสำเร็จในเรื่องนี้เถิด. การศึกษาในโลก ขอให้เป็นที่ไปเพื่อช่วยให้คนรู้จักหน้าที่ของตน, แล้วเป็นสุขในการทำหน้าที่ของตน, ยกย่องนับถือแก่หน้าที่ของตน, พอใจและเป็นสุขเมื่อกำลังทำหน้าที่อยู่ โลกก็จะหมดปัญหา. ไม่ใช่ทุกคนหวังจะเง้อที่จะหาเงินมาโดยวิธีที่เหน็ดเหนื่อยที่สุด ได้เปรียบที่สุด, แล้วก็มาซื้อหาปัจจัยแห่งกิเลส ซึ่งจะยิ่งส่งเสริมกิเลส และช่วยให้เกิดความเห็นแก่ตนยิ่งขึ้นไป, แล้วก็ทำความผิดพลาดอย่างนั้นมากขึ้น ๆ.

ในที่สุกนี้ ขอสรุปความว่า หน้าที่นั้นแหละคือ
 ธรรมะ, ธรรมะนั้นคือหน้าที่นั่นเอง, เพราะช่วยเราได้
 อย่างพระเจ้าช่วย. ถ้าไม่มีหน้าที่ที่ถูกต้องแล้ว ไม่มีพระเจ้า
 ไทน์จะมาช่วย, หรือจะช่วยก็ช่วยไม่ได้ ให้เป็นพระเจ้า
 อย่างไม่มา ก็ช่วยคนที่ไม่ทำหน้าที่ของตนไม่ได้. ถ้าทำ
 หน้าที่ของตน หน้าที่นั้นจะกลายเป็นพระเจ้าขึ้นมา และ
 ช่วยได้อย่างแท้จริง. ถ้าไม่มีหน้าที่อื่นถูกต้องอันแท้จริง
 ก็เท่ากับตายแล้ว ตายแล้วๆ ตายแล้ว ตายในทางจิตในทาง
 วิญญาณ ไม่มีความหมายแห่งความเป็นมนุษย์เหลืออยู่เลย.
 เมื่อพอใจในหน้าที่ ก็เกิดสวรรค์แท้จริงขึ้นมาในหน้าที่
 ที่นั้นและเวลานั้น, สวรรค์จึงคือความพอใจ ในหน้าที่ที่เรา
 กำลังกระทำอยู่อย่างสมควรแก่ตน, แล้วทุกคนก็เป็นอิสระ
 จากปัญหาทุกชนิด ทุกระดับ ทุกเวลา ทุกสถานที่.

ขอให้ท่านทั้งหลายทุกคน รู้จักหน้าที่โดยถูกต้อง
 โดยแท้จริง จนอิงกับสนุกในการทำหน้าที่ มีสวรรค์เมื่อกำลัง
 ทำหน้าที่เป็นที่พอใจแห่งตน, ยกมือไหว้ตนเองได้ด้วย
 ความเป็นสุข ทุกภพวิภวาทริกาลเทอญ ฯ ๘

เมื่อไม่รู้จักตัวเอง ก็ไม่รู้ว่าตนควรจะมีหน้าที่อะไร

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายปาฐกถาธรรมทุกครั้งของอาตมา ทำไป
ด้วยการถือหลักว่า **ศีลธรรมไม่กลับมาโลกาวินาศ ศีลธรรม
กลับมาโลกาสงเข็น ปรมัตถธรรมกลับมาโลกาสว่างไสว
ปรมัตถธรรมไม่กลับมาโลกามีคมน์** ดังนั้น ปรมัตถธรรม
ต้องกลับมา เพื่อเป็นรากฐานของศีลธรรม, หรือเป็น
อุคมคติของศีลธรรมนั่นเอง.

ในครั้งที่แล้วมา อาตมาได้กล่าวโดยหวัข้อว่า เมื่อ
พอใจในหน้าที่ที่กำลังกระทำ ก็มีสวรรค์อยู่ ณ ที่นั่นเอง. นี้มี
ความหมายลึกเป็นปรมัตถธรรม ว่าถ้าได้ทำหน้าที่ที่พอใจ,
พอใจเพราะว่าหน้าที่คือธรรมะ ธรรมะคือหน้าที่, พอใจอย่างนี้

ความพอใจนั้นเป็นสุขแล้วก็^๕เป็นสวรรค์อยู่ ณ ที่นั้นเอง
ในขณะที่กำลังกระทำนั้นเอง.

ส่วนครั้ง^๕นี้ สืบต่อการบรรยายครั้งนั้นต่อไปว่า เมื่อ
ไม่รู้จักตัวเอง ก็^๕ไม่รู้ว่าตนควรจะมีหน้าที่อะไร. ต้อง
รู้จักตัวเอง ว่าคืออะไร, แล้วก็จะ^๕ได้สามารถทำหน้าที่ได้โดย
สมบูรณ์.

ไม่มีสติปัญญา^๕ก็ทำไปตามอำนาจกิเลส.

เดี๋ยว^๕เมื่อไม่รู้จักตัวเอง ก็^๕ไม่รู้ว่าตนควรจะมีหน้าที่
อะไร. มัน มีแต่ตัวกูของอวิชชา ตัวกูของความไม่รู้ ตัวกู
ของความมกมาย, ไม่มีตัวตนของโพธิปัญญา. ผลก็เกิด
ออกมาว่าเขาไม่รู้จักช่วยตัวเอง แล้วเขาก็^๕ไม่รู้จักบังคับ
ตัวเอง ไม่ฝึกฝนตนเอง เพราะไม่รู้จักตัวเอง. เขาก็^๕ไม่รู้จัก
ทำที่พึงให้แก่ตนเอง กระทั่งว่าเขาไม่รู้จักปัญหาของตัวเอง
ว่ามีอยู่อย่างไรด้วย, ไม่รู้จักจุดหมายปลายทางของตนเอง.

คิดดูให้ดี เมื่อเป็นดังนี้ ก็ทำอะไรได้แต่ตาม
สัญชาตญาณ, คือ ไม่มีสติปัญญา และจะเป็นสัญชาตญาณ
อย่างสัตว์ด้วย. มันจึงมีลักษณะกระเต๋กไปในทางที่^๕ต้องมี

ผู้อื่นมาใช้ให้ทำ, ต้องเขียน เพราะชี้แจงจะทำ หรือบังคับให้ทำ ซึ่งก็มีอยู่โดยมาก, และที่เห็นได้ชัดๆ ในเด็กๆ. ทั้งนี้มันก็ต้องมีอะไรที่เป็นปัจจัยภายนอก มาล่อ มาหลอก มาบังคับให้ช่วยตัวเอง ซึ่งมีอยู่มาก ในหมู่ชนที่ค่อยพัฒนา หรือไม่พัฒนา.

ลองคิดดูเถอะว่า ต้องมีคนอื่นมาล่อมาหลอก ให้ช่วยตัวเอง หรือถึงกับบังคับให้ช่วยตัวเอง ซึ่งจะมีให้เห็นอยู่บ่อยๆ ในระบบของการปกครอง. มีหมู่ชนตั้งคนแสวงหากุศล ด้วยการล่อหลอก ให้บุคคลจำนวนหนึ่ง ทำหน้าที่ที่ควรจะกระทำ หรือที่เรียกว่าพัฒนา; ถ้าไม่อย่างนั้นเขาไม่พัฒนา เขาไม่พัฒนา. ต้องใช้อุบายอย่างนั้นอุบายอย่างนั้น ล่อหลอก ให้พ้นมาจากความเป็นคนป่าเถื่อน ซึ่งตามปกติก็ชอบอบายมุข, ก็คือความเพลิดเพลินอันหลอกลวง : ดมน้ำเมา เทียวกลางคืน ดูการเล่น เล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร เกียจคร้านทำงาน ที่เรียกว่าอบายมุข. และจำเป็นอยู่เอง ที่จะต้องเป็นคนชอบเอาเปรียบ, ชอบเอาเปรียบตามแบบของอบายมุข, และพร้อมกันนั้น ก็ชอบโอ้อวด ในลักษณะยกตนข่มท่าน,

ยกตนข่มท่านจนเกิดเรื่องเกิดราวขึ้นมา ในสังคมของคนพวกนี้.

เขาไม่มีสติปัญญา เป็นเครื่องเชื่อเชิญให้ทำงาน มีแต่กิเลสเป็นเครื่องบังคับให้ทำ; ถ้าจะพูดให้ชัดกว่า มีแต่กิเลสไสหัวให้ทำงาน; ไม่มีสติปัญญาอันละเอียดประณีต สุขุมคลบ้นतालใจ หรือเชื่อเชิญให้ทำงาน ซึ่งเป็นลักษณะของผู้มีสติปัญญา, มองเห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง ในสิ่งที่จะต้องทำ และผลที่จะได้รับ ก็มีกำลังใจ ในการที่จะทำงาน ด้วยตนเอง, ไม่ต้องมีอะไรมาบังคับ. แต่คนที่ไม่รู้จักตัวเอง ไม่รู้จักชีวิตตัวเอง เขาไม่มีปัญญา, ไม่มีสติปัญญาที่โหนมา เชื่อเชิญให้ทำงาน ก็มีแต่กิเลส, คือทำงานไปตามอำนาจของกิเลส. ขึ้นชื่อว่ากิเลสแล้ว มันก็ไม่ได้เชื่อเชิญคอก, มันบังคับ มันไสหัว สนตะพายอะไรก็แล้วแต่จะเรียก ให้ทำ.

เมื่อไม่มีสติปัญญามาเป็นเครื่องเชื่อเชิญ ก็มีแต่ถูกกิเลสไสหัวให้ทำ, เขาจึงทำตามอำนาจของกิเลส, และมีลักษณะแปลกออกไปกว่าสติปัญญา ก็คือว่า เขาทำด้วยความยึดมั่นถือมั่น หมายมั่น และ เครียดครัดในการกระทำ จึงมี

ความทุกข์มาก และเสื่อมสุขภาพ เพราะทำด้วยความยึดมั่น
ถือมั่น.

ถ้า ๆ นี้ต้องเข้าใจให้ดี มีความเข้าใจผิดกันอยู่มาก
ในหมู่คนบางพวก, ว่าถ้าไม่มีความยึดมั่นถือมั่นแล้ว มันก็
ไม่ทำอะไร. นี่เป็นคนที่ไม่มีสติปัญญา ก็พูดอย่างนี้ ;
เพราะมีแต่ความยึดมั่นถือมั่น ก็หวังพึ่งความยึดมั่น
ถือมั่น.

ดำรงชีวิตด้วยสติปัญญา, ไม่ต้องยึดมั่นถือมั่น.

เดี๋ยวนี้ชอบบอกกล่าวให้เป็นที่ชัดเจน เข้าใจกันว่า
เรามีสติปัญญาเป็นเครื่องเชื่อเชิญให้ทำ แล้วทำไปด้วย
สติปัญญา, ไม่ต้องทำด้วยกิเลสตัณหา หรือ ความยึดมั่น
ถือมั่น. ความยึดมั่นถือมั่นนั้นเป็นสิ่งเลวร้าย, เป็นตัวการ
อันเลวร้าย ที่จะทำให้เกิดความทุกข์ ไม่ควรจะมีเข้ามา
เกี่ยวข้อง.

แม้แต่ว่าลูกเด็ก ๆ ของเรา ก็อย่าทำอะไรด้วยความ
ยึดมั่นถือมั่น ; เช่นว่ามีตุ๊กตาไว้เล่นก็อย่ายึดมั่นถือมั่น พอ

ตกแตกมันจะร้องไห้ มันจะโวยวายเกินความพอดี, ตึกตาแตกมันก็ร้องไห้ เพราะความยึดมันถือมัน. ทั้งนี้แม้ลูกเล็กๆ ก็ต้องรู้จักความยึดมันถือมัน ว่ามันเป็นสิ่งเลวร้าย, มันไม่ควรจะมี.

เด็กโตขึ้นมา ก็ไม่ต้องยึดมันถือมัน แม้ในการเล่าเรียนหรือการสอบไล่; ถ้าสอบไล่ตก มันก็จะไปฆ่าตัวตาย, สอบไล่ได้ มันก็ตั้งใจเหมือนกับจะเป็นบ้า นี่ไม่ปกติทั้งนั้น,

ที่นี้มาถึง หนุ่มสาว มีความยึดมันถือมัน มากแล้ว มันก็ต้องฆ่ากันตาย ฆ่าตัวเองตาย, ฆ่าคน ข้างเคียงตาย, ใต้อย่างง่าย ๆ เพราะความยึดมันในกิเลสตัณหาของตน.

พ่อบ้านแม่เรือน ก็เหมือนกัน ถ้ามีความยึดมันถือมัน อยู่ตลอดเวลาแล้ว มันก็เครียด มีชีวิตที่เครียดครัด จะต้องเป็นโรคประสาทประจำตัว, จะต้องมัวแต่ความทรมานอย่างแนบเนียน อยู่ในชีวิตนี้ ๆ มีการเสื่อมสุขภาพ ไม่สดชื่นแจ่มใสเลย.

พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้เป็นหลักว่า สิ่งทั้งปวงอันใคร ๆ ไม่ควรยึดมันถือมัน, ก็หมายความว่า สิ่งทั้งปวงนั้น

เป็นสิ่งที่ใคร ๆ ต้องทำด้วยสติปัญญา, อย่าทำด้วยความ
 ยึดมั่นถือมั่น ทำด้วยความยึดมั่นถือมั่น ก็คือทำด้วย
 ความโง่ เรียกว่าอุปาทาน, ทำด้วยอุปาทาน. แต่ถ้าทำด้วย
 สติปัญญา ไม่โง่ ไม่ยึดมั่นถือมั่น ก็เรียกว่าสมาทาน,
 สมาทานนั้นใช้ได้, ถือเอาเป็นอย่างดี ก็ทำไปอย่าง
 ถูกต้อง. ส่วนอุปาทาน, อุปาทานยึดมั่นถือมั่นนั้นมัน
 ใช้ไม่ได้, มันโง่ แล้วมันก็เครียด แล้วก็เป็นที่ทุกข
 เหมือนกับคนกรอกอยู่ตลอดเวลา, มีชีวิตที่หนักอึ้งอยู่ตลอด
 เวลา, แล้วมันก็ทะเลกลางปล้อง ประกอบกรรมอันธพาล
 อันโหดร้ายได้โดยง่าย.

ทำด้วยสมาทาน ไม่ใช่อุปาทาน.

ขอให้ทุกคน มีความเข้าใจในข้อนี้ว่าจะทำอะไร ๆ
 ก็อย่าทำด้วยอุปาทาน ยึดมั่นถือมั่น อย่างเกรียกครว้ท ซึ่ง
 จะนำไปสู่ความทุกข์ และนำไปสู่ ความยกตนข่มผู้อื่น
 เป็นธรรมดาไปเสีย. แต่ทำด้วยความรู้สึกผิดชอบชั่วดี
 อย่างถูกต้อง อย่างนี้เรียกว่าสมาทาน, สมาทานแปลว่า
 ถือเอาอย่างดี ถือเอาไว้อย่างดี รับเอาไว้อย่างดี.

เช่น จะมีศีล ก็อย่ามีด้วยอุปาทาน ยึดมั่นถือมั่น
 อย่างเกรียตกรัต, แต่จงทำอย่างสมათาน คือถือไว้อย่าง
 พอดี จึงจะมีศีลที่ถูกต้องและมีประโยชน์ เป็นเครื่องดับทุกข์
 ได้. ถ้าถืออย่างยึดมั่นถือมั่น ก็กลายเป็นศีลพัตตอุปาทาน,
 ศีลพัตตอุปาทาน ยึดมั่นถือมั่นในศีลพรัต ลูบคลำให้สกปรก
 ไร้ความหมาย ไร้เหตุผลที่ถูกต้อง.

ฉะนั้นใคร ๆ ก็จงกระทำหน้าที่ของตน ด้วยสติ-
 ปัญญา อย่างที่เรียกว่าสมათาน; อย่าทำด้วยโง่เขลา
 ยึดมั่นถือมั่น ที่เรียกว่าอุปาทาน. แม้จะประพฤติวัตร
 ปฏิบัติอะไรสักอย่างหนึ่ง ก็จะต้องทำด้วยความรู้สึกที่เป็น
 สมათาน; อย่างทุกวันนี้ นิยมกินผัก กันมากขึ้น งดกินเนื้อ
 แล้วก็กินผัก ก็จงทำด้วยสมათาน อย่าทำอย่างอุปาทาน.
 ถ้ากินผักด้วยอุปาทาน มันก็เป็นศีลพัตตอุปาทาน; ถ้า
 กินผักอย่างสมათาน ทำไปด้วยสติปัญญา ก็เป็นการถูก
 ต้อง ได้รับผลตามความมุ่งหมาย ของการที่จะกินผัก ซึ่ง
 กำลังนิยมกันมากยิ่งขึ้นทุกที.

รวมความว่า ชีวิตที่มีการดำรงไว้อย่างถูกต้องนั้น
 ไม่ต้องมีความยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นเหตุให้มีความรู้สึก

เหมือนกันว่า ตกนรกทั้งเป็น; แต่ให้มีลักษณะเป็นการ
สมาทาน : สมาทานชีวิต, สมาทานความเป็นคน, สมาทาน
ความเป็นมนุษย์ ด้วยสติปัญญาเถิด.

พึงรู้จักใช้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในตน.

ที่นี้ก็จะพูดถึงการรู้จักตัวเอง. ที่พูดมาแล้วนั้นเป็น
การกระทำด้วยการไม่รู้จักตัวเอง; ที่นี้เราต้องการความรู้จัก
ตัวเอง, รู้จักตัวชีวิต รู้จักอรรถภาพของตน สถานะของตน
หรือธรรมชาติแห่งความเป็นมนุษย์ของตน นี้จะต้องรู้จัก,
รู้จักจนถึงกับว่า มีความพิเศษอยู่ในตัวชีวิต หรือในตัว
ของมนุษย์ เหมือนกับมีแก้วสารพัดนึก เราจะใช้สร้างสรรค์
อะไรก็ได้, เพื่อจะบรรลุผล หรือมรรคผลระดับไหนก็ได้.
อย่าปล่อยให้ความพิเศษ ที่มีอยู่ในตนนี้เป็นหมันไป.

จงรู้จักใช้คุณค่า หรือ คุณสมบัติ หรือ สิ่งศักดิ์-
สิทธิ์กายสิทธิ์ที่มีอยู่ในตน, ก็ใช้ทำอะไรก็ได้ ใช้ทำอะไร
ก็ได้: ทำเลวก็ได้ ทำดีก็ได้ ไปนรกก็ได้ ไปสวรรค์ก็ได้
ไปนิพพานก็ได้, มีแก้วชนิดหนึ่งอยู่ในตัว ซึ่งใช้สร้าง
อะไรก็ได้, ขอให้รู้จักใช้; แต่ว่ามันต้องเป็นการช่วยตัวเอง

ไม่ใช่ अनुरोध ให้สิ่งใดหรือผู้ใดมาช่วย. มันต้องช่วยตัวเอง
คือ รู้จักใช้สิ่งพิเศษในตัวเองนั้น ให้ทำอะไรไปใน
ลักษณะที่เป็นที่พึงแก่ตนเอง.

อย่างน้อยก็รู้ว่า เราไม่ได้เกิดมาสำหรับเป็นทุกข์;
อย่าเป็นทุกข์ให้ละอายแมว, แมวมันไม่ทุกข์ คนเป็นทุกข์
มันก็ต้องละอายแมว; เราไม่ได้เกิดมาสำหรับเป็นทุกข์.
ฉะนั้นอะไร ๆ ที่เป็นความทุกข์ เราต้องสลัดออกไป, และ
ไม่ได้เห็นเป็นของแปลกอะไร เป็นของที่สลัดออกไปได้
ควบคุมได้. อย่าได้เป็นทุกข์, อย่าได้เป็นโรคประสาท เป็น
ทุกข์น้อย ๆ อยู่เป็นประจำ.

และต้องมีความรู้เด็ดขาดลงไปว่า เราไม่ยอมให้
ตัวเองแก่กิเลส, คือเราไม่เป็นที่อาศัยของกิเลส. คนโง่งยอม
ให้ตัวเองแก่กิเลสเสมอ, คนโง่งคนบุद्धชน ย่อมให้ตัวเองแก่
กิเลส แล้วแต่กิเลสจะชักนำไปทางไหน. แต่ผู้มีสติปัญญา
ไม่ยอมให้ตัวเองแก่กิเลส, ไม่เป็นที่อาศัยของกิเลส คือเป็น
คนของสติปัญญาหรือของมนุษย์ ซึ่งมีกำแพงว่ามีจิตใจ
สูง, หรือ มีเหล่ากอของผู้มีจิตใจสูง. กำแพง ก็คือว่า
ความทุกข์ท่วมทับไม่ได้, เหมือนกับที่สูงน้ำท่วมไม่ได้.

เกี่ยวที่มีจิตใจสูง กิเลสและความทุกข์ท่วมทับไม่ได้, นั่นแหละ
คือมาตรฐานของมนุษย์ ผู้มีสติปัญญา.

แต่ความยากลำบากมีอยู่อย่างหนึ่งว่า การรู้จักตัว
เองนี้ เป็นของยากสำหรับบุดูชน คือคนที่ไม่ได้รับการ
ศึกษาอย่างเพียงพอ; บุดูชนถ้าได้รับการศึกษา ได้รับความ
การแนะนำไปด้วยดี ได้ฟังธรรมของพระอรหันต์ ก็ค่อยๆ
กลายเป็นกัลยาณบุดูชน ก็คนที่ที่จะน้อมนำไปได้ โดย
พระศาสนา โดยระบบคำสั่งสอนของพระศาสนา. บุดูชน
คนไม่มีสติปัญญานั้น มีแต่ความประมาท, ความ
ประมาทคือการกระทำผิดรอบด้าน เพราะไม่รู้ว่าอะไรเป็น
อะไร. เพราะไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร, มันก็ไม่มีสติ ที่จะ
ควบคุมอะไรให้เป็นไปตามครรลองของอะไร, มันเลยเป็นคน
ที่ไม่มีหนทาง, ไม่มีหนทาง. เป็นคนไม่มีหนทางพึ่งดูให้ดี
มัน ไม่มีหนทาง ที่จะดำเนินไปสู่ที่สุดแห่งความทุกข์.

บุดูชนธรรมดา ไม่รู้จักความจริงข้อนี้ แล้วก็ไม่
ค่อยยอมรับความจริงข้อนี้. ดังนั้นเขาควรจะรู้จักจักตัว รู้จัก

สะสางปัญหาของตัว โดยถามตัวเองเสมอๆว่า เกิดมาทำไม? ปัญหาสำคัญที่สุด ก็คือไม่รู้ว่า ตัวเองเกิดมาทำไม?

ควรรู้ว่า เกิดมาทำไม?

ถ้าว่า เกิดมาทำไม นี้ บางคนจะไม่ยอมรับ ว่าเป็นปัญหาของตน, เพราะเขาจะแก้ตัวว่า เขาไม่ได้ตั้งใจจะเกิดมา. ถ้าอย่างนั้น ขอตั้งปัญหาใหม่ว่า เมื่อมันเกิดมาอย่างนี้แล้ว จะต้องทำอะไร, เมื่อมันเกิดมาอย่างนี้ ในลักษณะเช่นนี้ อย่างที่กำลังเป็นอยู่^{นี้} แล้วจะต้องทำอะไร? : สิ่งที่จะต้องทำนั้น ได้ทำแล้วหรือยัง? มันคล้ายๆกับถามว่า เป็นมนุษย์กันแล้วหรือยัง? เป็นได้แล้วมากน้อยเท่าไร พอสมควรหรือยัง? นี้ถ้าว่า เกิดมาทำไมนี้ เป็นปัญหาอันลึกซึ้งซึ่งจะให้เกิดปัญหานานาประการขึ้นมา; ถ้ารู้ว่าเกิดมาทำไมเสียแล้ว ก็เดินไปอย่างถูกต้อง, ตามหลักเกณฑ์ที่ว่าเกิดมาทำไม.

เราควรมี หลักเกณฑ์ในข้อนี้กันให้ดีๆ, ให้ใช้ถือเป็นหลักได้ ว่าเกิดมาต้องได้สิ่งที่ดีที่สุด ที่มีมนุษย์ควรจะได้, จะต้องได้สิ่งที่ดีที่สุด ที่มีมนุษย์ควรจะได้. เมื่อ

คนนั้น ไม่รู้จักตัวเอง หรือความเป็นมนุษย์ของตนเสียแล้ว ก็ไม่รู้ว่ อะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ที่ตนควรจะได้. ชั้นแหละเป็นเหตุผล หรือเป็นความจำเป็น ที่จะต้องได้รับการศึกษา, จะต้องได้รับการศึกษากันอย่างถูกต้อง ว่า เกิดมาทำไม, และสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้ นั่น คืออะไร.

ขอกล่าวเป็นหลักกลาง ๆ ไว้ในที่นี้ว่า สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้ นั่น ก็คือมีความสุขเพราะพอใจตัวเอง ได้ตลอดเวลาทุกสถานที่. มีความสุขเกิดมาจากความพอใจในตัวเอง ว่าตัวเองได้ทำหน้าที่อย่างถูกต้อง, รู้ชัดว่าธรรมะนั้นแหละคือหน้าที่, หน้าที่คือธรรมะ ธรรมะคือหน้าที่. เมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่ ก็เท่ากับได้ปฏิบัติธรรมะ, มีการปฏิบัติหน้าที่อยู่อย่างถูกต้อง ทุกเวลาทุกสถานที่; ทุกเวลา ก็อยากจะพูดว่า ทุกวินาที, ทุกสถานที่ ก็อยากจะพูดว่า ทุกกระเบียดนิ้ว, ทุกวินาที ทุกกระเบียดนิ้ว. มีความสุขเพราะพอใจในตัวเอง ว่าได้ทำหน้าที่อย่างถูกต้อง : มีธรรมะเป็นหน้าที่ มีหน้าที่เป็นธรรมะ, มีธรรมะอยู่ทุกวินาทีทุกกระเบียดนิ้ว; นั่นแหละคือสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้. เขาก็จะมีความรู้สึกว่าเป็นเกียรติ หรือมีเกียรติ

ที่ได้เป็นอย่างนี้, มีความภูมิใจในการที่ได้เกิดมา ไม่เป็น
หมัน, ไม่เป็นหมันเพราะได้ทำให้มีความสุขความพอใจใน
ทุกเวลาในทุกสถานที่.

๒๕๕ ทุกหน้าที่เป็นธรรมชาติ.

ธรรมชาติเป็นหน้าที่ หน้าที่เป็นธรรมชาติ; ขอให้
ทำหน้าที่ตามสมควรแก่อดีตภาพของตน. มีความสามารถ
จะเป็นเศรษฐี เป็นมหาเศรษฐี เป็นประธานาธิบดี เป็น
นายกรัฐมนตรี ก็เป็นไป; แต่ถ้าอดีตภาพมันไม่อำนวย
ก็ต้องเป็นชานาชาวนาแล้วก็พอใจอ้อมใจเท่านั้น, เพราะ
ว่าเป็นธรรมชาติ. ถ้าไม่ถึงนั้นก็เป็นที่กรรมกร แล้วก็
อ้อมอ้อมใจเท่านั้น; แม้จะเป็นกรรมกรชนิดที่ว่ากวาดถนน
ล้างท่อสกปรก แจวเรือจ้าง ถีบสามล้ออะไรต่างๆ ก็มีความ
พอใจในหน้าที่. เมื่อเป็นหน้าที่แล้วก็เป็นที่ธรรมชาติ.

แม้ที่สุดแล้วว่ามันเป็นอย่างนั้นไม่ได้ ต้องเป็นคน
ขอทาน เพราะอดีตภาพร่างกายมันไม่อำนวยให้อย่างอื่น ก็เป็น
คนขอทาน, ก็เป็นคนขอทานที่ดี มีความถูกต้อง ในความ
เป็นคนขอทาน ไม่เท่าไรก็จะคอยฟื้นสภาพความเป็นคน

ขอทาน, ไปเป็นคนธรรมดาได้. มีความเป็นมนุษย์ได้ เท่ากันกับที่ว่ามันได้มีโอกาสเป็นบุคคลมีเกียรติสูงสุด; หรือ แม้กระทั่งเป็นเทวดาในสวรรค์.

เทวดาในสวรรค์ ก็ระวังให้ดีๆ ยังมีความโลก ความโกรธ ความหลงมากเหมือนกัน, พลาดไปก็หกคะเมน หัวตกหัวห้อยลง มาเกิดในโลกมนุษย์ หรือในอบายก็ ยังได้. ถ้ายังมีปัญหาเรื่องควบคุมกิเลสไม่ได้แล้วก็ไม่ค่อย จะทำหน้าที่ เพราะเพลิดเพลินอยู่แต่ด้วยกามสุข ซึ่งเป็นผล หรือเป็นปฏิกิริยาออกมาจากการกระทำที่เคยกระทำอย่างถูกต้อง, บัดนี้กระทำไม่ถูกต้อง มันก็ต้องหล่นลงมา.

ธรรมะคือระบบความรู้และปฏิบัติที่ถูกต้อง.

มีธรรมะเป็นหน้าที่ มีหน้าที่เป็นธรรมะ ธรรมะ คือความถูกต้อง. ธรรมะๆ คืออะไร? ธรรมะคืออะไร? ขอได้โปรดให้เข้าใจให้ตรงกัน เป็นหลักพื้นฐานว่า ธรรมะ คือความถูกต้อง เป็นความรู้และเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้อง ไม่ใช่ถูกต้องอยู่เฉยๆ ลมๆ แล้งๆ. แต่มันเป็นความรู้และเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้อง.

ถูกต้องแก่อะไร? ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์
 ของตน ทุกชั้นทุกตอนแห่งวิวัฒนาการ. คนมีความเป็น
 มนุษย์อยู่ในระดับวิวัฒนาการไหน ก็ทำให้ถูกต้อง; เป็น
 เด็กทารก เป็นเด็กโต เป็นหนุ่มสาว เป็นพ่อบ้านแม่เรือน
 เป็นคนแก่คนเฒ่า ก็ล้วนแต่มีความรู้และการกระทำที่ถูกต้อง
 แก่ความเป็นมนุษย์ของตน ทุกชั้นทุกตอนแห่งวิวัฒนาการ,
 และทั้งเพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน คือที่เป็น
 ประโยชน์แก่ตัวเอง และเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ก็ไม่มีความ
 บกพร่อง, นี้เรียกว่าธรรมะๆ.

ขออยู่อีกที่ว่า ธรรมะคือ ระบบความรู้หรือการ
 ปฏิบัติที่ถูกต้อง แก่ความเป็นมนุษย์ ทุกชั้นทุกตอน
 แห่งวิวัฒนาการของตน ทั้งเพื่อตนเองและเพื่อผู้อื่น.
 ความถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ของตน ทุกชั้นทุกตอนแห่ง
 วิวัฒนาการ ทั้งที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ตน และประโยชน์
 ผู้อื่น.

ถ้าทำได้อย่างนี้ ก็มีความเป็นธรรม, หน้าที่ที่จะ
 ต้องทำ ก็เพื่อความเป็นอย่างนี้, หน้าที่นั้นแหละเป็นธรรม
 เป็นตัวธรรม เพราะว่าตัวหน้าที่คือตัวการปฏิบัติ, แล้วก็
 ปฏิบัติให้เป็นธรรม ก็ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ของตน

ทุกชั้นทุกตอนแห่งวิวัฒนาการ. ทั้งเพื่อประโยชน์ตนเอง และเพื่อประโยชน์ผู้อื่น.

ขอให้ความถูกต้อง เช่นนี้อยู่ทุกวินาที มองดูตัวเองแล้วก็พอใจ พอใจแล้วก็ยกมือไหว้ตัวเองได้, พอใจจนยกมือไหว้ตัวเองได้, เพราะมันเป็นความจริงเป็นความถูกต้องที่แท้จริง และมองเห็นแล้วก็เห็นได้ว่า ได้ช่วยตัวเองได้โดยแท้จริง.

ธรรมะนั้นมีหน้าที่ช่วยผู้ปฏิบัติไม่ให้ตกจม, หน้าที่ก็มีคุณสมบัติที่จะช่วยผู้นั้นไม่ให้ตกจม; ธรรมะกับหน้าที่จึงเป็นสิ่งเดียวกัน ใช้ผูกกันมาแต่โบราณ, ก่อนพุทธกาล มีคำว่าธรรมะไซ้และหมายถึงหน้าที่ ซึ่งจะต้องมิให้ถูกต้องอยู่ตลอดเวลา. นี่เป็นสิ่งที่ทำได้อย่างไร ก็ขอให้พิจารณาดู, จนกระทั่งเห็นว่า ทำหน้าที่เท่านั้น ทำหน้าที่ที่ถูกต้อง แก่ความเป็นมนุษย์ของตน, แก่อัทภาพของตน, แก่สถานะของตน ตามที่เป็นอยู่อย่างไร, แล้วมันก็จะช่วยยกสถานะ หรืออย่างน้อยก็ดำรงสถานะอยู่อย่างพอจะมีความสุขสะดวกสบายได้.

ขอให้มีความเข้าใจอันถูกต้อง ในลักษณะที่เป็น
 ปรมัตถธรรม เพื่อเป็นอุคมคติแก่ศีลธรรม. ศีลธรรม
 เป็นตัวการประพฤติปฏิบัติโดยตรง, ปรมัตถธรรมเป็น
 อุคมคติหรือเหตุผลของศีลธรรม ที่ว่าทำไมจึงต้องทำ
 อย่างนั้น. ทั้งนั้น สิ่งทั้งสองนี้ จะต้องมาด้วยกัน ต้อง
 ไปด้วยกัน, จึงมีคำกล่าวเกิดขึ้นอย่างที่อาตมาถือเป็นหลักว่า
*ศีลธรรมกลับมา โลกาสงเข็น ศีลธรรมไม่กลับมา โลก
 วนาศ, ปรมัตถธรรมกลับมา โลกสว่างไสว ปรมัตถธรรม
 ไม่กลับมา โลกามีคมน์* คนก็ทำอะไรผิดๆ ไปเสียหมด.
 นี้เป็นกฎของธรรมชาติ ทั้งนั้นจึงได้ผูกกันมากหน่อย ถึง
 เรื่องของปรมัตถธรรม ก็ออกมคติของชีวิตและความรอด
 จากปัญหาทั้งปวงของมนุษย์นั้น.

บัดนี้เราก็ได้ผูกกันถึงปรมัตถธรรม ว่าเมื่อไม่
 รู้จักตัวเอง ก็ไม่รู้ตัวเองควรจะมีหน้าที่อะไร; นี่มัน
 จะต้องรู้จักตัวเอง ซึ่งมันเป็นเรื่องของปรมัตถธรรม. ครั้น
 รู้จักตัวเอง ว่าอยู่ในลักษณะอย่างไร ก็ทำหน้าที่ให้เหมาะ
 ให้สม, เรียกว่า ประพฤติธรรมะอยู่ตลอดทุกเวลาทุก
 สถานที่ จนกระทั่ง ยกมือไหว้ตัวเองได้ เมื่อไรก็ได้ เมื่อไร

ก็ได้ คือพอนึกถึงตัวเองมองดูตัวเองเมื่อไร ก็ยกมือไหว้ตัวเองได้, แล้วจะมีความสุขชนิดไหน ยิ่งไปกว่าความสุขชนิดนี้เล่า. นี่ก็มีความสุขที่แท้จริง ไม่ต้องซื้อหาด้วยเงิน แต่ต้องช่วยการดำรงชีวิตให้ถูกต้อง ตามความหมายแห่งความเป็นมนุษย์ของตน.

หวังว่าท่านทั้งหลาย จะได้นำไปพิจารณาดู เมื่อเห็นว่ามีความจริงเป็นอย่างนี้แล้ว ก็ขอให้ตั้งตนอยู่ในความถูกต้อง แก่วิวัฒนาการของคน ทุกชั้นทุกตอน มีความสุขอยู่ทุกทิพาราตริกกาล ตลอดไปเทอญ

ดีในชั่ว

ส่วนที่ดี มีซ่อน อยู่ในชั่ว
 ซึ่งสอนให้ เต็มตัว ไม่ยังท่า
 มันสอนอย่าง เจ็บซ้ำ เป็นธรรมดา
 แต่มันสอน ลึกกว่า เมื่อได้ดี

ชั่วมันสอน มากกว่า หรือจริงกว่า
 มันสอนได้ ดีกว่า ความสุขศรี
 สอนดีกว่า ให้กลับตน จนถูกวิธี
 เกลียดกัชั่ว กว่าก่อนนี้ คืออย่างจริง

ให้ศรัทธา วิงหา พระศาสนา
 เรียนสิกขา ภาวนา เป็นอย่างยิ่ง
 สัตว์นรก หมกอยู่ ยังรู้ดี
 ตัวของตัวเอง เพราะชั่วสิ่ง สอนรุนแรง ๕

(หัวข้อธรรมในคำกลอน ของ พุทธทาสภิกขุ)

ชั่วในดี

ส่วนที่ชั่ว มีกลัว อยู่ในดี
คือดีมี เลศยั่ว ให้มัวหลง
ไม่ค่อยสอน ไม่ค่อยเตือน อาจเพื่อนลง
สอนไม่ลึก สอนไม่ตรง จึงหลงดี

ยั่วให้หลง ในดี-ดี เป็นผีบ้า
ไม่นานหนอ ต่อมา ก็สิ้นศรี
ดีมันสอน ไม่ค่อยจะ ถูกวิธี
ยึดมั่น “ดี” แล้วยิ่งยาก จะจากวาง

ยังมีดี ก็ยังมี คนรบกวน
หลายกระบวน หลายวิธี ไม่มีสร้าง
พวกริชยา ก็หาช่อง จ้องจิตล้าง
มองดูบ้าง ชั่วในดี มีอยู่น้อย ๆ

(หัวข้อธรรมในคำกลอน ของ พุทธทาสภิกขุ)

ความรักของอวิชา

มีชายหนึ่ง ลิงหนึ่ง อยู่ด้วยกัน
 คนก็รัก ลิงนั้น เป็นหนักหนา
 ลิงก็รัก คนจัด เต็มอัตรา
 ทั้งสองรา รักกัน นั้นเกินดู

มาวันหนึ่ง คนนั้น นอนหลับไป
 แมลงวัน มาไต่ ที่กอกหู
 ลิงคิดว่า ใ้หนี่ยวน กวนเพื่อนกู
 จะต้องบู้ ให้มันตาย อ้ายอัปรีย์

ฉวยดุนไม้ มาเง้อ ขึ้นสองมือ
 ฟาดลงไป เต็มต้อ แมลงวันหนี
 ฝ่ายเพื่อนรัก ดิ้นซึก ไปหลายที
 ดูเถิดนี้ ความรักของ อวิชา ฯ

(หัวข้อธรรมในคำกลอน ของ พุทธทาสภิกขุ)

มังคุดธรรม

ไอ้จ้อหนึ่ง กัดมังคุด ทั้งเปลือกฝาด
 ก็อละวาด ขวางทั้ง กลิ้งหลุนหลุน
 ไอ้จ้อหนึ่ง มีปัญญา รู้ค่าคุณ
 หยิบบิดุน กินเนื้อใน ชื่นใจถึง

คนโง่ นับ ศาสนา ร้องว่าฝาด
 ก็อละวาด โกรธใจ คล้ายผีสิง
 สัตบุรุษ ขุดพระธรรม ได้ความจริง
 ดีมีธรรมยิ่ง ดีมีสุข ทุกวันคืน

ลิงหรือคน ก็วิกล ได้ด้วยกัน
 กลืนถุกมัน ก็กลืนคล่อง ไม่ต้องฝืน
 กลืนทั้งเปลือก ตาเหลือก ตายทั้งยืน
 กลืนเนื้อใน ชื่นมัน รื่นเรงธรรม

(หัวข้อธรรมในคำกลอน ของ พุทธทาสภิกขุ)

อริยมรรคมีองค์แปด

พญานาค หกเศียร เจวียนฉวัด
 เทียวขบกัด อารมณ์หก อยู่ผกผัน
 ตาหุจมุก ลิ่นกายใจ ไล่พัลวัน
 รูปเสียงกลิ่น รสฉิวกระสัน ธรรมารมณ์

พญาครุฑ ยุคขยำ กำนาคไว้
 มนุษย์ผ่าน ไปได้ โดยเหมาะสม
 ด้วยเรือฝูง แปดลำ ทวนน้ำลม
 ในธารธรรม งามอุดม สะดวกดี

มีมนุษย์ ถึงก่อน วอนเรียกขาน
 ให้ทุกท่าน ตามมา อย่าผันหนี
 ขอจงช่วย กันและกัน ให้ทันที
 ถึงบุรี นิรวาณ ก่อนการตาย ฯ

(หัวข้อธรรมในคำกลอน ของ พุทธทาสภิกขุ)

บันทึกการจัดพิมพ์

ธรรมสภา ขอรอบนมัสการขอบพระคุณ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณ
อาจารย์พุทธทาสภิกขุ แห่งสวนโมกขพลาราม องค์บรรยายหนังสือ ชุด
หมุนล้อธรรมจักร รักษาต้นฉบับเดิม เป็นอย่างสูง

ขอรอบขอบพระคุณ คุณเมตตา พานิช ประธานมูลนิธิธรรมทาน ที่ อนุญาต
และสนับสนุนการจัดพิมพ์ ขอรอบขอบพระคุณ มูลนิธิเผยแพร่ชีวิตประเสริฐ
องค์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ผู้จัดพิมพ์ในครั้งแรก เป็นอย่างสูง

หนังสือชุดหมุนล้อธรรมจักรของพุทธทาสภิกขุ

๑ ชุด มี ๒๐ เล่ม ราคาเล่มละ ๑๐๐ บาท

๑. ความสุขสามระดับ	๒. ความหมกมุ่น
๓. คุณพระไม่ตาย	๔. ความวิเวก
๕. ธรรมะคุ้มครองโลก	๖. ชีวิตคือขันธุ์ ๕
๗. พระไตรลักษณ์	๘. สัมมาทิฎฐิ
๙. กระแสชีวิต	๑๐. กุศของชีวิต
๑๑. คู่มืออานาปานสติ	๑๒. มาร - นีวรณ
๑๓. พระพุทธระองค์จริง	๑๔. อะไรเป็นอะไร
๑๕. อตัมมยตากถา	๑๖. อตัมมยตาประยุกต์
๑๗. การศึกษาของโลก	๑๘. พระ - ครู - แพทย์
๑๙. สากลพรหมจรรย์	๒๐. หัวใจธรรมศาสตร์

ท่านที่ประสงค์มีไว้เพื่อศึกษาหรือจัดพิมพ์เป็นธรรมทาน โปรดติดต่อที่...

ธรรมทานมูลนิธิ ๖๘/๑ หมู่ ๖ ต. เลม็ด อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐

โทร. (๐๗๗) ๔๓๑๕๕๖-๗, ๔๓๑๖๖๑-๒ โทรสาร. ๔๓๑๕๕๗

ธรรมสภา ๑/๔-๕ ถนนบรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๓๐

โทร. (๐๒) ๔๔๑๑๕๓๕, ๘๘๘๗๕๔๐, ๔๔๑๑๕๘๘ โทรสาร. (๐๒)๔๔๑๑๕๗๗

๑ วรรณกรรมบุคคลธรรม โฆษณฺ์จากพระโองสฺ์
ดอญปทุม หมุนถึอธรรมจักร สอฝักไว้เป็นมรดก
อนุสรณ์ของสฺ์ปกครองฉิตรีอกรดง แด้วปกครอง
ปลัดยดงสฺ์ธรรมวาริ ที่สฺ์ห้วงทฤหัยนหังทำนสาชฺุยน
หังหลาย ห้วงนปฐหิ เพ็ลยดงงานในห้วงนหัง
ธรรมวารินน สดลลทกิลปาวสาบ อชฺารูณ

มรดกที่สอฝักไว้ ของ พุทธทาสภิกขุ

บดกราบสนุโฆทนามแด่ทุกห้านที่ช่วตสนทบค่าฉฉนิมห
โปรคทวชสมทบค่าฉฉนิมหหังฉฉนิมฉฉ ในรชด ๑๑๑ นทท